

**Ụ'dúkọ múké
Mārákō
ní sǐ rĩ**

Tā búkū rĩ vé rĩ ã ũlũngará

Búkū 'dĩri Yūwánĩ Mārákō* sǐ nĩ. Yèsũ kǎ adrií Yērúsálémā gá 'dǎá, ịsụ ákūdē Mārákō ri drĩ kẹrịmvá rú. Mārákō újá 'i ịcá 'bá Yèsũ ã pámvú ũbǐpi ni. Vúdrị ni gé, kọpi gọkí rií ẹzị ngaá Páulũ be trụ. Vúdrị ni gé, kọpi gọkí rií ẹzị ngaá Pétēró be. Yèsũ vé tā ịri ní sǐ 'dĩri agá, ũlũ tā Yāhúđị rĩ pi ní rií átá rĩ, āzini ũlũ mēre Yāhúđị rĩ pi vé rĩ, kúru ındré sǐ sǐ búkū 'dĩri 'bá adri' 'bá Yāhúđị rú ku Yèsũ ri ẹ'yĩ' 'bá gí rĩ pi ẽ ịzā kozú.

Búkū 'dĩri agá, Mārákō ũlũ tā Yèsũ ní 'oó rĩ pi, ndē tā Yèsũ ní átá tị sǐ rĩ pi rá. Búkū 'dĩri agá, 'bá ịsúkí lǎá, Yèsũ 'o tā āyāzú āyāyā ni pi kárákará, ịdrí 'bá kárákará, údró ındrĩ ũnjí rĩ pi ũfũú 'bá rĩ pi drịgé sǐ, āzini trũ 'bá rĩ pi ịvé ũnjĩkǎnyā agásĩ rá. Tā ịri ní 'oó 'dĩ' 'bée agá, lũ 'yozú kínĩ, Yèsũ ri ũkpō be, ịbí ینگá Múngú vúgá, sē 'i 'dịj drǎá 'bá rĩ pi trũzú ịvé ũnjĩkǎnyā agásĩ.

Mārákō ũlũ tā Yèsũ vé rĩ, āzini ũlũ tā Yūwánĩ ní bǎtízĩmũ sēzú Yèsũ ní rĩ. ũlũ tā rĩ pi muzú

* : *Yūwánĩ Mārákō*: Yūwánĩ Mārákō pi mụkí Páulũ be, Bārúnábā sǐ Sáyípūrāsĩ gé, 'bo Mārákō ku ẹzị rĩ ã ngangará Pāmiflíyā gá. Vúdrị ni gé, Páulũ ã'yĩ Mārákō ri jịj muzú ị vúgá sǐ ındĩ kuyé. 'Bo Páulũ kǎ adrií jó āngũ ũ'yízú rĩ agá 'dǎá, ịri ní Tĩmótéyō ri zízú, ẽ ịjị Mārákō ri ịmụ 'i vúgá, 'i ịzā koó. 'Í lǎ Ẹzị 12:25; Ẹzị 15:37-39; 2 Tĩmótéyō 4:11.

uletere cĩngbá cazú ũdũ gé, ịsụ ãkũdẽ gbãkí drĩ
 Yẹsụ ri pẹti alambaku sịgẹ kuyé, búkũ rĩ vé ũdũ
 gé, ũlũ tã Yẹsụ ní ینگázú gōzú ídri rú drāngará
 gálésìlã rĩ, āzini ũlũ ịrivé ngangará mụzú 'bũ gé
 rĩ vé tã.

Yūwánĩ sě tị Múngú vé rĩ

(Mātayo 3:1-12; Lúkã 3:1-18; Yūwánĩ 1:19-28)

1 Ụ'dụkọ múké Yẹsụ Kúrísitō Múngú Mvọpi vé
 tã sĩ rĩ ị'dó 'i 'dini.†

2 Nẹbị‡ Ịsáyã sị ívé búkũ agá 'dini,
 “Ma mávé 'bá áyúāyũ ni pẽ mụzú mí ní drịdrị,
 ịri mụ mí ní lẹti údé.”

3 “Ụ'dụkọ 'bá āzi vé ni ri ọ'ụ āngũ ā'wí cínyáfã
 rú rĩ agá 'dãá kĩnĩ,

‘Ìmi údékí lẹti Ụpi ní,
 ìmi útúkí lẹti ịrivé rĩ ã adri pịri.’ ”

4 Yūwánĩ ní kúru ịfūzú āngũ ā'wí cínyáfã rú rĩ
 agá 'dãá, ịri ní rizú tị sězú 'bá rĩ pi ní kĩnĩ, “Ìmi
 újákí ẹsị, ìmi kukí ùnjĩkányã ānĩ, Múngú ã trũ
 rí ìmi ìmivé ùnjĩkányã agásĩ rá. Ịri ní 'dezú rizú
 'bá rĩ pi ní bătízĩmũ§ sězú.”

5 'Bá rĩ pi ní ímúzú āngũ Yūdáyã vé rĩ agásĩ,
 āzini kūrú Yẹrúsālémã vé rĩ agásĩ céré Yūwánĩ
 vúgã nŏó. Kọpi ní ịvé ùnjĩkányã ũlũzú, Yūwánĩ

† **1:1 1:1** *Yẹsụ Kúrísitō*: Rụ Yẹsụ 'dĩri vé ịfífí, Múngú ri 'bã paápi
 rĩ. Kúrísitō ri 'bá ị ní ũdu dãá drị ni gé, lūzú kĩnĩ Múngú ipẽ ịri
 adrii 'bãgú rú. Ẹbèrè tị sị Kúrísitō ri ị zị Māsiyã. 'Í lã Yūwánĩ
 1:41. ‡ **1:2 1:2** *Nẹbị*: Múngú ri ívé tã átá nẹbị rĩ pi ní, kọpi kúru
 ịrivé ụ'dụkọ rĩ ũlũ 'bá rĩ pi ní. **1:2 1:2** *Mālákí 3:1* **1:3 1:3**
 Ịsáyã 40:3 § **1:4 1:4** *Bătízĩmũ*: Ị ri 'bá rĩ pi ní bătízĩmũ sě lūzú
 kĩnĩ, kọpi újákí ẹsị ịvé ùnjĩkányã agásĩ gí, kọpi ẹ'yíkí Múngú ri
 gí.

ní kōpi ní bātízīmũ sēzú yǐi āmbúgú dīpi dīdī Yáridénĩ agá 'dǎá.

⁶ Bōngó Yūwánĩ ní suú rĩ, údékí kámĩlō ã 'bí. 'Yĩ gō lǎ'bú rú ní 'í ǔpĩlé gá, ĩrivé ānyāngā rií nyaá rĩ, úmbí, āzini ọnyú ásé agá rĩ.

⁷ Yūwánĩ ní áyúzá 'bá rĩ pi ní kīnĩ, “Bá āzi ri ímú mâ vùdrĩ gé 'dǐí'dǐ, ĩri ũkpō be ambamba, ndē ma ũkpō sĩ rá, má ícó ọvũú ĩrivé ngá pá gá ã bǎá ọyuyú bǎ ku.

⁸ Á sē ĩmi ní bātízīmũ yǐi sĩ, 'bo ĩri ímú ĩmi ní bātízīmũ sē ũkpō Índrí Uleterere rĩ* vé rĩ sĩ.”

*Yūwánĩ sē Yēsũ ní bātízīmũ
(Mātáyo 3:13-17; Lúkǎ 3:21-22)*

⁹ Lókí 'dǎri gé, Yēsũ ímú Nāzērētā gálésĩla, Nāzērētā ri āngũ Gǎlĩláyā vé rĩ agá. Yūwánĩ ní bātízīmũ sēzú ĩri ní yǐi Yáridénĩ agá 'dǎá.

¹⁰ Yēsũ kǎ rií ĩfũú yǐi rĩ agásĩ, ndre 'bũ zĩ 'i kú mgbo. Índrí Uleterere rĩ ní ísízú ímúzú sũ āmámũ tĩnĩ, úrízú drĩgé ni gé.

¹¹ Kúru ọ'dùkọ ní íkúzú 'bũ gé 'dǎásĩ kīnĩ, “Mí Mvǎ mávé ni, á lē mi ambamba, ma āyĩkō sĩ mí sĩ.”

*Sātánā ọ'bĩ Yēsũ ri
(Mātáyo 4:1-11; Lúkǎ 4:1-13)*

¹² Índrí Uleterere rĩ ní Yēsũ ẽ tị pēzú mužú mbēlēnǎ āngũ ã'wí cínyáfǎ rú rĩ agá 'dǎá.

* **1:8 1:8** *Índrí Uleterere rĩ:* Índrí Uleterere rĩ Índrí Múngú vé ni. Búkũ Múngú vé rĩ kīnĩ, Ẹtẹpi ri Múngú 'i, ĩrivé mvǎ Yēsũ ri Múngú 'i, āzini Índrí Uleterere rĩ Múngú 'i. Ẹtẹpi ri, Mvọpi ri, āzini Índrí Uleterere rĩ, kōpi Múngú ǎlu. 'Í lǎ Yūwánĩ 1:1-18; Yūwánĩ 8:41-42; Ẹzĩ 5:3-4.

13 Yēsũ mu adrii āngũ ã'wí cínyáfã rú rĩ agá 'dãá ú'dú pũkú sũ, Sātánã† ri ĩri ỳ'bĩí ásé agá 'dãá. Fi muų adrii ã'á ásé agá rĩ pi ãsámvú gé, 'bo mālāyíkã rĩ pi‡ rikí ĩri ũtēē nĩ.

*Yēsũ vé ẽzĩ í'dóngará
(Mātáyo 4:12-17; Lúkã 4:14-15)*

14 Kã Yũwãnĩ ri 'beé jó āngũ ũ'yĩzú rĩ agá 'dãá gí, Yēsũ ní 'dezú muųú āngũ Gālĩláyã vé rĩ gé, ĩri ní ỳ'dúkó múké Múngú vé rĩ ũlũzú muųú.

15 ĩri ní 'yozú kĩnĩ, “Mālũngã Múngú vé rĩ ícá ĩnyinã gí, ĩmi újákí ẹsĩ, ĩmi ẹ'yĩkí ỳ'dúkó múké má ní ũlũú nĩri.”

*'Bá Yēsũ ní í'dó zĩ drĩdrĩ ímụ 'î pámvú ũbĩ rĩ
pi
(Mātáyo 4:18-22; Lúkã 5:1-11)*

16 Yēsũ kã rií ẹcị yĩĩ bālãlã Gālĩláyã gārã gá sĩ, ĩri ní 'bá ĩrĩ ĩ'bĩ 'be'bá ni pi ndrezú, 'bá rĩ Sĩmónã pi ẹdrĩpi Āndēréyã be, kọpi ri ĩ'bĩ 'be ímbá sĩ.

17 Yēsũ ní 'yozú kọpi ní kĩnĩ, “Ĩmi ímụkí mã pámvú ũbĩ, ma sē ĩmi ímụ 'bá ísé íjĩ mã ní sũ ĩmi ní ĩ'bĩ 'beé rĩ tịnĩ.”

18 Koro kọpi ní ìvé ímbá kuzú, kọpi ní 'dezú muųú Yēsũ vúgá sĩ.

† **1:13 1:13** *Sātánã*: Sātánã ri ādróko, ĩri āmbúgú índri ũnjĩ rĩ pi drĩgé, gã tã Múngú vé rĩ 'dugá ngagá sĩ, Múngú ídró ĩri 'bũ gé 'dãásĩ. † **1:13 1:13** *Mālāyíkã rĩ pi*: Mālāyíkã rĩ pi índri, kọpi ri adri Múngú be 'bũ gé 'dãlé, kọpi rú'bá ākó. Múngú ri sã āzi sĩ kọpi ĩpē ímụ vũ drĩgé nōó ỳ'dúkó múké ívé rĩ ũlũ 'bá rĩ pi ní.

19 Yēsũ kā 'i útrú mužú dr̥dr̥, ĩri ní Zēbēdayō ɛnjip̥i Yōkóbũ pi ndrezú ɛdr̥ip̥i Yũwánĩ be, k̥opi ri ĩvé ímbá a'di kũlúmgbá agá 'dǎá ĩ'b̥i 'bezú ānĩ.

20 Yēsũ ní koro k̥opi zizú, k̥opi ní ĩ ɛtɛp̥i Zēbēdayō ri kuzú ĩvé 'bá ɛz̥i vé r̥i pi be kũlúmgbá r̥i agá 'dǎá, k̥opi ní mužú Yēsũ vúgá s̥i.

Yēsũ dro índrĩ ũnjĩ ágó āzi dr̥igé s̥i
(Lúkǎ 4:31-37)

21 Yēsũ pi ní 'dezú mužú ívé 'bá 'ĩ pámvú ũb̥i 'bá r̥i pi be Kāpārānāũmǎ gá. 'Bo ú'dú Sábátǎ vé r̥iŠ kǎ ícá, Yēsũ ní mužú Jó Múngú ri Zizú r̥i* agá 'dǎá, ĩri ní 'dezú rizú 'bá r̥i pi ímbázú.

22 'Bá r̥i pi āyǎkĩ tǎ ĩri ní ímbá r̥i s̥i rá, ā'diātās̥iyǎ tǎ ĩri ní ímbá r̥i ũkp̥o be ambamba, ndē 'bá tǎĩmb̥i Mósē vé r̥i ímbá'bá r̥i pi vé r̥i rá.

23 Ágó āzi índrĩ ũnjĩ ní f̥i dr̥i ni gé ni ri adrii ĩvé Jó Múngú ri Zizú r̥i agá 'dǎá, ágó r̥i ní trezú ú'dúk̥o be ɔru 'dǎá k̥inĩ,

24 “Yēsũ Nāzērétǎgú r̥i, ngá mí ní rizú 'bá dr̥i izazú r̥i ā'di? Mĩ ímú 'bá ú'dú ũdrǎá? Á n̥i mi rá, mi 'Bá Uletere Múngú vé ni.”

25 Yēsũ ní trezú índrĩ ũnjĩ r̥i dr̥igé k̥inĩ, “Mĩ újĩ k̥iri, 'ĩ f̥ũ ágó r̥i dr̥igé s̥i rá.”

Š 1:21 1:21 *Ū'dú Sábátǎ vé r̥i*: Ū'dú 'd̥iri Yǎhúđ̥i r̥i pi ní rizú uvuzú r̥i, āzini k̥opi ní rizú Múngú ri zizú r̥i. Yǎhúđ̥i r̥i pi ri ú'dú 'd̥iri vé tǎ ígá k̥inĩ, Múngú gbi 'b̥u pi v̥u be n̥i, āzini Múngú pa ĩ adringárǎ túg̥ɛr̥i rú r̥i agás̥i n̥i. Ū'dú Sábátǎ vé r̥i Yǎhúđ̥i r̥i pi ri z̥i ú'dú ɛz̥ir̥i, 'bo K̥ɛl̥ik̥o r̥i pi ri z̥i ú'dú áz̥iyá. 'Í lǎ Wũngárǎ 20:8-11; Dɛt̥ōr̥ōnómé 5:12-16. * 1:21 1:21 *Jó Múngú ri Zizú r̥i*: Yǎhúđ̥i r̥i pi vé Jó Múngú ri Zizú r̥i pi kárákarǎ k̥ɛr̥i r̥i pi agás̥i āndiāndĩ, k̥opi ri ĩ úmú Búkũ Múngú vé r̥i lǎ, āzini k̥opi ri Múngú ri ĩnj̥i Ū'dú Sábátǎ vé r̥i gé.

26 Índrí ũnjí rĩ ní ágó rĩ ayazú ũkpō sī, ĩri ní ngazú fūzú ágó rĩ drĩgé sī útréngará be ụ'dụkọ be ụru 'dāá.

27 'Bá rĩ pi kâ tâ 'dĩri ndreé, sē kōpi ní céré ãyāngará. Kōpi rikí átá ĩ āsámvú gé sī kínĩ, "Ímbángará ú'dí ĩ ní ímbá ũkpō be índrí ũnjí rĩ pi ní tâ ni 'dụụ ẹzị ngazú rá 'dĩri, ímbángará íngóni ni?"

28 Tā Yēsũ ní 'oó 'dĩri íré 'i mụzú mbēlējā āngũ Gālíláyā vé rĩ agásĩ céré.

*Yēsũ ídrí 'bá kárákará
(Mātáyo 8:14-17; Lúkã 4:38-41)*

29 Yēsũ pi Yōkóbũ be Yūwánĩ sī, ngakí fūú Jó Múngú ri Zizú rĩ agásĩ, kōpi 'dekí mụụ Sịmónā pi vé āngá Āndēreyā be.

30 Kōpi kâ mụụ caá 'dālé, lūkí Yēsũ ní kínĩ, Sịmónā ĩdrẹpi ri āzó rú, rụ'bá ni ko gbírílílí, la kú gbóló drĩgé.

31 Yēsũ ní mụzú ũkú rĩ vúgá 'dāá, drị ni ruzú, ĩri íngazú ụrụgégé. Drā rĩ ní dezú ũkú rĩ rụ'bá gá sī, ĩri ní ínyá á'dízú sēzú kōpi ní.

32 Ũndrējā Sābátā vé rĩ kã deę, ụtụ rĩ kã 'deé gí, 'bá rĩ pi ũlíkí ĩvé 'bá drā be rĩ pi, 'bá índrí ũnjí ní fíi kōpi drĩgé rĩ pi be ímụ Yēsũ vúgá nōó.

33 'Bá kūrú Kāpārānāúmā agá rĩ pi úmúkí ĩ céré ímụ adrií kuú jó rĩ vé kẹtílé gá.

34 Kúru Yēsũ ídrí 'bá drā be rĩ pi kárákará, drā 'bá 'dĩ'bée rụ'bá gá rĩ pi drā āndíāndí ni pi,

ãzini Yēsũ údró índrí ũnjí† kárakará ũfũú 'bá rĩ pi drĩgé sĩ. 'Bo índrí ũnjí rĩ pi ní Yēsũ ri nĩ rá rĩ sĩ, Yēsũ ã'yĩ kôpi átángá átá kuyé.

Yēsũ sē tị mužú ãngũ Gālĩláyã vé rĩ agásĩ

³⁵ Kã mužú caá drũ ũ'bútị kũñkũñĩ, Yēsũ ní íngázú urũ, ĩri ní mužú adrizú ó'dúkũlegúsĩ, 'dãlé ri Múngú ri zĩ.

³⁶ Vúdrĩ ni gé, Sĩmónã pi 'í õgũpĩ be, kôpi ní 'dezú mužú Yēsũ ri ndãzú.

³⁷ Kôpi kã ĩri ĩsũ, kôpi kĩnĩ, "'Bá rĩ pi ri mi ndã."

³⁸ Yēsũ ní újázú kôpi ní kĩnĩ, "Lẽ 'bã mužú vũrã ãzi túngú ni gé, mã ũlũ rĩ kpá tị Múngú vé rĩ mužú kũrũ urũkõ'bée agásĩ ĩndĩ, ã'diãtãsiyã 'dĩri ẽzĩ Múngú ní ma ĩpězú rĩ."

³⁹ Yēsũ ní kũru ęcĩzú Múngú vé tị ũlũzú Jó Múngú ri Zĩzú rĩ pi agásĩ, ãngũ Gālĩláyã vé rĩ agásĩ céré, ri índrí ũnjí rĩ pi údró ũfũú 'bá rĩ pi drĩgé sĩ.

*Yēsũ idrí ágó ũfú ní nyaá ni
(Mátáyo 8:1-4; Lúkã 5:12-16)*

† **1:34 1:34** *Índrí ũnjí rĩ pi*: Índrí ũnjí rĩ pi ándúru málâyíkã Múngú vé ni 'bũ gé 'dãá, kôpi nõkĩ tãĩmbĩ Múngú vé rĩ, Sãtãnã ri kôpivé ãmbúgú. Múngú ídró kôpi 'bũ gé 'dãási vũgã nõó, kôpi gõkĩ ufuú índrí ũnjí, kôpi ri 'bá rĩ pi ní ĩzãngã sē vũ drĩgé nõgó. 'Í lã l'dangárã 12:7-9.

40 Ágó āzi ūfú‡ ní nyaá ni ímụ kũmũcí ũtĩĩ Yēsũ ẹn̄d̄r̄et̄i gé, ĩri ní Yēsũ ri mǎzú dr̄i ĩr̄i s̄i k̄ĩn̄i, “Mí ā'yī dō rá, mí sē mǎ r̄ụ'bá ẽ ícá ule f̄o.”

41 Tā 'd̄ĩri sē Yēsũ ẽ ẹs̄i ịs̄ụ ĩzāngā ambamba, ĩri ní dr̄i suzú ágó r̄i úlózú, ĩri ní 'yozú k̄ĩn̄i, “Á lē rá, m̄i r̄ụ'bá ẽ ícá ule.”

42 Koro ũfú r̄i ní dezú ágó r̄i ǎ r̄ụ'bá gá s̄i, r̄ụ'bá ni ní ícázú ule.

43 Yēsũ ní ágó r̄i pēzú mụzú, ẹz̄iz̄ú ĩri ní tr̄ĩtr̄ĩ,

44 ĩri ní 'yozú ágó r̄i ní k̄ĩn̄i, “Lē m̄i lū tā 'd̄ĩri 'bá āzi ní ku. 'Í mụ mi i'daá 'bá átálágú§ rú ni ẹn̄d̄r̄et̄i gé, 'í j̄i ngá āzi mụzú r̄ōb̄ōṅ̄o rú mí dr̄igé s̄i ĩnd̄i, s̄ụ t̄ǎimb̄i Mósē* vé r̄i ní 'yoó r̄i t̄iṅ̄i, 'bá cére ǎ n̄k̄i r̄i 'yozú k̄ĩn̄i, m̄i r̄ụ'bá ícá ule ḡi.”

45 'Bo ágó r̄i k̄ā 'deé mụzú, i'dó rií tā r̄i ũlūú mụzú 'bá r̄i pi ní. Ān̄i sē Yēsũ ḡo fií mụú ẹc̄i k̄ũr̄ú r̄i agá 'd̄āá 'bá r̄i pi ǎs̄ámvú gé s̄i andrekelemgbe kuyé. Yēsũ ǎ ugo dō 'i fingará k̄ũr̄ú r̄i agá 'd̄āá r̄i

‡ **1:40 1:40** *Ūfú*: T̄ǎimb̄i Mósē vé r̄i k̄ĩn̄i, 'bá ũfú ní nyaá r̄i, ĩri āzāvū rú, ā'yīk̄i ĩri adrii 'bá ĩs̄er̄elē vé r̄i pi ǎs̄ámvú gé ku. Dr̄ā ũfú vé r̄i de dō r̄ụ'bá ni gé s̄i ḡi, lē ā mụ 'i i'daá átálágú r̄i ẹn̄d̄r̄et̄i gé, átálágú r̄i ĩri ndre, ĩri 'yo dr̄ā r̄i de r̄ụ'bá ni gé s̄i ḡi. 'Í lā L̄ẹv̄it̄ik̄ā 14:1-32. § **1:44 1:44** *Átálágú*: 'Bá ĩs̄er̄elē vé r̄i pi ǎs̄ámvú gé, 'yégá átálágú ri r̄ōb̄ōṅ̄o zā Jó Múngú vé r̄i agá 'd̄āá n̄i. Atala r̄i pi ri ĩfū úyú L̄ẹv̄i vé r̄i agá. * **1:44 1:44** *Mósē*: Yōs̄ep̄ā k̄ā dr̄āá ḡi, 'bāgú Ēj̄ep̄et̄o vé r̄i 'bā anji ĩs̄er̄elē vé r̄i pi ẹz̄i ngáá t̄uḡer̄ĩ rú caá ĩl̄i m̄ũd̄ũr̄ũl̄ũ s̄ụ (400). Kuru Múngú ní Mósē ri ĩp̄ezú ím̄uzú anji ĩs̄er̄elē vé r̄i pi pazú adringará t̄uḡer̄ĩ rú r̄i agás̄i. Múngú sē t̄ǎimb̄i r̄i Mósē ní, ǎ lū anji ĩs̄er̄elē vé r̄i pi ní, s̄ezú ĩ ní t̄ǎimb̄i r̄i z̄iz̄ú t̄ǎimb̄i Mósē vé ni ān̄i. T̄ik̄i Mósē ri ịs̄ụ āk̄udē ĩl̄i r̄i ca ẹl̄ifū ǎlu m̄ũd̄ũr̄ũl̄ũ s̄ụ (1,400), ịs̄ụ āk̄udē t̄ik̄i dr̄i Yēsũ ri kuyé. 'Í lā W̄ũngará 2-24.

sĩ ugogo drāāāsīyā, 'bá rĩ pi rikí nyo əcí ĩri vúgá
nõó íngázú vūrā rĩ pi gé sĩ céré.

2

*Yēsũ idrĩ ágó pá be 'bêlé'béle ni
(Mátáyo 9:1-8; Lúkã 5:17-26)*

¹ U'dú mādã ã vú drĩgé, Yēsũ ní kpá gōzú fizú
Kāpārānāúmā gá 'dãá dī. 'Bá rĩ pi yĩkĩ kīnĩ, Yēsũ
ícá ĩgōó 'bětĩ gí.

² 'Bá rĩ pi ní ĩ úmúzú kárakará, sē vūrā rĩ ca
ku. 'Bá rĩ pi gaki jó rĩ agá 'dãá tré, cĩngbá cazú
kětĩlé gá âmvé 'dãá, Yēsũ ri ú'dúkó múké rĩ ũlũú
kōpi ní.

³ Āgō urukō'bée sũ í'dúkĩ ágó āzi өгөрөвү рú
ni ĩjĩ Yēsũ vú nõó.

⁴ 'Bá rĩ pi ní adrii bĩtrĩká rĩ sĩ, kōpi ndākĩ ũ'dũ
tĩ, kōpi ní tuzú jó drĩgé 'dãá,* kōpi ní jó rĩ ě drĩ
ĩñānyāzú, kōpi ní ágó pá be 'bêlé'béle rĩ ísúzú
ímúzú ĩrivé pōrōsĩ ĩri ní laá drĩ ni gé rĩ be vūgá
Yēsũ ęndrētĩ gé nõó.

⁵ Yēsũ kã nĩĩ áamá 'yoó kīnĩ, āgō 'dĩ'bée ę'yĩkĩ
'i gí, ĩri ní 'yozú ágó өгөрөвү рú rĩ ní kīnĩ, "Mvá
ágó 'dĩri, á trũ mi mívé ũnjĩkānyā agásĩ gí."

⁶ 'Bá ri'bá tãĩmbĩ Mósē vé rĩ ímbá'bá rĩ pi úríkĩ
kuú 'dãá, kōpi rikí ũsũú ęsĩsĩlé sĩ kīnĩ,

⁷ "Ngá ágó 'dĩri ní rizú átázú 'dĩni rĩ ã'di? Ágó
'dĩri ĩnjĩ Múngú ri ku! 'Bá āzi ālunāni āngũ
trũúpi ũnjĩkānyā agásĩ ni 'dãáyo, 'yéņá Múngú
'i ọ'dúkúlegúsĩ."

* **2:4 2:4** Tuzú jó drĩgé 'dãá: Yāhúdĩ rĩ pi jó sĩ drĩ be kpākpā, 'bá
ri ícó tũ mũ úrí drĩ ni gé rá.

⁸ Koro Yēsū nī tā kōpi ní rií ũsūū ĩ ɛsī agá 'dǎlé rī ámá bá. Kúru ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Ngá ĩmi ní rizú tā ũsūzú 'dīni rī ã'di?

⁹ Mâ 'yo rí tā rī íngóni? Mâ 'yo rí ágó pá be 'bêlé'béle nōri ní, “Trũkí mi mívé ũnjikānyā agásī gí 'dīni,’ dōku mâ 'yo, “Í nga ụrụ, 'í 'dụ mívé pórōsī, 'í 'de mụụ’ 'dīni?

¹⁰ 'Bo á lě lūú ĩmi ní 'yozú kīnī, ma 'Bá Mvá 'i,† ma ũkpō be ũnjikānyā trũzú vũ drīgé nōgó” Yēsū ní 'yozú ágó pá be 'bêlé'béle rī ní kīnī,

¹¹ “Á 'yo mí ní, 'í nga ụrụ, 'í 'dụ mívé pórōsī, 'í mvi 'bẹtị.”

¹² Ágó rī ní ngazú ụrụ, ĩri ní ívé pórōsī 'dụzú, ĩri ní 'dezú mụzú, 'bá rī pì rikí ĩri ndreé mụzú. Tā 'dīri sē 'bá rī pì ní ãyāngará, āzini sē kōpi rikí Múngú ri íngú kīnī, “‘Bá ndrekí tā āzi ụkụ ni 'dīri tịnị kuyé.”

Yēsū zì Lévī rì

(Mátáyo 9:9-13; Lúkã 5:27-32)

¹³ Yēsū gō 'i ɛndị mụụ yī bālālā Gālíláyā tị gé 'dǎá dī. 'Bá rī pì ní ĩ úmúú kárakará Yēsū ã gārā gá, ĩri ní í'dózú kōpi ímbázú.

¹⁴ Yēsū kã rií ɛcì yī bālālā rī ã gārā gá sī, ĩri ní Lévī Āláfáyō mvọpì riipi mūfēngā umbe jezú rī u'dụpì rī ndrezú, ākūdē úrí kuú ívé jó rizú mūfēngā umbe jezú rī u'dụzú rī agá 'dǎá. Yēsū ní 'yozú ĩri ní kīnī, “Mí ímụ má pámvú ũbī.” Koro Lévī ní ngazú 'dezú mụzú ĩri vúgá sī.

† **2:10 2:10** *Bá Mvá:* Yēsū zì 'i 'Bá Mvá lüzú kīnī, 'i Kúrisítō 'i, 'i mālūngā rī rụ mụzú nyonyo. 'Í lã Dānyélē 7:13-14.

15 Lévī zī Yēsū pi ĩrivé 'bá ĩri ā pámvú ũbĩ'bá rĩ pi be mụú ínáy nyaá ívé āngá. 'Bá kárakará mŭfēngā umbe jezú rĩ u'dụ'bá rĩ pi, † 'bá ri' 'bá ũnjĩkānyā 'o'bá rĩ pi be, kọpi ínáy rĩ ā nyangará gá 'dāá ĩndĩ.

16 'Bá tǎimbĩ ímbá' 'bá adri' 'bá Fārúsĩ rĩ pi ká ndreeé Yēsū pi ri ínáy nya 'bá ũnjĩkānyā 'o'bá rĩ pi be, āzini 'bá mŭfēngā umbe jezú rĩ u'dụ'bá rĩ pi be trụ, kọpi ní 'bá Yēsū ā pámvú ũbĩ' 'bá rĩ pi zizú kínĩ, "Ngá ĩmi ní rizú ínáy nyazú 'bá mŭfēngā umbe jezú rĩ u'dụ'bá rĩ pi be, āzini 'bá ri' 'bá ũnjĩkānyā 'o'bá rĩ pi be trụ rĩ ā'di?"

17 Yēsū ká tǎ 'dĩri yị, ĩri ní 'yozú kọpi ní kínĩ, "'Bá drǎ ākó rĩ ndǎ 'bá ũjọ sēepi ni ku, 'bá drǎ be rĩ, ĩri 'bá ũjọ sēepi ni ndǎ nĩ. Má ímụ 'bá tǎ be pịrị rĩ pi zị kuyé, má ímụ 'bá ũnjĩkānyā 'o'bá rĩ pi zị ẹsị újá."

'Bá rĩ pi zikí Yēsū ri ānyāngā a'bingará vé tǎ sĩ

(Mátáyo 9:14-17; Lúkǎ 5:33-39)

18 'Bá Yūwánĩ ā pámvú ũbĩ' 'bá rĩ pi Fārúsĩ rĩ pi be, kọpi ri ĩ a'bi* ānyāngā ā nyangará sĩ a'bia'bi. 'Bá urụkọ ímụkí Yēsū ri zị kínĩ, "'Bá Yūwánĩ ā

† **2:15 2:15** *Bá mŭfēngā umbe jezú rĩ u'dụ'bá rĩ pi:* 'Bá mŭfēngā umbe jezú rĩ u'dụ'bá rĩ pi, kọpi Yāhúđĩ ri' 'bá mŭfēngā umbe jezú rĩ u'dụ'bá 'bāgú āmbúgú Rómā vé rĩ ní rĩ. Kọpi ri mŭfēngā rĩ u'dụ āmbúgú 'bāgú rĩ ní 'yoó kọpi ā u'dụkí rĩ ndē. **§ 2:16 2:16** *Fārúsĩ:* Fārúsĩ rĩ pi ngúlúmū Yāhúđĩ rĩ pi vé tǎimbĩ Mósē vé rĩ rụ'bá tịtị rĩ pi. Kọpi 'dụkí índrĩ rĩ pi vé tǎ, āzini mǎlāyíkā rĩ pi vé tǎ 'bǎā tǎ āmbúgú rú, kọpi ẹ'yíkí rá 'yozú kínĩ, 'bá ũdrǎ' 'bá gí rĩ pi gō íngá ídri rú rá. 'Í lǎ Ẹzị 23:8. * **2:18 2:18** *A'bi:* Sǎ āzi sĩ Yāhúđĩ rĩ pi ri ĩ a'bi, nyakí ínáy ku, kọpi ri ẹsị 'bǎ rizú Múngú ri zizú.

pámvú ũbĩ'bá rĩ pi Fārúsĩ rĩ pi be, kōpi ri ĩ a'bi ānyāngā nyangará sĩ a'bia'bi, 'bo mívé 'bá mĩ pámvú ũbĩ'bá rĩ pi a'bikí ĩ ku āsĩ?"

19 Yēsũ ní újázú kōpi ní kĩnĩ, “Bá rĩ pi mukí dō ũkú jengará gá, ọmúrúgọ rĩ vé kẹrẹgú dō ājē rĩ gé 'dālé anigé, ĩrivé ũndĩ mu'ba vú ni gé sĩ rĩ pi ícókí ĩ a'bií ngá nyangará sĩ ku.”

20 'Bo sã āzi ri ímú 'dĩ'dĩ, kádō ímú ọmúrúgọ rĩ vé kẹrẹgú 'duy kōpi āsámvú gé sĩ, kúru ú'dú 'dãri gé, kōpi ímú ĩ a'bi ngá nyangará sĩ.

21 “Bá āzi ícọ bōngó ú'dí ĩsĩ bōngó dēepi kú ĩrĩkọ rú ni vé ulē ící ọzũyú ānĩ ku, ā'diātāsĩyā bōngó 'i nyaápi kú ĩrĩkọ rú gí rĩ, ícíkí dō ulē ni ọzũyú bōngó ú'dí† sĩ, ĩri gō āsĩ muzú drĩgélé.

22 'Bá āzi ícọ vinyọ ĩ ní zoó ú'dí rú rĩ tōó lã'bu ĩ ní ící jũrú rú ũkú ni agá ku. 'Bá rĩ tō dō vinyọ rĩ lã'bu ĩ ní ící jũrú rú ũkú ni agá, vinyọ rĩ íngá kọfútọ be, ĩri sē jũrú rĩ āfĩ rá, vinyọ rĩ dā vūgá. Lē ã tōkí vinyọ rĩ jũrú ú'dí‡ ni agá.”

*Fārúsĩ rĩ pi zíkí Yēsũ ri Sābátā vé tã sĩ
(Mātáyo 12:1-8; Lúkã 6:1-5)*

23 Ú'dú ālu Yēsũ pi rikí ẹlĩ muzú ívé 'bá 'ĩ pámvú ũbĩ'bá rĩ pi be ọmvú ānyá vé ni agásĩ ú'dú Sābátā vé rĩ gé. ĩrivé 'bá ĩri ã pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ã urukọ'bée ní rizú ānyá rĩ pi ẹ drĩ ucezu anyizú cizú.

† 2:21 2:21 Bōngó ú'dí: Ũjĩkí dō bōngó ũkú ĩ ní bōngó ú'dí ící rú'ba ni gé 'dĩri gí, bōngó ú'dí ĩ ní ící rú'ba ni gé 'dĩri gō ícá mādāgá, ĩri āsĩ bōngó ũkú rĩ ã rú'ba gá sĩ rá. ‡ 2:22 2:22 Jũrú ú'dí: Yēsũ vé íbángará 'dĩri adri sũ vinyọ ĩ ní dāã jũrú ú'dí agá rĩ tĩnĩ.

24 Fārúsī rī pi ní Yēsũ ri zizú kīnī, “Bávé tǎimbī kīnī, ā ngakí ẹzị ú'dụ Sābátā vé rī gé ku pírí, ngá 'bá mí pámvú ūbī' 'bá rī pi ní tǎimbī rī ñòzú, ǎnyá ẹ drī ucezú ú'dụ Sābátā vé rī gé rī ǎ'di?”

25 Yēsũ ní újázú kòpi ní kīnī, “Ìmi lǎkí tǎ 'bǎgú Dāwúđī § ní 'oó ívé 'bá rī pi be lókí ẹbírí ní kòpi fuzú rī gé rī kuyé?

26 Lókí átálágú ǎmbúgú* ǎbīyātārī vé rī gé, Dāwúđī nga fí Jó Múngú vé rī† agá 'dǎá, 'dụ pánga ì ní 'bǎá Múngú ẹndrẹti gé, ì ní nyaá bǎdārú ku, 'yéná atala rī pi ní ríi nyaá nī rī nyaá, sē kpá ụrụkọ ní nyaá ívé 'bá 'í pámvú ūbī' 'bá rī pi ní.”

27 Yēsũ ní 'yozú Fārúsī rī pi ní kīnī, “Múngú údé ú'dụ Sābátā vé rī 'bá rī pi ǎ uvukí rí ǎní, 'bǎ ú'dụ Sābátā vé rī tǎ ẹnjịẹnjị rú 'bá rī pi drīgé kuyé.

§ 2:25 2:25 *Dāwúđī*: Múngú ìpē Dāwúđī ri adrii 'bǎgú Ìsērélē rī pi vé ni, ẹzị kīnī, 'bǎgú ú'dí ri ímụ ifū ìrivé úyú agá, ìri mǎlūngā rī rụ mụzú 'dání'dání, 'bǎgú rī Yēsũ Kúrísítō 'i. 'Í lǎ Sǎwúmā 132:11-12; Ẹzị 2:30. Tíkí Dāwúđī ri ìsụ ǎkūdē ílì rī ca élfū ǎlu (1,000) gí, ílì 'dǎri gé, ìsụ tíkí drī Yēsũ Kúrísítō ri kuyé. 'Í lǎ 1 Sǎmūélē 16-30; 2 Sǎmūélē 1-24; 1 'Bǎgú 1-2. * 2:26 2:26 *Átálágú ǎmbúgú rī*: Átálágú ǎmbúgú rī ndē atala rī pi céré, ǎ'diātāsīyā ìri 'yéná fi Jó Múngú vé rī agá Vūrā Uleteretere rī agá 'dǎá nī, ìri fi vú ǎlu ílì ǎlu agá. Ìri ǎri rọbọṅọ vé rī jì ụnjíkányā ụjizú. 'Í lǎ Lẹvītíkā 16; Ẹbéré 9. † 2:26 2:26 *Jó Múngú vé rī*: Jó Múngú vé rī 'yéná ǎlukúta Yẹrúsálémā gá 'dǎá. Atala rī pi 'yéná ri rọbọṅọ zǎ Jó rī agá 'dǎá nī, sụ tǎimbī Mósē vé rī ní 'yoó rī tịni. Múngú ri đī Vūrā Uleteretere rī gé, Jó Múngú vé rī agá 'dǎá.

28 Ma 'Bá Mvá 'i, ma Úpí ú'dú Sābátā vé rĩ‡ drĩgé āmbúgú nĩ."

3

Yēsũ ídrí ágó drĩ be 'bēlé'béle ni ú'dú Sābátā vé rĩ gé

(Mátáyo 12:9-14; Lúkã 6:6-11)

¹ Ú'dú āzi gé, Yēsũ gō muṣú fíí Jó Múngú ri Zizú rĩ agá 'dāá dīi, ísú ágó āzi drā ní drĩ ni nyiú kuú 'bēlé'béle ni adri kú 'bá rĩ pi āsámvú gé 'dāá.

² Fārúsĩ rĩ pi ā uruḵo rikí létĩ ndāá, ĩ tōkí rí Yēsũ ri āní bēnĩ, kōpi tēkí nyo ríí Yēsũ ri ndreeé, dō tãnã ĩri ágó 'dĩri ídrí ú'dú Sābátā vé rĩ gé rá.

³ Yēsũ ní 'yozú ágó drā ní drĩ ni nyiú kuú 'bēlé'béle rĩ ní kĩnĩ, "Mí íngá uru, mí ímú pá tuú 'bá rĩ pi ęndreṭĩ gé nōgó."

⁴ Yēsũ ní kōpi zizú kĩnĩ, "Ngá ĩmivé tãimbĩ ní lēē ā 'okí ú'dú Sābátā vé rĩ gé ku rĩ ā'di? ĩri tã múké 'ongará, dōku tã ũnjĩ 'ongará? ĩri 'bá drā be 'dĩni 'dĩri kuzú drāzú, dōku ē ídríkí ĩri?" Kōpi zĩkĩ ĩ tĩ átángá 'yozú kuyé.

⁵ Yēsũ kã āngũ ndreeé kōpi vúgá 'dāá, ęsí ni ve kōpi ní ambamba. Tã ní fíí kōpi ē ęsí agá ku rĩ sĩ, sē Yēsũ ní ĩzāngã ambamba. ĩri ní 'yozú ágó rĩ ní kĩnĩ, "Mí ũjũ mĩ drĩ." Ágó rĩ ní 'ĩ drĩ ũjũzú. Ágó rĩ ē drĩ ní ícázú múké.

‡ 2:28 2:28 Úpí ú'dú Sābátā vé rĩ: Yāhúdĩ rĩ pi ri ú'dú Sābátā vé rĩ ígá kĩnĩ, Múngú gbi ngá 'bũ gé rĩ pi vũ drĩgé rĩ pi be céré 'du caá ú'dú áziyá, kuru ĩri ní uvuzú ú'dú Sābátā vé rĩ gé. Múngú ri 'yęná Úpí Sābátā vé ni, kuru Yēsũ kĩnĩ, 'i Úpí Sābátā vé ni, kĩnĩ 'i Múngú 'i. 'Í lã Wųngará 20:8-11.

⁶ Koro Fārūsī rī pi ní fūzú mužú 'bá Ēródē ri ęřī' 'bá rī pi be Yēsŭ ā tā lizú, lēzú řri 'dizú drāzú 'dīsī rá.

'Bá bītrīká 'dekí mužú Yēsŭ ā vūdrī gé sī

⁷ Yēsŭ pi ní 'dezú mužú ívé 'bá 'í pámvú ūbī' 'bá rī pi be yīī bālālā Gālīláyā vé rī gé 'dāá, 'bá kárakarā íbíkí íngá āngŭ Gālīláyā vé rī gé, āzini āngŭ Yŭdáyā vé rī gé, kōpi 'dekí mužú Yēsŭ ā vūdrī gé sī.

⁸ Kōpi kâ tā Yēsŭ ní 'oó 'dīri yīī, 'bá kárakarā ímúkí Yēsŭ vúgá nōó, kōpi íbíkí íngá Yŭdáyā gá, Yērŭsālémā gá, āngŭ Ídŭmíyā vé rī gé, gŭrŭ Yárídénī vé rī gé, kŭrŭ Táyā vé rī gé, āzini kŭrŭ Sīdónā vé rī gé.

⁹ Yēsŭ kâ mužú ndreé 'bá rī pi gaki ambamba, řri ní 'yozú ívé 'bá 'í pámvú ūbī' 'bá rī pi ní kīnī, kōpi ē í' dŭkí kŭlŭmgba mādāŭā ni 'bāá tēétē, 'bá bītrīká rī pi ē ímúkí rí ī ĩmŭlŭú ku.

¹⁰ Yēsŭ ídrí 'bá kárakarā, ānī sē 'bá drā be rī pi rikí ī ĩmīī ímúzá Yēsŭ vúgá nōó ūkpō sī, ī úlókí rí řri ā rŭ' 'bá bēnī.

¹¹ 'Bá índrī ũnjí ní fī kōpi drīgé rī pi kádō Yēsŭ ri ndreé, índrī ũnjí rī pi kōpi 'du a' be vŭgá Yēsŭ ęndreřī gé 'dīgé, kōpi útré ú' dŭkó be ŭrŭ 'dāá, "Mi Mvá Mungú vé ni."

¹² 'Bo Yēsŭ átá índrī ũnjí rī pi ní ūkpō sī kīnī, kōpi ā lŭkí 'í tā 'bá āzi ní ku.

*Yēsŭ ũpē 'bá áyúāyŭ ni pi mužrī drī ni řřī
(Mātáyo 10:1-4; Lúkā 6:12-16)*

13 Vudrī ni gé, Yēsū tų muų írā drīgé 'dāá, ĩri ní 'bá 'î éśı ní lée rī pi zızú muųú 'ı vú sī, kōpi ní muųú Yēsū vú sī.

14 ĩri ní 'bá ũpēzú muđrī drī ni ĩrī, kōpi ā adrikí rí ívé 'bá áyúāyū* ni pi rú, ĩri ní kōpi pēzú muųú, kōpi ā ũlūkí rí tı Múngú vé rī muųú.

15 Yēsū sē kōpi ní ũkpō, kōpi ā údrókí rí índrī ũnjı rī pi fūú 'bá rī pi drīgé sī ānı.

16 'Bá ĩri ní ũpēé muđrī drī ni ĩrī rī pi vé rú pi 'dī, Sımónā 'ı, Yēsū gō ĩri ní rú āzi 'daá Pétēró 'ı,

17 Yōkóbū Zēbēdáyō mvōpı pi édrıpı Yūwánı be, Yēsū gō kōpi ní rú āzi 'daá Bōnāgésı 'ı, rú 'dīri vé ífıfı, anji ũvi vé ni pi.

18 'Bá rī āzi Āndēréyā 'ı, Pīlípū 'ı, Bātīlīmáyō 'ı, Mátáyo 'ı, Tómā 'ı, Yōkóbū Ālāfáyō mvōpı 'ı, Tādáyō 'ı, Sımónā úvá 'bāápi 'bá ívé rī pi ē ĩsúkı rı drıwālā rī 'ı,

19 āzini Yúdā ĩsıkārıyótā gōopi Yēsū ā ũli 'beépi rī 'ı.

Yēsū pi vé tā Bēlēzēbúlā be rī

(Mátáyo 12:22-32; Lúkā 11:14-23; 12:10)

20 Kúru Yēsū kā 'ı újá gōó 'bētı 'dāá, ĩri ní fizú jó agá, 'bá bıtrıká bıkı muųú vú ni gé sī, sē Yēsū pi ívé 'bá 'î pámvú ũbı' 'bá rī pi be ĩsúkı sā ānyāngā nyazú ni kuyé.

21 Yēsū é'dípáa ká tā Yēsū ní 'oó 'dīri yıı, kōpi ũsúkı kını, Yēsū ē drı ábá gı, ĩ lēkı ĩri jıı muųú 'bētı.

* **3:14 3:14** *Bá áyúāyū rī pi:* 'Bá áyúāyū rī pi, Yēsū sē kōpi ní ũkpō, rı kōpi pēé muųú 'bá rī pi ímbá, índrī ũnjı rı pi údró, āzini tā āyázú āyāyā ni pi 'oó.

22 'Bá ri'bán tãĩmbĩ Mósē vé rĩ ímbá'bán, ímú'bán Yēřúsālémā gálésĩla rĩ pi kínĩ, “Ágó 'dĩri Bēlēzēbúlā† fi drĩ ni gé gí, ĩri ri índrĩ ũnjĩ rĩ pi údró ũkpō ādróko vé rĩ sĩ.”

23 Yēsũ ní kōpi zizú, ĩri ní átázú kōpi ní nãpĩ sĩ kĩnĩ, “Sātánã ri ícó 'í ógũpĩ Sātánã ri dro fũ íngóni ngóni?”

24 'Bá āngũ ālu agá ni pi acokí dō ĩ riĩ ě'dĩ 'dĩĩ ĩ ōgũpĩ be, mālũngã kōpi ní ruú 'dĩri ícó pá tuú ku.

25 'Bá jó ālu tĩ gé rĩ pi acokí dō ĩ gí, 'bětĩ 'dĩri ícó pá tuú ku.

26 Sātánã vé mālũngã aco dō 'í āsámvú ĩrĩ riĩ ě'dĩ 'dĩĩ, mālũngã 'dĩri ícó pá tuú ku, ĩrivé ũdũ deępi 'dĩ.

27 'Bá adriĩpi ōjógó ōjógó rĩ, 'bán āzi ícó ĩrivé ngá alĩ ku, úmbekĩ dō ĩri vũgá ká, ĩ íbĩ ĩrivé ngá alĩ ndō.

28 Ádarú á lē 'yoó ĩmi ní 'dĩni, 'bán rĩ 'o dō ũnjĩkãnyã, āzini ide dō āngũ, ĩ ícó ĩri trũ rá.

29 'Bo 'bán rĩ ide dō Índrĩ Uletere rĩ, ícokĩ ĩri trũú āluńani ku, ũnjĩkãnyã ĩrivé rĩ áwĩ adri mužú 'dãni'dãni.”

30 Yēsũ 'yo tã 'dĩri 'dĩni, ã'diãtãsiyã 'bán rĩ pi rikĩ átá kínĩ, “Yēsũ ri índrĩ ũnjĩ be.”

Yēsũ ěndrępi pi ědrĩpĩ be

(Mātáyo 12:46-50; Lúkã 8:19-21)

31 Yēsũ ěndrępi ní ícázú Yēsũ ědrĩpĩ be, kōpi áwĩkĩ pá tuú kuú āmvé 'dãá. Kōpi ní 'bán āzi pęzú mužú Yēsũ ri zizú.

† 3:22 3:22 Bēlēzēbúlã: Bēlēzēbúlã vé rĩ āzi rĩ Sātánã 'i, ĩri ādróko, ĩri āmbúgu índrĩ ũnjĩ rĩ pi drĩgę.

32 'Bá kárákará úríkí kuú Yésũ ã gārã gá sī kúrũ. Kòpi ní lúzú Yésũ ní kīnī, “Mí èndrèpì pi mí èdrípìi be tukí pá kuú àmvé 'dãá'dã, kòpi lèkí mi ndreé.”

33 Yésũ ní kòpi zìzú kīnī, “'Bá ìmi ní 'yoó ìri má èndrèpì, àzini má èdrípìi 'dĩ'bée ã 'di pi?”

34 Ìri ní 'bá úrí'bá 'î gārã gá sī 'dĩ'bée úndrèzú kúrũ, ìri ní 'yozú kòpi ní kīnī, “Mávè èndrèpì àzini mávè èdrípìi, kòpi 'bá úrí'bá má gārã gá sī nǒ'bée.

35 'Bá Múngú vé tã 'duúpì ngaápi rĩ, ìri má èdrípì, ìri má ómvúpì, àzini ìri má èndrèpì.”

4

Nāpí ágó úri riipi rĩ vé rĩ
(*Mátayo 13:1-9; Lúkã 8:4-8*)

1 Yésũ gǒ í'dó 'bá rĩ pi ímbá yǐi bālãlã Gãlĩláyã tì gé 'dãá dĩ. 'Bá kárákará úmúkí ì Yésũ ã gārã gá, sè Yésũ tų muú úrí kúlúmgbá agá yǐi agá 'dãá. 'Bá rĩ pi tukí pá kuú yǐi rĩ tì gé.

2 Yésũ ímbá 'bá rĩ pi ní tã kárákará nāpí sī. Tã ìri ní ímbá rĩ pi 'dĩni kīnī,

3 “Ìmi yìkí drĩ ká! Ágó àzi mu úri rií ívé ómvú agá.

4 Kã rií úri rĩ rií, úri rĩ pi ã urukọ u'dekí lèti drĩgé, àrĩná rĩ pi tekí kòpi rá.

5 Úri rĩ pi ã urukọ u'dekí nyòókú írã drĩgé ni agá, úri rĩ pi ìfúkí mbèlèṅá, ã'diãtãsiyã nyòókú rĩ ní adrií nyetele rĩ sī.

6 'Bo ǔtú rĩ kã koó gbírílí, úri ìfũ'bá rĩ pi 'wiki ùdrãá céré, ã'diãtãsiyã úlá ni pi ní fíí vũgá 'dãá kuyé rĩ sī.

7 Úri rĩ pi ã ʊrʊkɔ u'dekí ũcékúcé ãsámvú gé,
ũcékúcé rĩ dʊ amuú, ɔzũ úri ĩfũ'bá dʊ'bá rĩ pi
rá, sē úri ĩfũ'bá rĩ pi 'akí kuyé.

8 Úri rĩ pi ã ʊrʊkɔ u'dekí nyɔ́ókú múké múké
ni agá, dʊkí 'aá mị be gbálígbálí. ʊrʊkɔ ni pi
'akí caá mị be pũkú na, ʊrʊkɔ ni pi pũkú ázıyá,
ʊrʊkɔ ni pi mũdũrũlũ ãlu.”

9 Yēsũ ní kúru 'yozú 'bá rĩ pi ní kĩnĩ, “'Bá bị be
rĩ, ã yị 'í ní tã 'dĩri.”

Tã ã pá Yēsũ ní tã rĩ ũlũzú nãpí sĩ rĩ
(*Mătáyo 13:10-17; Lúkã 8:9-10*)

10 Kã Yēsũ ri kuú ọ'dúkúlegúsĩ, ĩrivé 'bá
áyúãyũ mũdrị drị ni ĩrĩ rĩ pi, 'bá ʊrʊkɔ ĩ tra'bá
ĩri ã gārã gá rĩ pi be, kọpi ní Yēsũ rĩ zızú kını,
“Nãpí mí ní ũlũú 'dĩri vé ífífí ã'di?”

11 ĩri ní újázú kọpi ní kĩnĩ, “Má i'da ĩmi ní
mãlũngã Múngú vé ĩ ní tã ni ũzũúzũ rĩ ãmvé
gí. 'Bo ma 'bá ʊrʊkɔ ní tã rĩ átá nãpí sĩ,

12 tã ĩ ní sĩ Búkũ Múngú vé rĩ agá rĩ ã nga rí 'i
fũú tị ni gé bēsĩnĩ kĩnĩ,

“ 'Kọpi tã má ní 'oó rĩ ndre rá, 'bo kọpi nĩkí ífífí
ni ku,

kọpi tã má ní 'yoó rĩ yị rá, 'bo fi kọpi drịgé
ku.

Kọpi ã nĩkí té dõ tã rĩ vé ífífí rá,

kọpi té ẹsị újá, Múngú ri té kọpi trũ rá.’ ”

Yēsũ ũlũ nãpí rĩ vé ífífí
(*Mătáyo 13:18-23; Lúkã 8:11-15*)

13 Yēsũ ní kúru kôpi zizú kĩnĩ, “Nāpí má ní ũlũú 'dĩri, ĩmi nĩkí nyo ífífí ni kuyé? Má átá dō ĩmi ní nāpí rĩ āzi, ĩri ícó fi ĩmi drĩgé íngóni?”

14 'Bá úri riĩpi rĩ, ĩri 'bá Múngú vé tị ũlũúpi rĩ.

15 Úri u'de'bá lẹtị drĩgé rĩ pi vé ífífí, ĩri 'bá Múngú vé tị yì'bá rá rĩ pi, vùdrĩ ni gé, koro Sātánā ri ímụ Múngú vé tị kôpi ní yì 'dĩri iza kôpi ẽ ẹsị agásí rá.

16 Úri u'de'bá nyọọkú írā drĩgé rĩ agá rĩ vé ífífí, ĩri 'bá Múngú vé tị yì'bá āyĩkō sĩ rĩ pi.

17 'Bo kôpi kádō tị Múngú vé rĩ yì, tị Múngú vé rĩ ní vũrā ịsụ úrízú kôpi ẽ ẹsị agá 'dǎlé kuyé rĩ sĩ, tǎ āzi ũkpó ũkpó kádō kôpi ayaá, tị Múngú vé rĩ gō āvĩ kôpi ẽ ẹsị agásí rá.

18 Úri u'de'bá ũcékúcé ǎsámví gé sĩ rĩ pi, ĩri 'bá Múngú vé tị yì'bá, ẹ'yì'bá rá rĩ pi.

19 'Bo kôpi ní rií tǎ rú'bá nōri vé rĩ ũsũú áyu rĩ sĩ, āzini kôpi ní rií ā'bú vé tǎ 'duy 'bǎá ǎmbúgú rĩ sĩ, āzini kôpi ní rií ẹsị 'bǎá ngá urukọ 'bée drĩgé rĩ sĩ, sē kôpi 'bǎkí ẹsị tị Múngú vé rĩ yizú ku, ĩri sē kôpi adri sũ peṭi 'aápi ku rĩ tịni.

20 Úri u'de'bá nyọọkú múké agá rĩ pi, kôpi 'bá Múngú vé tǎ yì'bá rá, 'bǎ'bée ĩ ẹsị agá tịtị rĩ pi. Kôpívé tǎ 'oó múké rĩ índré sũ ǎnyá 'aápi mị be gbálígbálí rĩ tịni, drĩ ni ǎlu rĩ gé, 'a caá pũkú na, pũkú áziyá, dōku mụdǔrũlũ ǎlu.”

*Nāpí lámǎ vé rĩ
(Lúkǎ 8:16-18)*

21 Yēsũ ní gōzú kôpi ní nāpí āzi ũlũzú kĩnĩ, “'Bá āzi ri nyo ícó lámǎ 'yũ su gbólọ ǎ ndúgé, dōku ũdrí í'dú lámǎ dǐipi ǎngũ ịngbēreépi rĩ ẽ drĩ

ako ãní cí rá? Ícó 'oó 'díní ku, ĩri lãmbã rĩ 'yũ 'bã mísá drĩgé, vũrã ĩri ní ícózú ãngũ ĩmgbērězú jó agásĩ céré rĩ gé.

²² Ụ'dụ ãzi ri ímụ 'dĩ'dĩ, tã 'bá rĩ pi ní ũzũúzũ rĩ, ĩ ímụ i'da ãmvé, tã ĩ ní ũzũúzũ rĩ pi ãrěvú céré, ĩ ímụ i'da ãmvé.

²³ 'Bá rĩ dō bĩ be, ã yị 'í ní tã 'dĩri."

²⁴ Yēsũ gō kpá 'yoó kōpi ní kīnĩ, "Ĩmi 'bãkĩ bĩ rizú tã má ní ũlũú ĩmi ní 'dĩ'bée yizú múké múké. Múngú ri ĩmi ní úmĩ sē ĩmi ní ẹbĩrị 'bãá lězú ĩrivé tã nĩzú rĩ sĩ. Ádarú Múngú ri ĩmi ní tã nĩngára sē ambamba.

²⁵ 'Bá ẹsị 'bãápi tã má ní ímbá rĩ drĩgé rĩ, ma ĩri ní tã nĩngára sē ãmbúgú, 'bo 'bá mávé tã yiipi ku rĩ, ma ĩrivé tã nĩngára 'dụ úmĩ ni gé sĩ rá."

Nāpí úri dụupi rĩ vé rĩ

²⁶ Yēsũ ní 'yozú kīnĩ, "Mālũngã Múngú vé rĩ adri sũ ágó úri riipi ívé ọmvú agá rĩ tịnị.

²⁷ Kãdō adrii ìnị sĩ, dōku ụtú sĩ, ágó rĩ dō ụ'dụ ko yã, dō ko ụ'dụ ku yã, úri rĩ ĩfũ, ĩri dụ mụzú dudu, ágó rĩ nị kuyé dō úri ĩfũupi rĩ ri dụ ngóni ngóni.

²⁸ Nyọókú rĩ sē úri rĩ ĩfũ dụ múké, drĩdrĩ ni, bĩ ni ri í'dó ĩfũ, ãnyá rĩ ẹ drĩ ri kúru í'dó ayi, ụdụ ni gé, ĩri kúru 'a mị be gbálígbálí.

²⁹ Ænyãngã rĩ ka dō gí, ọmvú 'dĩpa ri méngělēsĩ í'dụ ãnyãngã rĩ lizú ãní, ã'diãtãsiyã sã ãnyãngã ĩkũnãzú rĩ ícá gí."

Nāpí marígó fĩ be mādãñã rĩ vé rĩ (Mátáyo 13:31-32; Lúkã 13:18-19)

³⁰ Yēsũ ní gōzú 'yozú dījī kīnī, “Mālūngā Múngú vé rī adri sũ ã'di tīnī? Dōku Mā áyú rí nāpí ngóni ni mālūngā Múngú vé rī ã tā ũlūzú ãní?”

³¹ Mālūngā Múngú vé rī índré sũ marígó fí be mādāṅáṅá rī tīnī.

³² Kádō ĩri saá, ĩri ĩfũ du mba ãmbúgú, ĩri peti ọmvú agá rī pi ndě céré, drīti ni pi ĩgārā ãcoco, ārīṅá rī pi ímú jó sị sị ni gé.”

Yēsũ ri 'bá rī pi ímbá nāpí sī
(Mātáyo 13:34-35)

³³ Yēsũ ímbá 'bá rī pi nāpí ãndíãndí ni pi sī, ãzini létì ãndíãndí ni pi sī, kọpi ã ámákí rí tā rī ãní.

³⁴ Yēsũ kádō ríi tị Múngú vé rī ũlūú 'bá rī pi ní, ĩri ũlū mužú nāpí sī. 'Bo ĩri dō ívé 'bá 'í pámvú ũbĩ'bá rī pi be ọ'dúkùlẹgúsĩ, ĩri tā rī vé ífífí ũlū kọpi ní céré.

Yēsũ uga ũlí vīipi ũkpō be rī
(Mātáyo 8:23-27; Lúkã 8:22-25)

³⁵ Ọ'dú ãlu ãlu 'dãri sī ũndrésĩ, Yēsũ ní 'yozú ívé 'bá áyúãyũ rī pi ní kīnī, “Lě 'bâ zokí mužú yījī bālālã rī agásĩ álé 'dãá.”

³⁶ Kọpi ní 'bá bītríkã rī pi kuzú, Yēsũ vé 'bá áyúãyũ rī pi ní tuzú kúlúmgbã Yēsũ ní tuzú rī agá, kọpi ní 'dezú zozú mužú yījī rī agásĩ. Kúlúmgbã ã urukọ anigé 'dekí mužú kọpi ã vudrĩ gé sī.

³⁷ Kúru ũlí vīipi ũkpō be ni ní íngázú vızú yījī bālālã rī drígé sī. Yījī rī ní 'bázú úvázú kúlúmgbã rī úvızú ngélé ngélé. Yījī ní í'dózú tızú kúlúmgbã rī agá 'dãá, sē kúlúmgbã rī lě tĩĩ ãní yījī ã ndúgé.

38 Ịsúzó Yésũ la ú'dú koó kúlúmgbá rĩ agá vúlé 'dǎá, ẹ̀tị 'ì drị mǎkádǎ sī. Yésũ vé 'bá áyúǎyũ rĩ pi ní Yésũ ri zízú ú'dúkọ be uru 'dǎá kǐnĩ, “Ímbápi, 'bá ri tĩ yị ǎ ndúgé, mí ásí 'bá sī ku ǎsĩ?”

39 Yésũ ní aruzú ú'dú gélésĩ, ịri ní trezú ũlĩ vịpi ũkpō be rĩ drịgé kǐnĩ, “Í tu pá, 'dĩri ícọ gí.” Koro ũlĩ vịpi ũkpō be rĩ ní pá tuzú, ǎngũ rĩ ní újízú kírĩ.

40 Yésũ ní ívé 'bá 'ì pámvú ũbĩ'bá rĩ pi zízú kǐnĩ, “Ngá ịmi ní adrizú ụrị sī rĩ ǎ'di? Ịmi ẹ'yịngará ǎkọ?”

41 'Bá Yésũ ǎ pámvú ũbĩ'bá rĩ pi, ụrị fi kọpi ẹ ẹsị agá ambamba, kọpi ní 'dezú ị uzízú ị ǎsámvú gé sī kǐnĩ, “'Bá 'dĩri 'bá ینگóni ni, átángá átápi ũlĩ vịpi ũkpō be rĩ ní tị ni yị ịndĩ 'dĩri?”

5

Yésũ dro ındrĩ ũnjí fũú ágó ǎbǎbǎ rú ni drịgé sĩ

(Mǎtáyo 8:28-34; Lúkǎ 8:26-39)

1 Yésũ pi ní kúru zozú mụzú ívé 'bá 'ì pámvú ũbĩ'bá rĩ pi be yị bǎlǎlǎ rĩ agásĩ, kọpi ní cazú ǎngũ Gērásǎ vé rĩ gé.

2 Yésũ kǎ ịfũú kúlúmgbá rĩ agásĩ, koro ágó ındrĩ ũnjí ní fí drị ni gé ni ní ịfũzú vūrǎ ị ní rizú ǎvũ sịzú rĩ gé 'dǎásĩ, ímúzó Yésũ vúgá nǎo.

3 Ágó rĩ ri adri 'bụrẹdrị rĩ pi ǎsámvú gé 'dǎá, 'bá ǎzi ícọ ịri úmbé ímvē sī bǎ ku.

4 ǎndúrú ị nịjị ri ágó rĩ ẹ drị pi úmbé pá ni pi be ímvē sī, 'bo ịri ímvē ị ní 'ì drị pi úmbézú 'ì pá be 'dĩ'bée ũñō kpélékpélé 'dĩsĩ rá, 'bá ǎzi ícọpi ágó 'dĩri ǎ ũkpō ndēepi ni 'dǎáyo.

5 ʔtúná sī āzini ʔníná sī, ágó rī ri éci 'būrēdrī rī pi āsámvú gé sī, āngū ánga rú rī pi āsámvú gé sī, pí útréngará be, ʔri ri ʔrā anjíná í'dú 'í rú' bá ūsī āní.

6 Ágó rī kā Yēsū ri ndree rará rú 'dāá, ʔri ní njuzú kūmūcí ūtīzú Yēsū ɛndrɛtī gé.

7 ʔri ní trezú ʔ'dúkó be ʔrú 'dāá kīnī, “Yēsū, Mvá Múngú Ūkpō 'Dípa vé rī, ngá mí ní lēé má vúgá rī ā'di? 'Í sō ūyō Múngú ɛndrɛtī gé 'yozú kīnī, mí ícó ma 'oó ūnjí ku!”

8 Ágó rī átá 'dīni, ā'diātāsīyā Yēsū ní 'yoó índri ūnjí rī pi ní, kōpi ā fūkí ágó rī drīgé sī rá rī sī.

9 Yēsū ní kúru ágó rī zizú kīnī, “Mī rú ā'di 'i?”

Ágó rī ní újázú Yēsū ní kīnī, “Mā rú Bītríká 'i, ā'diātāsīyā 'bā kárakará.”

10 Kúru índri ūnjí rī pi ní Yēsū ri mázú kīnī, Yēsū ā dro ʔ fūū āngū rī agásī āmvé ku.

11 Ánga 'dāri ā pálé gá 'dāá, ʔ ri ʔgá úcé, ʔgá rī pi kárakará.

12 Índri ūnjí rī pi ní rizú Yēsū ri mázú kīnī, “'Í pē 'bā mųú adrií ʔgá 'dā'bée āsámvú gé fō, mí ā'yī 'bá ní, 'bā mųkí úfí ʔgá rī pi agá.”

13 Yēsū ní ā'yízú kōpi ní. Índri ūnjí rī pi ní úkpúzú ágó rī drīgé sī, mųzú úfízú ʔgá rī pi agá. ʔgá rī pi élifū ʔrī. ʔgá rī pi ní njuzú mųzú ɔngú sī āngū úlupi úlúlū rī gé 'dāá, kōpi ní u'dezú yīi bālālā rī agá 'dāá.

14 'Bá ri' bá ʔgá úcé' bá rī pi kâ tâ 'dīri ndree, kōpi ngakí únjú mųzú tâ 'dīri ūlūú 'bá kūrú agá 'dālé rī pi ní, āzini 'bá adri' bá gúrú kūrú rī ā gārā

gá sī rī agá rī pi ní. 'Bá rī pi ní mužú tā 'i 'oópi 'dīri ndrezú.

¹⁵ Kōpi kã caá Yēsũ vúgá 'dãlé, kōpi řsúkí ágó índrí ũnjí ní fíi drī ni gé kárakará rī ícá múké gí, úrí kuú Yēsũ ęndreṭi gé, su bōngó 'i rú'báná gá, úmĩ ni ícá múké gí. Tã 'dīri sē kōpi ní ũřĩ.

¹⁶ 'Bá tā 'i ngaápi ágó rī ã rú'báná gá rī ndre'báná, āzini řgá rī pi ã rú'báná gá rī ndre'báná ĩ mĩ sī rī pi ní mužú tā rī ũlũzú 'báná rī pi ní.

¹⁷ Kúru 'báná āngũ 'dāri agá rī pi ní 'yozú kīnĩ, Yēsũ ã nga mužú řvé āngũ agásĩ 'dīřĩ rá.

¹⁸ Yēsũ kã řĩ tųú kũlúmgbá rī agá 'dãá, ágó Yēsũ ní índrí ũnjí droó fũú drī ni gé sī rī ní Yēsũ ři mázú drī řřĩ sī kīnĩ, 'í lē mužú Yēsũ vúgá sī řndĩ.

¹⁹ 'Bo Yēsũ ã 'yĩ řri mužú 'í vúgá sī kuyé, pē řri ē ři kīnĩ, "'Í mvi 'bēřĩ, 'í mužú tā āyāzú āyāyā Úpĩ ní 'oó mĩ rú'báná gá, āzini řsĩ řdřĩkĩdřĩ řri ní 'bãá mĩ ní 'dīri vé tā ũlũú mĩvé 'báná 'bēřĩ řsámrvú gé rī pi ní."

²⁰ Ágó rī ní kúru 'dezú řcĩzú tā Yēsũ ní 'oó 'í ní rī ũlũzú mužú kũřú mužřĩ ĩ ní zĩi Dēkãpólĩřĩ vé rī agásĩ. Tã ágó rī ní ũlũú rī sē 'báná rī pi ní āyāngará.

Yēsũ řdřĩ mrvá ũkú Yáyĩřĩ vé řĩ, āzini ũkú drã be řĩ

(Mātáyo 9:18-26; Lúkã 8:40-56)

²¹ Yēsũ kã 'i újã gōó zoó mužú álé 'dãá kũlúmgbá sĩ, 'báná bĩřĩkã řmúkĩ ĩ úmú adřĩi Yēsũ ã gãrã gá sĩ kũřũ řřĩ ři gé 'dãá.

²² Ágó āzi rú ni Yáyĩřĩ 'i, řri drĩkoma Jó Múngú ři Zĩzú rī vé ni, řri ní řmúzú kũmũcĩ ũřřĩzú Yēsũ ęndreṭi gé,

23 Īri ní Yēsũ ri mǎzú drĭ ĭrĭ sĭ kĭnĭ, “Mávė mvá ũkúná rĭ 'dǎlé drǎ be ũnjĭkǎnyǎkǎnyǎ, lĕ drǎádrǎ, 'í mụ drĭ tĭĭ drĭ ni gé, ĕ ídrĭ rí bĕnĭ fô.”

24 Kúru Yēsũ pi ní 'dezú mụzú ĩri be ĩrivé āngá 'dǎá.

'Bá bĭtrĭká 'dekĭ mụú ĩri vúgá sĭ ĩndĭ, kôpi rikĭ ĩri ũmĭ mụzú ũmĭmĭ, ǎ'diātāsĭyǎ 'bá rĭ pi ní adriĭ tré rĭ sĭ.

25 Ụ'dú 'dǎri sĭ, ũkú āzi 'bá bĭtrĭká rĭ pi ǎsámvú gé 'dǎá, mbǎá ú'dú ri ẹcĭ rú' 'bá ni gé sĭ, gǎ ẹgá sĭ, 'dụ caá ílĭ mụdrĭ drĭ ni ĭrĭ.

26 Ũkú rĭ ẹcĭ 'bá kárákará ũjó sĕ' 'bá ni pi vúgá sĭ ílĭ be aco, iza ívé mŭfĕngǎ ambamba ũjó ǎrĕgá sĭ drǎ 'dĭri vé tǎ sĭ, 'bo 'bá āzi ícôpi ĩri ní ũjó sĕepi ĩrivé drǎ 'dĭri ní ẹzú ni 'dǎáyo.

27 Ũkú rĭ kǎ Yēsũ vé tǎ yĭ, ĩri ní 'i útrúzú ĩnyĭná Yēsũ ǎ úgóró gá 'bá bĭtrĭká rĭ pi ǎsámvú gé 'dǎá, ĩri ní Yēsũ vé bŏngó akoóko rĭ úlózú.

28 Ũkú rĭ ũsũ kĭnĭ, “Má úló dŏ Yēsũ vé bŏngó, ma ídrĭ rá.”

29 Ũkú rĭ kǎ Yēsũ vé bŏngó ĕ tĭ úló, mbĕlĕná ǎrĭ ẹcĭpi rú' 'bá ni gé sĭ rĭ ní pá tuzú, koro ũkú rĭ gŏ ámá 'í rú' 'bá ícá múké gĭ.

30 Sǎná 'dǎri gé, Yēsũ nĭ ámá rá 'yozú kĭnĭ, ívé ũkpŏ fŭ 'í rú' 'bá gá sĭ gĭ. Yēsũ ní 'i újázú āngŭ ndrezú 'bá bĭtrĭká rĭ pi vúgá 'dǎá, ĩri ní kôpi zĭzú kĭnĭ, “ǎ'di úló mávė bŏngó nĭ?”

31 Yēsũ vé 'bá ĩri ǎ pámvú ũbĭ' 'bá rĭ pi ní újázú ĩri ní kĭnĭ, “Mí nĭ rá 'bá rĭ pi kárákará ri ĩ mĭ ímúzú mĭ rú' 'bá gá nŏó, ngá mí ní 'bǎ zĭzú 'yozú kĭnĭ, ǎ'di úló mívé bŏngó nĭ rĭ ǎ'di?”

32 'Bo Yēsũ ri 'bá ívé bõngó úlópi rĩ úndré 'bá rĩ pi ãsámvú gé sĩ.

33 Ūkú rĩ kã tã 'i ngaápi 'î rú'ba gá 'dĩri nĩĩ áamá, ỳrĩ sĩ, rú'ba ni í'dó rií yãáyã. Īri ní ímúzá kũmũcí ũtĩzú Yēsũ ẹndrẹti gé, ĩri ní tã 'í ní bõngó rĩ úlózú rĩ ũlũzú Yēsũ ní céré.

34 Yēsũ ní kúru 'yozú ũkú rĩ ní kĩnĩ, “Mvá ũkú 'dĩri, ẹ'yĩngará mívé rĩ sē mí ídrí gí. 'Í mụ ĩyí, tãkĩri Múngú vé rĩ ã adri mí be, mí rú'ba ã adri ule.”

35 Yēsũ kã rií átá ũkú rĩ be, koro ãgõ ụrụkọ'bée ní ícázú, kọpi íbíkí ímú Yáyĩrõ vé ãngá 'dãásĩ, kọpi ní 'yozú Yáyĩrõ ní kĩnĩ, “Mívé mvá ũkúná rĩ drã gí, lē mĩ ri sã izaá átázú 'bá riipi ãngũ ímbápi rĩ be ku.”

36 Yēsũ kã tã 'dĩri yĩ, ĩri ní 'yozú Yáyĩrõ ní kĩnĩ, “Lē mĩ ẹsĩ ã ũtĩ ku, mí ẹ'yĩ mávé tã.”

37 Yēsũ lē 'bá ãzi ã mụ 'í vúgá sĩ ku, ã'yĩ 'yẹná Pétērõ pi, Yókóbũ be, Yũwánĩ Yókóbũ ẹdrípĩ sĩ.

38 Kọpi kã mụy caá Yáyĩrõ vé ãngá 'dãá, Yēsũ ndre 'bá rĩ pi ri lụlụ gá.

39 Yēsũ ní fizú jó agá 'dãá, ĩri ní 'yozú 'bá rĩ pi ní kĩnĩ, “Ngá ĩmi ní rizú lụlụ gazú 'dĩni rĩ ã'di? Mvá ũkúná rĩ drã kuyé, ĩri ụ'dụ ko.”

40 'Bo 'bá rĩ pi rikí gụy ĩri sĩ gụy.

Yēsũ ní 'yozú kĩnĩ, 'bá rĩ pi ã fũkí céré ãmvé, ã'yĩ 'yẹná ãvũ rĩ vé ẹtẹpi pi ẹndrẹpi be, ãzini ívé 'bá áyúáyũ na 'dĩ'bée be, kọpi fikí mụzú jó ãvũ rĩ 'bázú rĩ agá 'dãá nĩ.

41 Īri ní mvá ũkúná rĩ ẹ drĩ ruzú, ĩri ní 'yozú kĩnĩ, “Tãlítã kúmĩ!” Ífífí ni kĩnĩ, “Mvá ũkúná mädãnjá 'dĩri, á 'yo mí ní, 'í nga ụrụ.”

42 Mvā ũkúná rĩ ní koro íngázú ụrụ, ĩri ní 'dezú écízú ụrụ sī. Mvā ũkúná rĩ ílĩ be mụdrị drị ni ĩrĩ. Tā 'dĩri sē 'bá rĩ pi ní āyāngará.

43 'Bo Yēsū ní átázú kòpi ní ũkpó ũkpó kīnī, lē kòpi ā ũlūkí tā 'dĩri 'bá āzi ní ku. ĩri ní 'yozú kòpi ní kīnī, lē kòpi ā sēkí mvā ũkúná rĩ ní ngá nyaá.

6

*'Bá Nāzērētā vé rĩ pi gākí Yēsū ri sī
(Mátayo 13:53-58; Lúkã 4:16-30)*

1 Yēsū ní ngazú 'dāásī, ĩri ní 'dezú mụzú Nāzērētā gá, kūrú ĩri ní mbazú rĩ gé. Kòpi mụkí ívé 'bá 'ĩ pámvú ũbĩ' 'bá rĩ pi be trụ.

2 Ụ' dū Sābātā vé rĩ kã ícá, Yēsū í' dọ rií 'bá rĩ pi ímbá Jó Múngú ri Zízú rĩ agá 'dāá. 'Bá kárakará ĩrivé tā yì' 'bá rĩ pi āyākí tā ĩri ní átá 'dĩri sī āyāyā.

Kòpi rikí ĩ uzị ĩ āsámvú gé sī kīnī, “Ágó 'dĩri ísú tā nīngará, āzini ũkpō tā āyāzú āyāyā 'ozú 'dĩri íngūgá?

3 Ágó 'dĩri adri nyo Māriyā mvọpị ándúrú riipi párángi faapi 'dīgé rĩ 'i kuyé? Yōkóbū pi Yósē be, Yúdā be, Sīmónā sī, adrikí ĩri édrịpị kuyé? ĩrivé ómvúpị ri' 'bá adri' bée 'bá be kūrú 'bávé rĩ agá nō' bée kuyé?” Tā ándúrú Yēsū ní 'oó 'dĩ' bée sī, 'bá rĩ pi gākí ĩri sī.

4 Yēsū ní újázú kòpi ní kīnī, “Í nēbī rĩ pi ĩnị vūrā ụrụkọ agásī ĩnịnị, 'bo kūrú ĩrivé rĩ agá, ĩnịkí ĩri ku, 'bá ĩrivé 'bētí āsámvú gé rĩ pi, ĩrivé máríté rĩ pi be, kòpi ĩnịkí ĩri ku.”

5 Yēsū gō tā āyāzú āyāyā ni 'oó āngū 'dāri gé dī kuyé, tā ĩri ní 'oó rá rĩ, Yēsū tị drị 'bá drā be

ni pi drīgé, kōpi ídríkí rá, 'bá ĩri ní drī tī kōpi drīgé rī pi vé kālāfe mādāñá.

⁶ Tā 'dīri sē Yēsũ ní āyāngará, 'bá rī pi ní gāá 'i ẽ'yīgá sī rī sī.

Yēsũ pē ívé 'bá áyúāyũ mụdrī drī ni ĩrī rī pi mụú ẽzī ngaá

(Mátáyo 10:5-15; Lúkã 9:1-6)

Yēsũ ní kúru 'dezú rizú 'bá rī pi ímbázú mụzú gúrú ālu ālu agásī.

⁷ Yēsũ ní ívé 'bá áyúāyũ mụdrī drī ni ĩrī rī pi zizú ímúzú vūrã ālu gé, pē kōpi mụzú ĩrī ĩrī, sē kōpi ní ũkpō índrī ũnjí rī pi údrózú.

⁸ Yēsũ ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Lē ĩmi 'dụkí ngá āzi mụzú ĩmi drīgé sī ĩndī ku, 'yéná ĩmi 'dụkí túré ẽcī tuzú ni áyu. ĩmi kádō rií mụú, lē ĩmi 'dụkí kũmvũ mụzú ĩndī ku, ĩmi 'dụkí ānyāngā dōku mũfēngā mụzú ĩndī ku.

⁹ ĩmi úsúkí ngá pá gá ni pi mụzú, 'bo ã 'dụkí bōngó āzi āndō rú mụzú ĩndī ku.

¹⁰ Kūrú ālu ālu ĩmi ní cazú rī agá, 'bētī ĩ ní ĩmi ẹ'yízú drīdrī rī, ĩmi áwíkí adrií 'dāgá, cĩngbá ĩmi ní fúzú kūrú rī agásī rī gé.

¹¹ Vūrã ālu ālu ĩmi ní fizú cazú rī agá, 'bá rī pi gākí dō ĩmi ẹ'yīgá sī, āzini gākí dō ụ'dụkọ múké ĩmi ní ũlũú rī yīgá sī, ĩmi kádō ngaá mụú, ĩmi wekí nyọọkú ĩmi pá ágélé gá rī kú 'dīgé. ĩri lū 'yozú kīnī, ĩmi gākí 'bá gúrú 'dāri agá rī pi sī.”

¹² Yēsũ vé 'bá áyúāyũ rī pi ní kúru 'dezú mụzú ụ'dụkọ múké rī ũlūngará gá kīnī, lē 'bá rī pi ã újákí ẹsị, kōpi ã kukí ũnjīkānyā ānī.

13 Kōpi údrókí índrí ũnjí kárákará ũfũú 'bá rĩ pi drĩgέ sĩ, ũbékí ũdu 'bá drā be rĩ pi rụ' 'bá gá sĩ, kōpivé drā de āní rá.

Yūwánĩ vé 'dĩngára ā tā
(*Mātáyo 14:1-12; Lúkã 9:7-9*)

14 'Bāgú Ēródē* yì 'bá rĩ pi ārēvú céré rikí átá Yēsũ vé tā sĩ. 'Bá rĩ pi urụkọ rikí átá kínĩ, “Yūwánĩ Bātízĩmũ sēepi rĩ ingakí ĩri gōó idri rú drāngára gálésĩ gí, ĩri ní rizú tā āyāzú āyāyā 'dĩ'bée 'ozú ũkpō be 'dĩni āní.”

15 'Bá urụkọ'bée rikí 'yoó kínĩ, “'Bá rĩ Ēllyā† 'i.”

Urụkọ'bée kínĩ, “'Bá rĩ índré sũ nẹbĩ ọtụ ũku rĩ pi vé āzi tĩni.”

16 Ēródē kã tā 'dĩri yì, ĩri ní 'yozú kĩnĩ, “Índrézú 'bá 'dĩri Yūwánĩ má ní ọtụ drĩ ni lị 'dāri íngá gōó idri rú drāngára gálésĩ nĩ!”

17 Ọtụ Ēródē sē tǎimbĩ kĩnĩ, ā rụkí Yūwánĩ ri, ā 'bekí ĩri jó āngũ ũ'yĩzú rĩ agá. Ēródē 'o tā

* **6:14 6:14** *Bāgú Ēródē*: Ēródē 'dĩri Ēródē Ānītípā 'i, ĩri Ēródē Āmbúgú rĩ vé mvá, gō mǎlũngā rĩ rụy nĩ sá Yūwánĩ ní bātízĩmũ sēzú Yēsũ ní rĩ gé. 'Í lã Mātáyo 14:1; Lúkã 3:1; Ẹzị 4:27. Sã ĩ ní Yēsũ ri tizú rĩ gé, Ēródē Āmbúgú 'dĩri rụ āngũ rĩ nĩ. 'Í lã Mātáyo 2:1-8; Lúkã 1:5. Vụdrĩ ni gé, 'bāgú āzi anigé rụ ni Ēródē Āgĩrípā, ĩri Ēródē Āmbúgú rĩ vé mvá vé mvá. 'Í lã Ẹzị 12:1-13:1. † **6:15 6:15** *Ēllyā*: Ēllyā ri nẹbĩ, Múngú 'dụ ĩri mụzú 'bụ gé idri rú, drā kuyé. Tĩkí ĩri ākūdē lí rĩ ca mụdũrũlũ úrōmĩ (900), ịsú ākūdē tĩkí drĩ Yēsũ ri kuyé. 'Í lã 1 'Bāgú 17-21; 2 'Bāgú 1-3. Múngú ẹzi kínĩ, 'í lã Ēllyā ri ịpée ịgōó vū drĩgέ nōó ũzi. 'Í lã Mǎlákí 4:5.

'dīri 'dīni, ā'diātāsīyā 'í ní édrīpī Pīlīpū‡ vé ūkú Ērōdíyā ri jeé 'í ní ūkú rú rī sī.

18 Ā'diātāsīyā Yūwánī ri 'yoó Ērōdē ní kīnī, “Tāimbī ā'yī kuyé 'yozú kīnī, mí ní mí édrīpī vé ūkú jezú.”

19 Ānī sē Ērōdíyā 'bā éśī ūnjī Yūwánī ní, lē ĩri 'dīj drāá 'dīisī rá. 'Bo Ērōdē ní ā'yī kuyé rī sī, Yūwánī vé 'dīngará ā tā mba Ērōdíyā ní mbamba.

20 Ērōdē ru Yūwánī ri ruru, nī áamá rá 'yozú kīnī, Yūwánī ri 'bá tā be pīrī ni, āzini 'bá uletere ni, sē Ērōdē ri Yūwánī ā tā mbaá múké. Ērōdē kā tā Yūwánī ní átá rī yīj, sē drī ni ábá ānī céré céré, 'bo 'bā úvá rizú Yūwánī vé tā yizú.

21 Kúru Ērōdē ní ūmū údézú ívé ū'dú ĩ ní 'i tizú rī ĩnjizú ānī. ĩri ní ūgalaku ambugu rī pi zizú ūgalaku ambugu āngaráwá rī pi vé rī piš be, āzini drīkoma āngū Gālīláyā vé rī agá rī pi be ímúzú ūmū rī gé. Ūmū 'dīri zī nóni létī Ērōdíyā ní Yūwánī ri 'dizú drāzú ānī.

22 Ērōdíyā vé mvá ūkúná rī ní ífízú úngó tuzú 'bá rī pi endrētī gé 'dīgé, sē āyīkō fū Ērōdē pi ívé ūmū rī pi be ambamba.

Ērōdē ní 'yozú mvá ūkúná rī ní kīnī, “Ngá mí ní lēé rī, ma sē mí ní rá.”

23 Ērōdē ní ūyō sōzú kīnī, “Ngá mí ní lēé rī, ma ícō sē mí ní rá, mālūngā má ní rujú nōri, ma

‡ 6:17 6:17 Pīlīpū: Pīlīpū ri 'bāgú Ērōdē Ānītīpā édrīpī, sà édrīpī Ērōdē ní ĩrivé ūkú Ērōdíyā ri 'duzú rī gé, ĩsú ākūdē Pīlīpū ri ídri rú. § 6:21 6:21 Ūgalaku āmbúgú āngaráwá rī pi vé rī: ĩri āngaráwá élífū ālu rī pi ē drī koópi ni.

īgélé ni āmbúgú rī sē mí ní rá.”

²⁴ Mvā ūkúná rī ní fūzú mužú ędrėpi ri zizú kīnī, “Mā zī ngá íngóni ni?”

Ędrėpi ní újázú ĩri ní kīnī, “‘Í 'yo ā lĭkí mí ní Yūwánī Bătízĩmũ sēepi rī ě drĭ sēé.”

²⁵ Mvā ūkúná rī ní gōzú 'i újázú mužú rú'bánā sī Ęródē vúgá 'dāá, 'yozú ĩri ní kīnī, “Ngá má ní lēé mī sē má ní ú'díkírĭŋá nōgó rī, ā lĭkí Yūwánī Bătízĩmũ sēepi rī ě drĭ 'bāá ĩgā agá.”

²⁶ Tā 'dĭri sē 'bāgú rī ní ĩzāngā ambamba, 'bo lē ūyō 'í ní sōó ũmú rī pi ędrėti gé 'dĭri ŋōó ku.

²⁷ Koro ĩri ní āngáráwá ālu pėzú mužú jó āngũ ũ'yĭzú rī agá 'dāá, 'yozú ĩri ní kīnī, ā lĭ Yūwánī ě drĭ ĩjĭ 'í vú nōó. Āngáráwá rī ní kúru mužú jó āngũ ũ'yĭzú rī agá 'dāá, ĩri ní Yūwánī ě drĭ lĭzú.

²⁸ ĩri ní Yūwánī ě drĭ 'bāzú ĩgā agá, ĩjĭzú sėzú mvā ūkúná rī ní. Mvā ūkúná rī ní kúru Yūwánī ě drĭ jĭzú mužú sėzú ędrėpi drĭgé.

²⁹ Yūwánī vé 'bánā ĩri ā pámvú ũbĭ'bánā rī pi ká tã 'dĭri yĭĭ, kōpi ní mužú Yūwánī vé āvũ 'duzú jĭzú mužú sĭzú vŭrā ĩ ní rizú āvũ sĭzú rī agá 'dāá.

*Yésũ sē ānyāngā nyaá 'bánā élifũ tōwú pi ní
(Mátáyo 14:13-21; Lúkã 9:10-17; Yūwánī 6:1-14)*

³⁰ Yésũ vé 'bánā áyúāyũ rī pi ká ímví ĩgōó vulé nōó, kōpi 'dekĭ rĭí ęzĭ ĩ ní ngāá, āzini tã ĩ ní ímbá rī vé tã ũlúú Yésũ ní.

³¹ 'Bánā bĭtrĭká rĭ'bánā ęcĭ'bánā rī pi, uruko'béé đĭ ífĭ be, uruko'béé đĭ fũ be mužú, sē Yésũ pi ívé 'bánā áyúāyũ rī pi be ĩsúkĭ sã ānyāngā nyazú ni kuyé.

Yēsũ ní 'yozú ívé 'bá áyúäyũ rĩ pi ní kĩnĩ, “Ìmi ngakí, 'bâ mukí uvuú vũrã kírĩ nĩ gé.”

³² Kúru Yēsũ pi ní tuzú ívé 'bá áyúäyũ rĩ pi be kúlúmgbá agá, kòpi ní mužú adrizú vũrã kírĩ 'bá ãkó nĩ gé.

³³ 'Bo 'bá rĩ pi kã ndreé Yēsũ pi 'dekí mužú gí, 'bá rĩ pi ngakí njuú mužú ọngú sĩ, íngázú kùrú àndíàndí nĩ pi agásĩ, kòpi njukí caá vũrã Yēsũ pi ní lészú mužú uvuzú rĩ gé 'dãá drĩdrĩ.

³⁴ Yēsũ ísì kúlúmgbá rĩ agásĩ, kã 'bá bĩtríká rĩ pi ndreé, kòpivé tã fi ẹsì nĩ gé ìzàngã rú, ã'diātāsīyā kòpi índrékí sũ kãbĩlõ 'bá úcépi nĩ ní adrií 'dãáyo rĩ tĩnĩ. Yēsũ ní kúru í'dózú kòpi ímbázú, ímbá kòpi ní tã kárakará.

³⁵ Ọtú rĩ kã 'deé, Yēsũ vé 'bá ìrĩ ã pámvú ùbĩ'bá rĩ pi ní ímúzú 'yozú Yēsũ ní kínĩ, “'Bá ímúkí kuú rará rú àngũ 'bá ãkó nĩ gé, ọtú rĩ 'de nóni gí.

³⁶ Lẽ mì pẽ 'bá rĩ pi mužú, kòpi ã mukí rí ì ní ànyāngã ndãá gúrú ìnyinǎ rĩ pi agásĩ.”

³⁷ 'Bo Yēsũ ní 'yozú kòpi ní kĩnĩ, “Ìmi sēkí kòpi ní ngá nyanya, kòpi ã nyakí.”

Kòpi ní újázú Yēsũ ní kínĩ, “'Bá ìsúkí rí mũfēngã fífí ẹnjĩpi ẹnjĩnǎ* mụdǔrũlũ ìrĩ ànyāngã jezú 'bá bĩtríká nǎ'bée ní ngũgá?”

³⁸ Yēsũ ní kòpi zìzú kínĩ, “Pángá ìmi vúgá 'dìlé ngǎpí? Ìmi mukí ndreé.”

Kòpi kã ìsú nǎ, kòpi ní újázú Yēsũ ní kínĩ, “Ngá 'bá ní ìsú anigé rĩ, ìrĩ 'yéńá pánga tǔwú, ì'bí be ìrĩ.”

* **6:37 6:37** *Mũfēngã fífí ẹnjĩpi ẹnjĩnǎ* rĩ: 'Bá rĩ nga dō ẹzì ọ́'dù àlu, ì 'bá rĩ ọ́fẹ mũfēngã fífí ẹnjĩpi ẹnjĩnǎ àlu nĩ sī.

39 Yēsũ ní kúru 'yozú kôpi ní kīnĩ, ĩmi lūkĩ 'bá rĩ pi ã úríkĩ vŭgá ngúlúmũ rú ngúlúmũ rú ásé drĩgé.

40 Kôpi ní kúru 'bá rĩ pi trazú úrízú ngúlúmũ rú ngúlúmũ rú. Ngúlúmũ ʊrukọ agá, 'bá rĩ pi úríkĩ mŭdŭrŭlŭ ãlu ãlu, ʊrukọ ni agá, 'bá rĩ pi úríkĩ pŭkú tŏwŭ tŏwŭ.

41 Yēsũ ní pánga tŏwŭ 'dĩ'bée í'duzú ĩ'bĩ ĩrĩ rĩ be, ĩri ní ingazú suzú ʊrŭ, ĩri ní ãngũ ndrezú 'bŭ gé 'dǎá, ĩri ní ōwŏ'difô sēzú Múngú ní, ĩri ní pánga rĩ ũndĩzú sēzú ívé 'bá 'ĩ pámvú ũbĩ'bá rĩ pi drĩgé, ĩri ní kpá ĩ'bĩ ĩrĩ 'dĩ'bée í'duzú sēzú kôpi drĩgé, kôpi ní kúru awazú mŭzú 'bá rĩ pi ní.

42 'Bá ãlu ãlu ʃsú ãnyāngā nyaá épízú āní rá.

43 'Bá Yēsũ ã pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ĩkŭnākĩ pánga, āzini ĩ'bĩ ĩ ní awaá nyaá 'bá rĩ pi ní rĩ ē ĩmbĩtā caá ũvú ã 'a mŭdrĩ drĩ ni ĩrĩ.

44 Āgŏ† ãnyāngā rĩ nya'bá rĩ pi vé kālāfe ca élifŭ tŏwŭ.

*Yēsũ mŭ yĩ drĩgé sĩ pá sĩ
(Mātáyo 14:22-33; Yŭwánĩ 6:15-21)*

45 Koro Yēsũ ní ívé 'bá 'ĩ pámvú ũbĩ'bá rĩ pi sēzú tuzú kŭlúmgba agá, kôpi ã 'dekĩ mŭj Bētēsāyídā gá 'dǎlé drĩdrĩ, ʃsúzú ĩri ri 'bá bĩtrĩká rĩ pi ayi vúlé nŏó.

46 Yēsũ kǎ 'bá rĩ pi ayií gí, ĩri ní mŭzú írǎ drĩgé Múngú ri zingará gá.

47 Kǎ mŭj caá ĩnĩná sĩ, ʃsú kŭlúmgba rĩ fi caá Yēsũ vé 'bá áyúāyŭ rĩ pi be yĩ bǎlǎlǎ rĩ agá bĩlĩbĩlĩ 'dǎá gí, kukĩ Yēsũ ri kú ọ'dŭkŭlégúsĩ āmvé nŏó.

† 6:44 6:44 Āgŏ: Lākĩ ũkú rĩ pi anjĩná rĩ pi be kuyé.

48 Yēsũ ndre ívé 'bá 'î pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ri ïzāngā ïsú ambamba kũlúmgbá rĩ ã sōngará gá, ã'diātāsīyā ũlí rĩ ri kũlúmgbá rĩ vj̄i ayaá ũkpō sī. Āngũ rĩ ní dr̄i ówúzú kuyé rĩ gé, Yēsũ ní rizú ímúzú kōpi vúgá nōó yj̄i rĩ dr̄igé sī pá sī, lē kōdō agaá kōpi ã gārā gá sī,

49 'bo kōpi kâ ndreé Yēsũ ri ímú yj̄i rĩ dr̄igé sī pá sī, kōpi ngakí rií útré ũr̄i sī, kōpi ũsũkí kínĩ tãná ngá rĩ índrí.

50 Kōpi kâ ndreé Yēsũ ri ímú yj̄i rĩ dr̄igé sī pá sī, kōpi adrikí céré ũr̄i sī.

Koro Yēsũ ní 'yozú kōpi ní kĩnĩ, “Īmi 'okí ũr̄i sī ku, 'bá rĩ ma 'i, ĩmi úmbékí ẹsị.”

51 Yēsũ ní kúru tuzú kũlúmgbá rĩ agá 'dāá, ũlí rĩ ní pá tuzú. Sē Yēsũ vé 'bá ĩri ã pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ní ãyāngará.

52 Kōpi nĩkí ãnyāngā Yēsũ ní sēé vaápi 'dĩri vé ífífi kuyé, ózũkí kōpivé úmĩ rá, sē kōpi nĩkí tã 'dĩri áamá kuyé.

*Yēsũ ídri 'bá dr̄a be ni pi Gēnēsārētā gá
(Mātáyo 14:34-36)*

53 Yēsũ pi kâ yj̄i bālālā rĩ zoó, kōpi ní mužú ísízú Gēnēsārētā gá, kōpi ũ'yĩkí ũmgbũ aya rú ni pi bāákú sī, ú'bé yj̄i agá 'dāá, kũlúmgbá rĩ ní pá tuzú 'dāgá.

54 Kōpi kâ ísị kũlúmgbá rĩ agásī, 'bá rĩ pi nĩkí Yēsũ ri áamá bá.

55 'Bá āngũ 'dāri agá rĩ pi ní ínjúzú céré ímúzú Yēsũ vúgá nōó, kōpi ní ívé 'bá dr̄a be rĩ pi u'duzú íj̄j̄ú ĩri vúgá nōó p̄r̄ōs̄i sī vũrā kōpi ní yj̄i ĩri ní adrizú rĩ gé.

⁵⁶ Yēsũ ri ẹcì mụzú gúrú rĩ pi agásĩ, kũrú rĩ pi agásĩ, Ẽzini 'bẹtì rĩ pi agásĩ. Vũrã ìri ní ẹcìzú 'dĩ'bée agásĩ, 'bá rĩ pi rikí ìvé 'bá drã be rĩ pi ìjì ímúzú vũrã jòkòní vé rĩ gé. 'Bá rĩ pi rikí Yēsũ ri mǎá kìnĩ, 'bá drã be rĩ pi ã úlókí ìrivé bõngó ẽ tì. 'Bá céré Yēsũ vé bõngó akoóko rĩ ẽ tì úló'bá rá rĩ pi, kòpívé drã dẹ kòpi ã rù'bá gá sǐ rá.

7

Měrě Yāhúdī rĩ pi vé rĩ (Mátáyo 15:1-9)

¹ Fārúsì rĩ pi ã urukọ Ẽzini 'bá Mósẽ vé tǎimbì ímbá'bá íngá'bá Yẹrúsǎlémǎ gálésĩ rĩ pi ã urukọ'bée be, ímúkí ì traá Yēsũ ã gǎrǎ gá sǐ kúrũ.

² Kòpi ndrekí Yēsũ vé 'bá ìri ã pámvú ùbĩ'bá rĩ pi í'dókí rií ínǎ nǎá, ùjìkí ì drì kuyé.

³ Fārúsì rĩ pi Yāhúdī urukọ'bée be, kòpi kádō í'dó ínǎ nǎá, kòpi céré ì drì ùjì 'dé'dé sũ ìvé mērě ì ẹ'bìpìjì vé rĩ ní lěé rĩ tìjì, kòpi íbì ínǎ rĩ nǎ ndō.

⁴ Kòpi jekí dō ngá Ẽzi jòkòní gé, ùjìkí dō kuyé, 'bá Ẽzi ícò drĩ nǎá ku. Měrě 'dĩri kòpívé ni, kòpi áwíkí tǎ ni 'bǎá kuú ùkpó ùkpó, kòpi ri ìvé ngá ǎnyǎngǎ nyazú sũ kópō, sákǎnĩ, Ẽzini bìnígǎ tìjì rĩ pi ã 'a ùjì céré ùjìjì.

⁵ Fārúsì rĩ pi 'bá tǎimbì ímbá'bá rĩ pi be, kòpi ní Yēsũ ri zìzú kìnĩ, "Mívé 'bá mí pámvú ùbĩ'bá rĩ pi 'dukí tǎ 'bá ẹ'bìpìjì ní ímbá rĩ ngáá ku ǎsĩ? Kòpi kádō rií ngá nǎá, kòpi ùjìkí ì drì ku ǎsĩ?"

6 Yēsũ ní újázú kôpi ní kīnī, “Īmi 'bá ĩ 'bā'bée kú tā be pīrī 'dī'bée! Tā nēbī Īsáyā ní 'yoó ĩmi tā sī rī, ĩri pīrī. Sī 'dīni kīnī,

“ ‘Bá 'dī'bée ri ma íngú tị sī kána,
'bo kôpi 'bākí ẹsị má drīgé kuyé.

7 Kôpi ma ĩnĵī ku kána,
tāĩmbị kôpi ní rii ímbá rī pi, 'bá áda ụtĩ nĩ.'

8 Īmi gākí tā Múngú vé rī 'duǵá ngagá sī. Īmi 'dukí ĩmivé tā mēre vé rī 'bāā tā āmbúǵú rú.”

9 Yēsũ ní kúru 'yozú kôpi ní kīnī, “Īmi kīnī, ĩmi úmĩ be tāĩmbị Múngú vé rī gāzú, ĩmi áwíkí rí tā ĩmivé mēre vé rī 'duǵú ngaá áyu!

10 Mósē sē tāĩmbị 'dīni kīnī, ‘Lē mī ĩnĵī mí ẹtẹpị pi mí ẹndrẹpị be ĩnĵīnĵī,’ āzini “Bá ẹtẹpị ri triípi, dōku ẹndrẹpị ri triípi rī, ā 'dīkí ĩri drāá 'dīisī rá.’

11 'Bo ĩmi ri 'bá rī pi ímbá, kôpi ícọ 'yo ĩ ẹtẹpị ní, āzini ĩ ẹndrẹpị ní, ‘Má ícọ ĩmi ĩzā koó ku, ā'diātāsīyā á sō úyō gí, fēfē kōdō má ní lēe sēe ĩmi ní rī, ma sē Múngú ní.’*

12 Īmi ā'yīkí ku 'bá 'dī'bée ní ĩ ẹtẹpị ẹ ĩzā kozú, āzini ĩ ẹndrẹpị ẹ ĩzā kozú.

13 Īmi gākí tā Múngú ní ẹzị ĩmi ní rī sī, ĩmi 'dukí rí tā mēre vé rī pi ngaá áyu. Tā ĩmi ní rii ngaá kárakará 'dī'bée ĩri tā ũnĵí.”

*Ngá sēepi 'bá rī ní adrizú āzāvũ rú rī
(Mátáyo 15:10-20)*

7:7 7:7 Īsáyā 29:13 7:10 7:10 Wũngará 20:12; Dětōrōnómē
5:16 7:10 7:10 Wũngará 21:17; Lẹvītīkā 20:9 * 7:11 7:11
Fēfē kōdō má ní lēe sēe ĩmi ní rī, ma sē Múngú ní: Fēfē ĩ ní sēe
Múngú ní rī, ĩ ĩri zị Kōrōbání.

14 Yēsũ ní 'bá bītríká rĩ pi zizú ímúzú 'í vugá nōó dīj, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnĩ, “Īmi yīkí ma, ĩmi 'dukí tā má ní lūú ĩmi ní 'dĩri 'bāá ĩmi drīgé.

15 Ngá 'bá rĩ ní nyaá fíí 'í agá rĩ sē adri ānĩ āzāvũ rú ku, tā āmbúgú rĩ, átángá ĩri ní átá ĩfũú 'í tị gé sī rĩ sē ĩri adri āzāvũ rú nĩ.

16 'Bá rĩ dō bī be, ā yī 'í ní tā 'dĩri.”†

17 Yēsũ kǎ 'bá bītríká rĩ pi kuú, ĩri ní fizú jó agá. Īrivé 'bá ĩri ā pámvú ũbĩ 'bá rĩ pi zīkí ĩri kīnĩ, ā ũlũ ĩ ní nāpí rĩ vé ífífí.

18 Īri ní kōpi zizú kīnĩ, “Tā má ní rií átá 'dĩri fi drĩ ĩmi drīgé kuyé? Ádarú ĩmi nīkí 'yozú kīnĩ, ngá ĩmi ní nyaá rĩ sē ĩmi adrii āzāvũ rú ku 'dĩni kuyé?

19 Ngá ĩmi ní nyaá rĩ ícó fíí ĩmî ẹsị agá ku, ĩri fi ĩmi 'a agá, ĩri kúru fũ ĩmi agásĩ āmvé.” Tā Yēsũ ní 'yoó 'dĩri vé ífífí, ānyāngā rĩ pi ārēvú céré āzāvũ ākó, ĩ ícó nya rá.‡

20 Yēsũ ní 'yozú kīnĩ, “Tā ĩfũúpi mí ẹsị agásĩ rĩ, ĩri sē mi adri āzāvũ rú nĩ.

21 Tā ĩfũ 'bá 'bá rĩ vé ẹsị agá rĩ pi 'dĩ, yīkī ũnjí, ọwũ 'bāngará, ụgũ, 'bá 'dịngará,

22 ágó ũkú be rĩ ní lazú ũkú āzi sī, dōku ũkú ágó be rĩ ní lazú ágó āzi be, ẹsị āmbúgú, yīkī tā ũnjí 'ozú ni, mị ũ 'bāngará, ẹbírí ũkú vé ni, dōku ẹbírí ágó vé ni, ẹsị 'bāngará 'bá āzi vé ngá drīgé, ā'yóngará, āfú, āzini tā 'ongará azakaza rú rĩ.

† **7:16 7:16** Átángá véřęřĩ 16 agá 'dĩri, búkũ Mārākō vé ĩ ní sīi Ĝĩrĩkĩ tị sī drĩdrĩ rĩ agá 'dāáyo, 'bo gōkĩ sīi búkũ Mārākō vé vúlé rĩ agá rá. ‡ **7:19 7:19** *Ānyāngā āzāvũ rú rĩ*: Tājmbj Mósé vé rĩ ā'yī 'yozú kīnĩ, ā nyakí ānyāpá ụrụkọ ĩ ní 'yoó kīnĩ, kōpi āzāvũ rú 'dĩ'bée ku. 'í lā Lẹvītíkā 11:1-32.

23 Tā ũnjí ĩ ní ũlǎá 'dī'bée céré, ĩri íbí ĩfũ 'bá rĩ vé éṣí agá, tā 'dī'bée sē 'bá rĩ adri āní āzāvũ rú."

Ūkú ẹ'yīngára be rĩ
(Mātáyo 15:21-28)

24 Yésũ nga fũu Gālíláyā agásĩ, 'de muṣú āngũ Táyā vé rĩ gé, 'dǎlé mu rii adrií 'bá āzi vé jó agá. Yésũ lē 'bá āzi ā nĩ 'yozú kīnĩ, 'i 'dǎá'dǎ 'díní ku, 'bo 'bá rĩ pi nĩkí rá 'yozú kīnĩ, Yésũ ri 'dǎá'dǎ.

25 Ūkú āzi ĩrivé mvá ũkúná índrí ũnjí ní fí drĩ ni gé ni kǎ muṣú vūrā Yésũ ní adrizú rĩ nĩí áamá, ĩri ní muṣú kũmũcí ũtĩzú Yésũ ẹndreṭi gé.

26 Ūkú 'dĩri adri Yāhũdĩzĩ ku, tĩkí ĩri Sírĩyā gá, vūrā ĩ ní zĩ Fōnísĩyā rĩ agá. Ūkú rĩ mā Yésũ ri kīnĩ, Yésũ ā dro índrí ũnjí rĩ fũú ívé mvá ũkúná rĩ drĩgé sĩ rá.

27 Yésũ ní 'yozú ũkú rĩ ní kīnĩ, "Drĩdrĩ ni, lē ā sēkí ānyāngā nyaá anjĩná rĩ pi ní, adri múké kuyé ĩ ní ānyāngā anjĩná úcézú rĩ ú'bézú ũcógú ní."§

28 Ūkú rĩ ní újázú kīnĩ, "Úpí, ũcógú ula'bá mísá ā ndúgé rĩ pi nyakí ínyá u'de'bá anjĩná rĩ pi drĩgé sĩ vúgá rĩ ĩndĩ."

29 Yésũ ní 'yozú ũkú rĩ ní kīnĩ, "Tā mí ní újá múké 'dĩri sĩ, á dro índrí ũnjí rĩ fũú mívé mvá ũkúná rĩ drĩgé sĩ āmvé gí, 'í mu 'bētĩ."

30 Ūkú rĩ 'de muṣú 'bētĩ 'dǎá, ca muṣú íṣú ívé mvá ũkúná rĩ la kú gbóló drĩgé, índrí ũnjí rĩ fũ drĩ ni gé sĩ gí.

§ 7:27 7:27 *Ānyāngā sēngára ũcógú ní rĩ:* Yāhũdĩ rĩ pi zĩkí 'bá adri'bée Yāhũdĩ rú ku 'dī'bée ũcógú.

Yēsū ídrí ágó bĭ be ẽsĭipi gí átápi ku ni

³¹ Yēsū ní fūzú āngū Táyā vé rĭ agásĭ, ĩri ní 'dezú mužú Sĭdónā gá, ĩri ní úlúzá mužú yĭĭ bālālā Gālĭláyā vé rĭ gé, ĩri ní cazú āngū Dēkāpólĭsĭ vé rĭ gé.

³² 'Dālé 'bá urukọ'bée ní ágó bĭ be ẽsĭipi gí átápi ku ni íjĭzú Yēsū vúgá. Kọpi mākí Yēsū ri kĭnĭ, ā 'bā 'í drĭ ágó rĭ drĭgé, ágó rĭ ẽ bĭ ā zĭ rĭ, ā átá rĭ bēnĭ.

³³ Yēsū ní ágó rĭ jĭzú 'bá bĭtrĭká rĭ pi āsámví gé sĭ gārā gá, ĩri ní 'í drĭ suzú ágó rĭ ẽ bĭ úlózú ānĭ, āzini we tĭsú 'í drĭgé ágó rĭ ā ádra úlózú ānĭ.

³⁴ Yēsū ní āngū ndrezú mužú 'bĭ gé 'dāá, ĩri ní á'ázú fŭ, ĩri ní 'yozú kĭnĭ, “Ēfátā!” Ífĭfĭ ni kĭnĭ, “Mĭ bĭ ā zĭ 'i.”

³⁵ Koro ágó rĭ ẽ bĭ ní 'i zĭzú, ádra ni ní 'i oyuzú, ĩri ní í'dózú átázú ú'dúkọ be uletere.

³⁶ Yēsū ní 'yozú 'bá bĭtrĭká rĭ pi ní kĭnĭ, ā lŭkĭ tā má ní ágó 'dĭri ídrĭzú rĭ 'bá āzi ní ku. 'Bo Yēsū kā 'yoó kọpi ā lŭkĭ tā 'dĭri 'bá āzi ní ku, kọpi rikĭ nyo tā rĭ ũlŭú mužú 'bá rĭ pi ní ũlŭlŭ.

³⁷ Tā 'dĭri sē 'bá rĭ pi ní āyāngárá. Kọpi gōkĭ rĭí átá kĭnĭ, “Tā ágó 'dĭri ní 'oó 'dĭri, ĩri múké. Ídrĭ 'bá bĭ be ẽsĭipi gí, átápi ku rĭ, ĩri tā yĭ rá, ĩri átá rá.”

8

*Yēsū sē ānyāngā nyaá 'bá élĭfŭ sŭ pi ní
(Mātáyo 15:32-39)*

¹ Sā 'dāri gé, 'bá bĭtrĭká trakĭ ĩ Yēsū ā gārā gá. Ānyāngā kọpi ní nyaánya ni 'dāáyo. Kúru Yēsū

ní ívé 'bá 'î pámvú ũbĩ'bá rĩ pi zizú, ĩri ní 'yozú kôpi ní kĩnĩ,

² “Ma ĩzāngā sī 'bá nō'bée sī, 'bá nō'bée adriki caá má be ú'dú na, kôpi nyakí ngá āzi kuyé.

³ 'Bá nō'bée urukọ íngákí rárá rú, á pē dō kôpi mujú ěbírí sī, kôpi mu ĩdrākā létì gé.”

⁴ Yēsũ vé 'bá ĩri ā pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ní 'yozú ĩri ní kínĩ, “Bo āngũ vŭŭpi rárá rú 'bá ākó nōri gé, 'bā ānyāngā ĩsú ngũgá caápi 'bá nō'bée ní céré?”

⁵ Yēsũ ní kôpi zizú kĩnĩ, “Pānga ĩmi vúgá 'dĩ ngōpí?”

Kôpi ní újázú kínĩ, “Pānga 'bá vúgá nōó ézĩrĩ.”

⁶ Yēsũ ní 'yozú 'bá bĩtríká rĩ pi ní kínĩ, kôpi ā úríkí vúgá. ĩri ní pánga ézĩrĩ 'dĩ'bée í'dúzú 'í drígé, ĩri ní ōwō'dífô sēzú Múngú ní, ĩri ní 'a ni pi úndĩzú, 'duzú sēzú ívé 'bá 'î pámvú ũbĩ'bá rĩ pi drígé, kôpi ā jíkí mujú ũ'bāá 'bá rĩ pi ẹndrẹtì gé sī, kôpi 'duki ngaá sũ Yēsũ ní 'yoó rĩ tĩnì.

⁷ 'Ī'bí mādānānā kôpi vúgá anigé, 'bo 'Ī'bí rĩ pi nyírinyírí. Yēsũ ní 'Ī'bí rĩ 'í'dúzú, ĩri ní kpá ōwō'dífô sēzú, ĩri ní 'yozú ívé 'bá 'î pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ní kínĩ, kôpi ā jíkí awaá 'bá rĩ pi ní.

⁸ 'Bá rĩ pi nyakí ínyá rĩ épízú rá. Vúdrĩ ni gé, 'bá Yēsũ ā pámvú ũbĩ'bá rĩ pi íkũnákí ānyāngā ĩ ní nyaá rĩ ě ĩmbítā caá ũvú ā 'a ézĩrĩ.

⁹ 'U'dú 'dāri gé, āgō* rĩ pi ícọ ca élífũ sụ rá. Kôpi ká ānyāngā rĩ nyaá deẹ, Yēsũ ní kôpi pēzú muzú 'bětì.

* 8:9 8:9 Āgō: Lāki ũkú rĩ pi anjíná rĩ pi be kuyé.

¹⁰ Koro vúdrī ni gé, Yēsū pi ní ngazú tuzú ívé 'bá 'î pámvú ũbī'bán rī pi be kúlúmgbá agá, kōpi ní 'dezú mužú āngū Dālāmānútā vé rī gé.

Fārúsī rī pi lēkí Yēsū ā 'o ī ní tā āyāzú āyāyā ni

(Mātáyo 16:1-4)

¹¹ Fārúsī rī pi ká yī kīnī Yēsū ícá gí, kōpi ícákí ímú í'dó rīí āgátá gāá ĩri be, ĩri ũ'bīzú. Kōpi lēkí Yēsū ā 'o ī ní tā āyāzú āyāyā íngápi 'bū gélésī ni.

¹² Yēsū ká mužú tā 'dīri yī, ĩri ní á'ázú fū, ĩri ní 'yozú 'bá 'dī'bée ní kīnī, “Úyú lókí āndrū nōri gé rī pi lēkí má 'o ī ní tā āyāzú āyāyā ni āsī? Ádarú ā lē lūú ĩmi ní, á 'o tā āyāzú āyāyā ni ĩmi ní ku.”

¹³ Kúru ĩri ní 'bá 'dī'bée kuzú, ĩri ní tuzú kúlúmgbá agá, yī bālālā rī zozú mužú álé 'dāá.

Ākúfī Fārúsī rī pi vé Ēródē be rī vé tā

(Mātáyo 16:5-12)

¹⁴ 'Bá Yēsū ā pámvú ũbī'bán rī pi ā tā āvī, kōpi íjīkí pánga ímúzú ĩndī kuyé, ngá kōpi vúgá anigé rī 'yéná pánga ālu kúlúmgbá rī agá 'dāá.

¹⁵ Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Īmi adrikí mī be kōwū ākúfī† Fārúsī rī pi vé rī ā tā sī, āzini Ēródē vé rī ā tā sī.”

¹⁶ Kōpi rikí tā 'dīri átá ĩ āsámvú gé sī ĩ ọgūpī be kīnī, “Yēsū átá tā rī 'dīni, 'bá ní pánga íjī ĩndī kuyé rī sī.”

¹⁷ Yēsū nī tā kōpi ní rīí átá rī rá, ĩri ní kōpi zīzú kīnī, “Ngá ĩmi ní rizú átázú ĩmi āsámvú gé

† **8:15 8:15** *Ākúfī*: *Ākúfī* vé íffí ĩri ímbángará ũnjí Fārúsī rī pi vé rī, āzini Ēródē vé rī. 'Í lā Mātáyo 16:12; Lúkā 12:1.

sĩ 'yozú kínĩ pánga 'dāáyo rĩ ã'di?" Tã 'dĩri fi drĩ ãmi drĩgé kuyé? ãmi úmĩ ákó tã 'dĩri nĩzú ámázú?

18 ãmi kōdô mĩ be pírĩ, ãmĩ mĩ ndre āngũ ku? ãmi kōdô bĩ be pírĩ, ãmĩ bĩ yĩ tã ku? ãmi ícókĩ tã má ní ānyāngā sēzú 'bá bĩtrĩká rĩ pi ní 'dãri ígá ku?

19 Má kã pánga tōwũ rĩ ũndĩĩ sēé nyaá 'bá élífũ tōwũ rĩ pi ní, ãmi ãkũnãkĩ pánga ã ní nyaá tí rĩ ě ģmbĩtã caá ũvú ã 'a ngōpĩ?

Kōpi ní újázú Yēsũ ní kínĩ, "'Bá ãkũnãkĩ caá ũvú ã 'a mụdrĩ drĩ ni ģrĩ."

20 Yēsũ ní kōpi zĩzú kĩnĩ, "Pánga má ní ũndĩĩ sēé nyaá 'bá élífũ sũ pi ní rĩ, ãmi ãkũnãkĩ pánga ã ní nyaá tí rĩ ě ģmbĩtã caá ũvú ã 'a ngōpĩ?"

Kōpi ní újázú Yēsũ ní kínĩ, "'Bá ãkũnãkĩ caá ũvú ã 'a ězĩrĩ."

21 Yēsũ ní kōpi zĩzú kĩnĩ, "Tã 'dĩri fi drĩ ãmi drĩgé kuyé?"

Yēsũ zĩ ágó mĩ be ěsĩĩpi gĩ ni ě mĩ

22 Yēsũ pi kã caá Bētēsāyídã gá 'dãlé, 'bá ũrukō ģĩkĩ ágó āzi mĩ be ěsĩĩpi gĩ ni ímũ Yēsũ vúgá nõó. Kōpi mãkĩ Yēsũ ri, ã úló rĩ ágó rĩ ã rũ'bá, ágó rĩ ě mĩ ã zĩ rĩ 'ĩ bēnĩ.

23 Yēsũ ní ágó rĩ ě drĩ ruzú, ģri sēzú fũzú muzú gúrú rĩ agásĩ āmvé. Yēsũ ní kúru tĩsũ wezú ágó rĩ mĩ gé, ģri ní 'ĩ drĩ tĩzú ágó rĩ drĩgé, ģri ní ágó rĩ zĩzú kĩnĩ, "Mĩ nóni ícó āngũ ndre rá?"

24 Ágó rĩ ní āngũ ndrezú ũrũ, ģri ni 'yozú kĩnĩ, "Á ndre 'bá, kōpi ri ěcĩ má gãrã gá sĩ sũ pētĩ ní riĩ ěcĩ má gãrã gá sĩ kúrũ rĩ tĩnĩ."

25 Yēsũ gō 'î drī 'bāá ágó rī ē mī gé dīj, ágó rī ē mī ní kúru 'i zīzú gōzú āngũ ndrezú uletere.

26 Yēsũ ní ágó rī pēzú mužú 'bētj, 'yozú ĩri ní kīnī, “Lē mī újā mī gōó vúlé gúrú agá 'dāá ku.”

*Pétēró 'yo kīnī, Yēsũ ri Kúrísítō
(Mātáyo 16:13-20; Lúkā 9:18-21)*

27 Yēsũ pi ívé 'bá 'î pámvú ũbī'bán rī pi be, kōpi ní 'dezú mužú éçizú gúrú Sīzérīyā Pīlīpóyī vé rī pi agásī. Kōpi ká rīi mužú létj gé 'dígé, Yēsũ ní kōpi zizú kīnī, “Bá rī pi ũsũkí kīnī, ma ā'di 'i?”

28 Kōpi ní újázú Yēsũ ní, “Uṛukọ'bée kīnī, mi Yūwánī riipi bātízīmũ sēepi rī 'i. Uṛukọ'bée kīnī, mi Ēlīyā 'i. Uṛukọ'bée kīnī, mi nēbī rī pi vé ógúpī.”

29 Yēsũ ní ívé 'bá 'î pámvú ũbī'bán rī pi zizú kīnī, “Īmi 'dī'bée, ĩmi ũsũkí kīnī, ma ā'di 'i?”

Pétēró ní újázú kīnī, “Mi Kúrísítō 'i.”

30 Yēsũ átá kōpi ní ũkpó ũkpó kīnī, kōpi ā lūkí 'i 'bá āzi ní ku.

*Yēsũ átá ívé drāngará ā tā
(Mātáyo 16:21-28; Lúkā 9:22-27)*

31 Yēsũ ní átázú ívé 'bá 'î pámvú ũbī'bán rī pi ní kīnī, “Ma 'Bá Mvá 'i, ma ímú ĩzāngā nya létj be āndiāndí, 'bá ambugu rī pi, atala atala rī pi drīgé rī pi be, āzini 'bá tāimbī ímbá'bán rī pi be, kōpi ímú ma gā sī, kōpi ímú ma 'dī drā rá. 'Bo ú'dú na ā vūdrī gé, ma ímú íngá gō ídri rú.”

32 Yēsũ ũlū kōpi ní tā rī ē mī uletere, Pétēró ní Yēsũ ri sezú gārā gá, ĩri ē drī āvāzú.

33 'Bo Yēsũ ká 'i újā ívé 'bá 'î pámvú ũbī'bán rī pi vúgá 'dāá, ĩri ní trezú Pétēró drīgé kīnī, “Mi

Sātánā! 'Í de mi 'dīisī rá, mívé tā rií ũsũú rĩ adri tā Múngú vé ni kuyé, ĩri tā 'bá nyõõkú nõri vé rĩ pi vé ni."

³⁴ Kúru ĩri ní 'bá bĩtrĩká 'dĩ'bée zizú ívé 'bá 'i pámvú ũbĩ'bá rĩ pi be ímúzú 'í vugá nõlé, ĩri ní 'yozú kõpi ní kĩnĩ, "'Bá rĩ lē dō mâ pámvú ũbĩ, ā adi 'i rú'bá, ā 'du ívé peṭi alambaku,‡ ā ũbĩ mâ pámvú.

³⁵ 'Bá riipi sũpi 'i rú'bá gá 'i drā rí ku rĩ, ĩsú ídri 'dáni'dáni rĩ ku. 'Bá 'i sēepi drāapi mâ tā sĩ, āzini ú'dúkó múké rĩ ā tā sĩ rĩ, ĩri ídri 'dáni'dáni rĩ ĩsú rá.

³⁶ 'Bá rĩ 'bā dō ési céré ngá nyõõkú nõri vé rĩ drĩgé, api dō ídri 'dáni'dáni rĩ sĩ, ngá múké ĩri ní ĩsú 'dĩgé rĩ ā'di?

³⁷ Ngá āzi mí ní ícó sēe Múngú ní mĩ drĩ jezú ídri 'dáni'dáni rĩ ĩsúzú ni nyo anigé?

³⁸ 'Bá rĩ ē drĩ ri dō nja má sĩ, āzini ú'dúkó múké má ní ũlũú rĩ sĩ 'bá õwú rú rĩ pi endreṭi gé, āzini 'bá ri'bá ũnjĩkãnyã 'o'bá lókĩ nõri gé rĩ pi endreṭi gé, ma 'Bá Mvá 'i, ú'dú má ní ímúzú ĩgõzú má Èṭepi vé dĩngará be, āzini mālãyĩkã uletere rĩ pi be rĩ gé, ma adri ĩri sĩ drĩnjá sĩ."

9

¹ Yēsũ ní gõzú 'yozú kõpi ní kĩnĩ, "Ĩmi 'bá pá tu'bá 'dĩ'bée, ádarú á lē lũú ĩmi ní 'dĩni, 'bá urukõ ĩmi āsãmvú gé 'dĩgé, ícókĩ drĩ drãã ku,

‡ 8:34 8:34 Ā 'du ívé peṭi alambaku rĩ: Tã Yēsũ ní 'yoó 'dĩri vé ífĩfĩ 'dĩni, lē mĩ útú mi ĩzãngã nyaá.

kōpi mālūngā Múngú vé ímúpi ũkpō be rĩ ndre drĩdrĩ ũgbále.”

*Yēsũ ã rú'bá újá 'i dđi imvesírílíli
(Mátáyo 17:1-13; Lúkã 9:28-36)*

² Ú'dú áziyá ã vudrĩ gé, Yēsũ ní Pétêró pi jizú Yókóbũ be Yũwánĩ sĩ muzú 'í vú sĩ, kōpi ní tuzú muzú írã drĩgé uru 'dãá, ĩ mukí rí adrii túngú ĩ drĩkã sĩ. Kōpi kã tujú caá írã drĩgé 'dãá, Yēsũ ã rú'bá újá 'i índré ũ'dũ be túngú ĩrivé 'bá ĩri ã pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ęndręti gé 'dĩgé.

³ ĩrivé bōngó újá 'i ọgú imvesírílíli, bōngó rĩ vé mvengará aga ngá céré ĩ ní údé nyọọkú drĩgé nōgó rĩ pi rá.

⁴ Ēlĩyã pi ní ĩfũzú Mósẽ be ímúzú ĩ 'i'dazú Yēsũ pi ęndręti gé, kōpi ní rizú átázú Yēsũ be.

⁵ Pétêró ní 'yozú Yēsũ ní kĩnĩ, “Īmbápi, ĩri múké 'bá ní adrízú nōgó, lē 'bã 'bekí mōrōgó na, ãlu ni mí ní, ãlu ni Mósẽ ní, ãlu ni Ēlĩyã ní.”

⁶ 'Bo ũrĩ fu Pétêró pi 'í ọgũpĩ be ambamba, sē Pétêró nĩ tã 'í ní átá rĩ ã pámvú áamá kuyé.

⁷ ĩrĩbĩti ní ísízú ímúzú kōpi ọzũzú, ú'dúkó ní íkúzú ĩrĩbĩti rĩ agá 'dãásĩ kĩnĩ, “Mvã 'dĩri mávé ni má ní lēélē rĩ. Lē ĩmi yíkí ti ni yiyi!”

⁸ Koro Pétêró pi kã ĩ gārã úndré kúrũ, Mósẽ pi Ēlĩyã be kōpi ãsámvú gé 'dãáyo, 'bá ĩ ní kuú kōpi ãsámvú gé rĩ Yēsũ 'i.

⁹ Yēsũ pi kã rií ísĩ ímú ívé 'bá 'i pámvú ũbĩ'bá rĩ pi be írã drĩgé 'dãásĩ vũgá nōó, Yēsũ ní átázú kōpi ní kĩnĩ, “Tã ĩmi ní ndreé ĩmĩ mĩ sĩ 'dĩ'bée, ã lúkĩ 'bá ãzi ní ku. ĩmi úcíkĩ tã 'dĩri kú ĩmĩ ęsĩ

agá, cĩmgbá cazú lókí 'Bá Mvá ní ímúzá drāzú gōzú íngázú ídri rú rĩ gé."

10 Kúru kōpi úcíkí tā rĩ kú ĩ éşı agá, 'bo kōpi rikí átá ĩ āsámvú gé sī kīnī, "Tā Yēsũ ní 'yoó 'i drā, 'i gō íngá ídri rú 'dĩri vé ífífí ā'di?"

11 Yēsũ vé 'bá ĩri ā pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ní Yēsũ ri zızú kīnī, "'Bá tāımbı ímbá'bá rĩ pi 'yokí kīnī, Ēlıyā ri ímú drıdrı nĩ āsı?"

12 Yēsũ ní újázú kōpi ní kīnī, "Ádarú Ēlıyā ri ímú drıdrı, ĩri ímú tā rĩ pi ārėvú útú cére ícá pıri. Sıki Búkũ Múngú vé rĩ agá kīnī, 'Bá Mvá ri ímú ízāngā nya, 'bá rĩ pi ĩri gā sī āsı?"

13 'Bo á lē lūú ĩmi ní, Ēlıyā* ícá ınógósı gı, 'bá rĩ pi 'okı ĩri ũnjı sũ ĩ ní ĩrivé tā sıi Búkũ Múngú vé rĩ agá rĩ tıni."

*Yēsũ ídri mvá ágó ındrı ũnjı be ni
(Mátayo 17:14-20; Lúkã 9:37-43a)*

14 Yēsũ pi kã ışı ímúzá írã drıgė 'dãāsı ívé 'bá 'ı pámvú ũbĩ'bá rĩ pi be vūgá nōó, kōpi ndrekı 'bá bıtrıká trakı ĩ Yēsũ vé 'bá ĩri ā pámvú ũbĩ'bá, ĩri ní kuú vúlė 'dãá rĩ pi ā gārã gá sı kırı. 'Bá Mósė vé tāımbı ímbá'bá rĩ pi ri āgátá gã kōpi be.

15 'Bá rĩ pi kã Yēsũ ri ndree, sė kōpi ní āyāngará, kōpi ní njuzú mužú Yēsũ ri eızıú.

16 Yēsũ ní kōpi zızú kīnī, "Ngá ĩmi ní rizú āgátá gázú rĩ ā'di?"

17 Ágó āzi ālu 'bá bıtrıká rĩ pi āsámvú gé 'dãá, ĩri ní újázú kīnī, "Ímbápi, má ıjı mávé

* **9:13 9:13** Ēlıyā: Ēlıyā Yēsũ ní 'yoó 'dĩri, 'bá rĩ Yūwāni bātızımũ sėepı rı 'i. 'Í lã Mátayo 11:13-14; Mārākō 1:1-9; 6:14-29.

mvá ágóná nōri ímú mí vúgá, mî ídrí rí ïri, ã'diātāsīyā índrí ũnjí rī sē tì ni ọ̀zũ, átá ku.

18 Índrí ũnjí rī kādō fíí drī ni gé, índrí ũnjí rī ïri 'du 'be vūgá, ïri 'î sí nya, ú'búrúsā ri kpu tì ni gé sī, rú'bá ni ri mba ku potokonyo. Má ẹ'yì mívé 'bá mí pámvú ũbī'bá rī pi índrí ũnjí rī droó mvá ágóná rī drīgé sī, 'bo kọpi ũ'bīkí droó tí."

19 Yēsũ ní 'yozú 'bá bītríká rī pi ní kīnī, "Ìmi ẹ'yīngárá ãkó 'dī'bée, má adri rí caá ìmi be lókí be gbā ngōpí? Má ẹsì ã nya rí ìzāngā caá lókí be gbā ngōpí ìmī tā sī? Ìmi íjíkí mvá ágóná rī ímú má vúgá nōó."

20 Kúru kọpi ní mvá ágóná rī íjízú Yēsũ vú nōó. Índrí ũnjí rī ká Yēsũ ri ndreé, ïri ní mvá ágóná rī 'duzú a'bezú vūgá 'dāá ũkpō sī, ïri ní rizú 'ì úlízú nyọ̀kú gé sī pí ú'búrúsā be tì gé.

21 Yēsũ ní mvá ágóná rī vé ẹtẹ̀pì zìzú kīnī, "Índrí ũnjí rī ri mvá ágóná rī ú'bé sũú 'dīri tìni vũú caá lókí be gbā ngōpí?"

Mvá ágóná rī vé ẹtẹ̀pì ní újázú Yēsũ ní kīnī, "Índrí ũnjí rī í'dó mvá ágóná rī ú'bé 'dīni í'dózú ãnjīñā gá 'dāá.

22 Índrí ũnjí rī ri mvá ágóná rī ú'bé nǹí ãcí agá, ãzini yǹí agá, ã drā rí kōdô rá. 'Bo mi dō ícó mvá ágóná rī ídrí rá, lē mî ndre 'bávé ìzāngā nōri."

23 Yēsũ ní újázú ágó rī ní kīnī, "Tā mí ní 'yoó kīnī, ma dō ícó mvá ágóná rī ídrí rá 'dīri vé ífífi ã'di? 'Bá rī ẹ'yì dō ma rá, tā ãzi ícọpi ma ndēepi ni 'dāáyo."

24 Koro mvá ágóná rĩ vé étèpì ní trezú ụrụ 'dǎá kīnī, “Yēsũ, má ẹ'yī mi gí, 'bo 'í ko má ịzǎ, á lē mi ẹ'yī ịjị agaá rá!”

25 Yēsũ kǎ ndreé 'bá bītríká rĩ pi ri ímụ tǎ rĩ ǎ ndrengára gá, Yēsũ ní trezú índrì ùnjí rĩ drịgé kīnī, “Mi índrì ùnjí 'dīri, 'í fū mvá ágóná 'dīri drịgé sī ǎmvé, mī gō fí drị ni gé ịjị ku.”

26 Kúru índrì ùnjí rĩ ní trezú ụ'dụkọ be ụrụ 'dǎá, mvá ágóná rĩ ayazú, fūzú ịri ǎ drịgé sī ǎmvé. 'Bá bītríká rĩ pi kǎ ndreé mvá ágóná rĩ la kú kpílíkplí 'bá drǎápi gí ni tịni. 'Bá rĩ pi kíní, “Mvá ágóná rĩ drǎ gí.”

27 'Bo Yēsũ ní mvá ágóná rĩ ẹ drị ruzú, ịri ingazú pá tuzú ụrụ sī.

28 Vúdrị ni gé, Yēsũ kǎ mvií gōó 'bẹtị gí, Yēsũ pi ní fizú ívé 'bá 'í pámvú ùbī'bá rĩ pi be jó agá, Yēsũ vé 'bá ịri ǎ pámvú ùbī'bá rĩ pi ní Yēsũ ri zizú ǎkūdē 'bá ǎzi kọpi ǎ gǎrǎ gá 'dǎáyo, kọpi kíní, “Ngá 'bá ní ícózú índrì ùnjí drozú ku rĩ ǎ'di?”

29 Yēsũ ní újázú kọpi ní kīnī, “Índrì ùnjí rĩ vé drongára, lē 'bá rĩ ǎ zị† Múngú ri.”

Yēsũ átá ívé drǎngára ǎ tǎ ịjị

(Mǎtáyo 17:22-23; Lúkǎ 9:43b-45)

30 Yēsũ nga fūú mụzú ívé 'bá 'í pámvú ùbī'bá rĩ pi be vūrǎ kọpi ní adrízú 'dǎri agásí, kọpi mụkí trǎá ǎngū Gǎlíláyǎ vé rĩ agásí. Yēsũ lē 'bá ǎzi ǎ nị vūrǎ ị ní mụzú adrízú 'dǎri ku,

31 ǎ'diǎtǎsīyǎ Yēsũ ri ívé 'bá 'í pámvú ùbī'bá rĩ pi ímbá kīnī, “Í ímụ 'Bá Mvá ǎ ùli 'be, ị ịri rụ sē

† 9:29 9:29 Zì: Búkū ị ní sī drịdrị Gịrịkị tị sī rĩ agá, síkí Múngú vé zingára ǎ tǎ, ǎzini ínyá a'bingára vé tǎ.

'bá éšǐ be ũnjǐ rǐ pi drǐgé, ĩ ĩri 'dǐ drǎ rá. Ụ'dú na
ã vùdrǐ gé, ĩri ímú íngá gō ídri rú."

³² Tǎ Yēsũ ní átá 'dǐri fi 'bá Yēsũ ã pámvú ũbǐ'bá
'dǐ'bée drǐgé 'dǎlé kuyé. Ụrǐ sǐ, sě kōpi gōkǐ tǎ
Yēsũ ní átá 'dǐri vé ífǐfǐ zǐj kuyé.

Ǻ'di ri adri ãmbúgú nǐ?

(Mǎtáyo 18:1-5; Lúkǎ 9:46-48)

³³ Yēsũ pi ní 'dezú mụzú ívé 'bá 'î pámvú ũbǐ'bá
rǐ pi be, kōpi ní cazú Kǎpārānāũmǎ gá, kōpi ní
kúru fizú mụzú adrizú jó agá. Kōpi ní rizú adrizú
jó agá 'dǎǎ rǐ gé, Yēsũ ní ívé 'bá 'î pámvú ũbǐ'bá
rǐ pi zǐzú kǐnǐ, "Ngá ĩmi ní té rizú ãgátá gǎzú
ímúzú létǐ gé sǐ rǐ ã'di?"

³⁴ 'Bo kōpi újǐkǐ kǐri, ã'diātāsǐyǎ kōpi ní rizú
ímúngará gá létǐ gé sǐ rǐ gé, kōpi rikǐ ãgátá gǎǎ ĩ
ǎsámví gé sǐ kǐnǐ, ã'di ri adri ãmbúgú rú nǐ.

³⁵ Kúru Yēsũ ní úrizú vũgá, ĩri ní ívé 'bá 'î
pámvú ũbǐ'bá mụdrǐ drǐ ni ĩrǐ 'dǐ'bée zǐzú ímúzú
úrízú 'î gǎrǎ gá sǐ kúrũ, ĩri ní 'yozú kōpi ní kǐnǐ,
"Bá rǐ lě dō adrií 'bá rǐ pi drǐgé ãmbúgú rú, lě
ã adri 'bá ụdũmbítǎ rú ni, ã adri átǐ'bá rú rií 'bá
rǐ pi ní ẹzǐ ngaá."

³⁶ Yēsũ ní mvǎǎ mǎdǎǎ ni ǐjǐzú pá tuzú 'bá
'î pámvú ũbǐ'bá 'dǐ'bée ẹndrẹtǐ gé, ĩri ní 'î drǐ
'bǎzú mvǎǎ rǐ ã kǐdǐ gé. ĩri ní 'yozú 'bá 'î pámvú
ũbǐ'bá rǐ pi ní kǐnǐ,

³⁷ "Bá mvǎǎ mǎdǎǎ nōri é'yǐpi mâ rú sǐ rǐ,
é'yǐ 'dǐri ma, 'bá ma é'yǐpi rǐ, é'yǐ 'dǐri má Ẹtẹpi
ma ǐpẹepi rǐ."

*'Bá 'bǎ tǎ ndrẹpi ũnjǐ ku rǐ, ĩri 'bá 'bávé ni
(Lúkǎ 9:49-50)*

38 Yūwánĩ ní 'yozú Yésũ ní kīnĩ, “Ímbápi, 'bá ndrekí ágó āzi ri índrí ũnjí údró mî rú sī, 'bá ugakí ĩri sī, ā'diātāsīyā ágó rī adri 'bá ọgúpì kuyé.”

39 Yésũ ní újázú ívé 'bá 'î pámvú ũbĩ'bá rī pi ní kīnĩ, “Ími ugakí ágó rī ku, 'bá riipi tā āyāzú āyāyā ni 'oópi rī, ícọ gǒó 'i újá mâ tā átá ũnjí ku.

40 'Bá 'bâ tâ ndreépi ũnjí ku rī, ĩri 'bá 'bávé ni.

41 'Bá ĩmi ní yījī sēépi mvuúpi mâ rú sī, ĩmi ní ma ẹ'yījī Kúrísítō rú rá rī sī rī, ĩri āndēma ịsú rá.”

*Ā sēkí 'bá āzi fí ũnjĩkānyā agá ku
(Mátáyo 18:6-9; Lúkã 17:1-2)*

42 “'Bá āzi úbé dō anjĩná nyírĩná ma ẹ'yī'bá gí nō'bée 'deé fíi tā ũnjí agá, ā 'yīkí írã usegúgú ni umbe ni gé, ā 'beki ĩri yījī agá.

43 Mî drị úló dō ũnjĩkānyā, lē mî ga ĩri 'dīisī rá, ĩri múké mí ní fizú 'bụ gé 'dǎlé drị be ālu, ndē mí ní fizú ácí vezú āní ụdđ ǎkó rī‡ agá drị be ĩrī rī.

44 Vūrã 'dāri agá, ụ'bụ rī pi ũdrākí ku, āzini ácí vūrã 'dāri agá rī drã kpá ku. §

45 Mî pá jì dō mi fíi ũnjĩkānyā 'oó, lē mî ga ĩri 'dīisī rá, ĩri múké mí ní fizú 'bụ gé 'dǎlé pá be ālu, ndē mí ní fizú ácí vezú āní ụdđ ǎkó rī agá 'dǎá pá be ĩrī rī.

‡ 9:43 9:43 *Ácí vezú āní ụdđ ǎkó rī:* Múngú ri úmvúlésī 'bá 'i ẹ'yī'bá ku rī pi 'dụ ú'bé ácí 'dīri agá. 'Í lã I'dangára 20:7-15.

§ 9:44 9:44 *Átángá véřęřị 44 agá 'dīri, búkū Mārākō vé í ní sīi Gīrĩkị tị sī drịdrị rī agá 'dǎáyo, 'bo gōkí sīi búkū Mārākō vé vúlé rī agá rá.*

46 Vūrā 'dāri gé, ũ'bũ rĩ pi ũdrāki ku, āzini āci vūrā 'dāri gé rĩ drā kpá ku.*

47 Mĩ mĩ ndre dō ngá āzi mi sēepi fĩpi ũnjĩkānyā agá ni, lē mĩ ínǰé ĩri 'dĩisĩ rá, ĩri múké mĩ ní fizú mālũngā Múngú vé rĩ agá 'dāá mĩ be ālu, ndē mĩ ní fizú āci vezú āní ũdũ ākó rĩ agá 'dāá mĩ be ĩrĩ rĩ.

48 Vūrā 'dāri gé, ũ'bũ rĩ pi ũdrāki ku, āzini āci vūrā 'dāri gé rĩ drā kpá ku.

49 “‘Bá rĩ pi ārēvú céré ĩ ímú kōpi ũ'bĩ āci sĩ.

50 “Ě'yĩ rĩ ngá múké, 'bo ẹ'yĩ rĩ vé sị asuúpi asuasú rĩ ícá dō ālákála gí, ẹ'yĩ rĩ gō adri múké ngóni? Lē ĩmi adrikí ĩmi āsámvú gé sĩ múké, sị ẹ'yĩ sị be múké rĩ tĩnĩ, āzini lē ĩmi adrikí ĩmi āsámvú gé sĩ tā be kírĩ.”

10

*Ayíngará ágó pi vé ũkú be rĩ
(Mátáyo 19:1-12; Lúkā 16:18)*

¹ Yēsũ nga fũú mužú ívé 'bá 'ĩ pámvú ũbĩ'bá rĩ pi be Kāpārānāúmā agásĩ, mužú āngũ Yũdáyā vé rĩ gé. ĩri ní yĩĩ āmbúgú dīpi dīdī Yárídénĩ vé rĩ zozú mužú álé 'dāá. 'Bá bĩtríká rĩ pi gōkí ímú vú ni gé nõo dīĩ, ĩri ní kōpi ímbázú, sũ ĩri ní rĩ kōpi ímbá njĩ rĩ tĩnĩ.

² Fārúsĩ urukọ'bée ímúkí Yēsũ ri zĩĩ ĩri ũ'bĩzú āní kínĩ, “Tāĩmbĩ Mósē vé rĩ ā'yĩ nyo ágó ni ívé ũkú ayizú rá?”

* **9:46 9:46** Átángá véřēsĩ 46 agá 'dĩri, búkũ Mārākō vé ĩ ní sĩ Gĩrĩkĩ tĩ sĩ drĩdrĩ rĩ agá 'dāáyo, 'bo gōkí sĩ búkũ Mārākō vé vúlé rĩ agá rá. **9:48 9:48** Īsáyā 66:24

3 Yēsũ ní újázú kôpi ní kīnī, “Tāĩmbĩ Mósẽ vé rĩ átá tã 'dĩri drĩgẽ íngóni?”

4 Kôpi ní újázú Yēsũ ní kīnī, “Mósẽ ā'yĩ rá kīnī, ‘Ágó ri kôkôbĩ sĩ sã ũkú ni ní, ĩri ayizú ānĩ rá.’ ”

5 Yēsũ ní újázú kôpi ní kīnī, “Mósẽ sĩ tāĩmbĩ 'dĩri ĩmi ní, ā'diātāsīyā ĩmivé ẹsĩ ní teete rĩ sĩ.

6 Múngú ní í'dózú 'bũ pi gbizú vũ be rĩ gé, 'Múngú gbi ágó pi ũkú be'

7 ‘Tã 'dĩri sĩ, 'bá ágó ri ívé ẹtẹpi ku, ĩri ívé ẹndrẹpi ku, kôpi ĩ úmú ũkú ni be.

8 'Bá ĩrĩ 'dĩ'bée ĩ úmú adri rụ'bá ālu.'

9 Ājẽ Múngú ní úmú gĩ rĩ, lẽ 'bá āzi ā ayi ājẽ rĩ ku.”

10 Yēsũ pi kã ímvi ĩgõó ívé 'bá 'ĩ pámvú ũbĩ'bá rĩ pi be 'bẹtĩ nõó, kôpi gõkĩ Yēsũ ri zĩj ágó pi vé ayíngará ũkú be rĩ vé tã sĩ dīj.

11 Yēsũ ní újázú kôpi ní kīnī, “Ágó ívé ũkú ayiípi, gõópi ũkú āzi jeépi rĩ, fi 'dĩri tã ọwũ vé ni 'oó.

12 Ũkú ívé ágó gāápi sĩ, gõópi ágó āzi jeépi rĩ, fi 'dĩri tã ọwũ vé ni 'oó.”

*Yēsũ 'bã tãkĩri anjĩná nyírĩná rĩ pi drĩgẽ
(Mátáyo 19:13-15; Lúkã 18:15-17)*

13 'Bá ụrụkọ'bée íjĩkĩ ĩvé anjĩná nyírĩná rĩ pi Yēsũ vúgá, ā tĩ rĩ drĩ kôpi drĩgẽ, ā sã rĩ kôpi ní tãkĩri. 'Bo 'bá Yēsũ ā pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ní trezú 'bá ĩvé anjĩná íjĩ'bá Yēsũ vúgá 'dĩ'bée drĩgẽ.

14 Yēsũ kã tã kôpi ní 'oó 'dĩri ndree, Yēsũ ẽ ẹsĩ ve kôpi ní rá, ĩri ní 'yozú kôpi ní kīnī, “Īmi

kukí anjina nyírina rĩ pi ẽ ímúkí má vúgá nõó!
 Īmi ugakí kōpi ku. 'Bá adri' 'bá sũ anjina nyírina
 'dĩ' 'bée tĩni rĩ pi, kōpi mālũngā Múngú vé rĩ ịsụ
 nĩ."

¹⁵ Ádarú á lē 'yoó ĩmi ní 'dĩni, 'bá rĩ ả' yĩ dō
 mālũngā Múngú vé rĩ sũ anjina nyírina rĩ pi ní
 ả' yĩ rĩ tĩni ku, ịcọ fí mālũngā Múngú vé rĩ agá
 ku.

¹⁶ Kúru Yẹsũ ní anjina rĩ pi í' dũzú 'í dríge, ĩri
 ní drị tĩzú mụzú kōpi dríge sĩ ảlu ảlu, ảzini ĩri ní
 tākiri sếzú kōpi ní.

*Ágó ả' bú be rĩ zị fingára 'bũ gé rĩ vé tã
 (Mátayo 19:16-30; Lúkã 18:18-30)*

¹⁷ Yẹsũ kã ívé ẹcĩ í' dọ, ágó ảzi ní njuzú mụzú
 Yẹsũ vúgá 'dãá, kã caá Yẹsũ vúgá 'dãá, ĩri ní
 kũmũcí ữtĩzú Yẹsũ ẻndretị gé, ĩri ní Yẹsũ rĩ zịzú
 kĩnĩ, "Ímbápi, mi 'bá múké, mà 'o ả' di mà ịsụ rí
 ịdri 'dani' 'dani rĩ ảnĩ?"

¹⁸ Yẹsũ ní ágó rĩ zịzú kĩnĩ, "Ngá mí ní ma zịzú
 'bá múké ả' di?*" 'Bá ảzi múké ni 'dãáyo, 'yéná
 Múngú ri múké nĩ.

¹⁹ Mí nị tãimbị rĩ rá kĩnĩ, 'Lē mí 'dị 'bá ku, lē mí
 'bã ọwũ ku, lē mí ụgũ 'bá ảzi ả ngá ku, lē mí úlí
 ữnjọ 'bá ảzi dríge ku, lē mí ữ' bã 'bá ảzi ẻ mị ịrivé
 ngá 'dụzú ku, lē mí ịnjị mí ẻtẹpi pi mí ẻndrẹpi be
 ịnjịnjị.' "

²⁰ Ágó rĩ ní újázú Yẹsũ ní kĩnĩ, "Ímbápi, á 'dụ
 tãimbị 'dĩ' 'bée vé tã ngaá céré rá, í' dózú má ní
 adrizú mváná rú rĩ gé 'dãá."

* **10:18 10:18** *Mi ma zị 'bá múké ảsĩ:* Tã Yẹsũ ní 'yoó 'dĩri vé ịffí
 'dĩni, Yẹsũ lē ágó ri ả ịsụ 'yozú kĩnĩ, 'i Múngú 'i. **10:19 10:19**
 Wũngára 20:12; Dětörönómě 5:16-20

21 Yēsū ní āngū ndrezú ágó rĩ vúgá 'dāá, lē ágó rĩ lēlē, ĩri ní 'yozú ágó rĩ ní kīnī, “Tā mí ní 'oó kuyé rĩ 'yéṅá ālu, 'í mu, mí ụzị ngá mívé rĩ pi ārēvú céré, mí awa mūfēngā ni 'bá ngá ākó rĩ pi ní, úmvúlésī mi mu ā'bú ịsụ 'bụ gé 'dālé ambamba, mí ímụ má pámvú ūbī.”

22 Ágó rĩ ká tā Yēsū ní 'yoó 'dīri yī, mīlētī ni ịsị kuú ānī kīnjī, ĩri ní 'dezú mužú, ẹsị ni ịsụ ịzāngā, ā'diātāsīyā ágó rĩ ā'bú be ambamba.

23 Yēsū ní āngū úndrészú 'ì gārā gá sī kūrū, ĩri ní 'yozú ívé 'bá 'ì pámvú ūbī'bá rĩ pi ní kīnī, “Bá ā'bú be rĩ vé fingárá mālūngā Múngú vé rĩ agá 'dālé rĩ, tā ni mbamba!”

24 Tā Yēsū ní 'yoó 'dīri sē 'bá ĩri ā pámvú ūbī'bá rĩ pi ní āyāngára.† 'Bo Yēsū gō tā rĩ ẹndị 'yoó kōpi ní dī kīnī, “Mā anjī rĩ, 'Bá ā'bú be rĩ vé fingárá mālūngā Múngú vé rĩ agá 'dālé rĩ, tā ni ūkpó ūkpó!”

25 Kámīlō vé fingárá sīndánī ā úlē gá sī rĩ mbamba, 'bo 'bá ā'bú be rĩ vé fingárá mālūngā Múngú vé rĩ agá rĩ mba ndēé rá.”

26 'Bá Yēsū ā pámvú ūbī'bá rĩ pi āyākí tā 'dīri sī ambamba, kōpi rikí átá ĩ āsámvú gé sī kīnī, “'Bá ĩ ní ícọ paá ūnjīkānyā agásī 'bá āsámvú gé nōgọ rĩ, ĩri adri ā'di 'i?”

27 Yēsū ndre āngū kōpi vūgá 'dāá gōgō, ĩri ní 'yozú kīnī, “'Bá áda ícọ tā 'dīri 'dụ ị ngá ku, 'bo Múngú ri 'dụ ngá rá, ā'diātāsīyā Múngú ri ícọ tā rĩ pi ārēvú 'dụ ngá céré.”

† 10:24 10:24 *Āyāngára:* 'Bá Yēsū ā pámvú ūbī'bá rĩ pi ịsụkí kīnī, Múngú sē ā'bú rĩ 'bá rĩ pi ní nī, 'bā tākiri drī ni gé gí.

28 Pétērō ní 'yozú ĩri ní kīnī, “Í ndre drī ká, 'bá kukí 'bávé ngá ārēvú céré, 'bâ ri mî pámvú ũbī!”

29 Yēsū ní újázú kīnī, “Ádarú á 'yo ĩmi ní 'díní, 'bá ívé 'bētī kuúpi, ívé édrīpi kuúpi, ívé ọmvúpi kuúpi, ívé étépi kuúpi, ívé ẹndrẹpi kuúpi, ívé anjiná kuúpi, ívé ọmvú kuúpi mâ tâ sī, āzini ú'dúkó múké mávé rī ā tâ sī rī,

30 ĩri jó ịsú, ẹdrīpi ịsú, ọmvúpi ịsú, ẹndrẹpi ịsú, anjiná ịsú, ā'bú ịsú ca mụdūrūlū kárakará vū drīgẹ nōgó. Ā nya dō ĩzāngā drāāāsīyā, ú'dú ụdụ vé ímúpi 'dāri gé, ĩri ímú ídri 'dání'dání rī ịsú rá.

31 'Bá kárakará 'yo'bá kīnī, ĩ drīdrī rī pi, kọpi ímú adri ụdūmbítā. 'Bá adri'bá ụdūmbítā rī pi, kọpi ímú adri drīdrī.”

*Yēsū átá ívé drāngárá ā tâ dīī
(Mātáyo 20:17-19; Lúkā 18:31-34)*

32 Yēsū pi ní 'dezú mužú ívé 'bá 'î pámvú ũbī'bá rī pi be Yērúsālēmā gálé rú, Yēsū ko kọpi ẹ drī mužú nī. 'Bá Yēsū ā pámvú ũbī'bá rī pi ẹ drī ábákí céré céré, āzini 'bá mụ'bá vú ni gé sī rī pi, ụrī ímvú kọpi rá. Yēsū ní 'bá 'î pámvú ũbī'bá mụdrī drī ni ĩrī 'dī'bée jízú gārā gá, ĩri ní tâ lẹpi ímúpi 'i ngaápi 'î rú'bá gá rī ũlúzú kọpi ní.

33 Yēsū ní 'yozú kọpi ní kīnī, “Bá kādō mužú caá Yērúsālēmā gá 'dāá, ma 'Bá Mvā 'i, ĩ ímú mâ ũlī 'be rá, ĩ ma jī pá tu atala atala rī pi drīgẹ rī pi ẹndrẹti gé, āzini 'bá tāimbị Mósē vé rī ímbá'bá rī pi ẹndrẹti gé. Kọpi ímú mávé tâ lị, ma 'dịzú ānī rá, kọpi ma jī pá tu 'bá adri'bá Yāhūdī rú ku rī pi ẹndrẹti gé.

34 Kōpi ímú mâ drī ínjá, kōpi tūsú úwé mâ rú'báná gá, kōpi ma ũgbã, kōpi ma 'dī drã rá, 'bo ú'dú na ã vùdrī gé, ma gō íngá ídri rú."

*Yōkóbū pi Yūwánī be zīkī tā āzi Yēsū tī gé
(Mātáyo 20:20-28)*

35 Kúru Zēbēdayō ɛnjipīi Yōkóbū pi Yūwánī be, kōpi ní ímúzú Yēsū vúgá nōó, kōpi ní 'yozú Yēsū ní kīnī, "Ímbápi, tā āzi anigé 'bá lēkī zī mí tī gé, mí 'o 'bá ní."

36 Yēsū ní kōpi zīzú kīnī, "Ngá ĩmi ní lēé mâ 'o ĩmi ní rī ã'dī?"

37 Kōpi ní újázú kīnī, "Mí kãdō úrí mívé lúpá mālūngã vé 'bá rī pi ní mi íngúzú íngúngū rī drīgē, lē mí ã'yī 'bá ãlu ã úrí mí drī ɛndēpī gé, āzi rī ã úrí mí drī ĩjī gé."

38 Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Īmi nīkī ngá zī be ku. Īmi nyo ícó ngá kópō agá draápi dradra má ní ímú mvuú 'dīri mvu rá? Dōku bātízīmū ĩ ní sēé má ní ĩzãngã nyazú 'dīri, ĩmi nyo ícó ã'yī ã sēkī ĩmi ní, sū ĩ ní sēé má ní rī tīnī rá?"

39 Kōpi ní 'yozú kīnī, "Bã ícó rá." Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Īmi ícó ngá kópō agá draápi dradra má ní mvuú rī mvu rá, āzini bātízīmū ĩ ní sēé má ní ĩzãngã nyazú 'dīri, ĩmi ícó ã'yī, ĩ sē ĩmi ní rá,

40 'bo úrínárá mâ drī ɛndēpī gé, āzini mâ drī ĩjī gé rī, má ícó tā ni ã'yī ĩmi ní nī ku. Vūrã 'dī'bée Múngú údé íngá 'bá 'í ní ũpēé gí rī pi ní."

41 'Bá Yēsū ã pámvú ũbī'báná rī pi ã urukō mūdri rī pi kã tá Yōkóbū pi ní 'yoó Yūwánī be 'dīri yīi, kōpi ɛ ɛsī ve 'bá ĩrī 'dī'bée ní rá.

42 Kúru Yēsū ní kōpi zizú ímúzú vūrā ãlu gé, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Bá adri'ba Yāhūdī rú ku ĩ ní 'bāá 'bá rī pi drīgé 'bāgú rú 'dī'bée, kōpi ri ũkpō áyú ĩvé 'bá rī pi drīgé, ĩvé ũgalaku ambugu rī pi ri ũkpō áyú 'bá ĩ ní ruṣú rī pi drīgé.

43 Ĩmi āsámvú gé 'dīgé, lē tā rī ã adri sū 'dīri tīnī ku. Ĩmi āsámvú gé 'dīgé, 'bá rī lē dō adrií 'bá āmbúgú rú, lē ã 'bā 'i adrií átí'ba ĩmivé ni,

44 āzini 'bá rī lē dō 'i adri āmbúgú 'bá rī pi drīgé céré, lē ã 'bā 'i adrií túgērī rú rií ězī ngaá 'bá rī pi ní céré.

45 Ma 'Bá Mvá 'i, má ímú 'yozú kīnī, 'bá rī pi ã ngakí má ní ězī 'dīni kuyé, má ímú ězī ngaá 'bá rī pi ní, āzini má ímú ma sēé 'dī drāá 'bá kárákará pi ě drī jezú.”

*Yēsū zī Bārītīmáyō mī be ěšīpi gí rī ě mī
(Mátayo 20:29-34; Lúkã 18:35-43)*

46 Kúru Yēsū pi ívé 'bá 'i pámvú ũbī'ba rī pi be, kōpi ní cazú kūrú Yérīkō vé rī gé. Kōpi ká lēé fūú mužú kūrú rī agásī, 'bá bītríká rī pi 'dekí mužú kōpi ã vūdrī gé sī. Ágó āzi mī be ěšīpi gí ni rú ni Bārītīmáyō 'i, ĩri Tīmáyō ã mvá, ĩri ri úrí létī ã jēlé gá, ri ngá mã 'bá rī pi vúgá.

47 Bārītīmáyō ká yī kīnī, 'bá rī Yēsū Nāzēretāgú rī ri ẹlī mužú nī, ĩri ní trezú ụ'dúkó be ụru 'dāá kīnī, “Yēsū Dāwúdī ã Mvá rī, 'i ndre ĩzāngã mávé nōri fô!”

48 'Bá ụrukọ'bée trekí ágó rī drīgé kīnī, ã újí kírī. 'Bo ágó rī gō tree mužú drīgélé kīnī, “Dāwúdī ã Mvá rī, 'i ndre ĩzāngã mávé nōri fô!”

49 Yēsũ ní pá tuzú, ĩri ní 'yozú kĭnĭ, “Īmi zĭkĭ ĩri.” Kōpi ní ágó mĭ be ẽšĭĩpi gĭ rĭ zĭzú kĭnĭ, “Mĭ adri ũrĭ sĭ ku, 'í nga ụrụ, Yēsũ ri mi zĭ.”

50 Bārĭtĭmáyo ní ívé bōngó akoó rŭkŭ rĭ njezú 'bezú vŭgá, ĩri ní wazú ụrụ, ĩri ní mụzú Yēsũ vŭgá 'dǎá.

51 Yēsũ ní ĩri zĭzú kĭnĭ, “Ngá mí ní lĕé mâ 'o mí ní rĭ ǎ'di?”

Ágó mĭ be ẽšĭĩpi gĭ 'dĭri ní újázú Yēsũ ní kĭnĭ, “Īmbápi, á lĕ āngŭ ndreé.”

52 Yēsũ ní 'yozú ĩri ní kĭnĭ, “'Í 'de mụy ỹyí, mí ní ma ẽ'yĭ gĭ rĭ sĭ, mí ídrĭ gĭ.” Koro ágó rĭ ẽ mĭ ní 'i zĭzú āngŭ ndrezú, ĩri ní 'dezú mụzú Yēsũ pi ǎ vŭdrĭ gé sĭ.

11

Yēsũ vé fĭngára Yĕrŭsǎlĕmǎ gá rĭ
(*Mătáyo 21:1-11; Lúkǎ 19:28-40; Yŭwánĭ 12:12-19*)

¹ Yēsũ pi ní cazú ívé 'bá 'í pámvú ũbĭ'bá rĭ pi be Bĕtĕfágĕ gá, ǎzini Bĕtĕnĭyǎ gá, kŭrŭ 'dĭ'bée ĩnyinǎ Írǎ Ōlívĕ* vé rĭ jĕlé gá. Kōpi kǎ mụy caá ĩnyinǎ kŭrŭ Yĕrŭsǎlĕmǎ vé rĭ gé 'dǎá, Yēsũ ní ívé 'bá 'í pámvú ũbĭ'bá ĩrĭ ni pi pĕzú mụzú drĭdrĭ.

² Yēsũ ní 'yozú kōpi ní kĭnĭ, “Īmi mŭkĭ gŭrŭ ĩmi ẹnreṭi gé 'dǎri gé, ĩmi kádō fĭi caá gŭrŭ rĭ agá 'dǎá, ĩmi dōngĭ mbaápi ú'dí rŭ 'bá ǎzi ní drĭ

* **11:1 11:1** *Ōlívĕ*: Pĕṭi ǎlívĕ vé rĭ ĩri 'a ũ'a be, ĩ ícó nya rá, ĩ ĩrivé ũ'a zo ũdu rŭ, Yǎhŭdĭ rĭ pi ri tĭbĭ á'dí ũdu rĭ sĭ, ǎzini kōpi ri tō lámǎ agá, ǎci 'yŭzú ǎni.

únjúzú ānī kuyé ni ʔsú 'yīkí kú 'dāá'dā, ĩmi ọyúkí dōngí rī ǐjǐ má vú nōó.

³ 'Bá āzi zǐ dō ĩmi, 'Ngá ĩmi ní rīi 'oó 'dīni rī ā'di?' ĩmi újákí ĩri ní 'dīni, 'Úpí lē dōngí rī nī, ĩ dōngí rī újá gō ĩmi ní vúlé rá.' "

⁴ 'Bá Yēsū ā pámvú ũbǐ' 'bá ǐrǐ 'dǐ'bée ní 'dezú mužú, kōpi ní cazú dōngí mbaápi ú'dí rú ni ʔsúzá 'yīkí ĩri ĩnyinǎ kẹ̀tǐlẹ̀ āngū ndreépi mužú létǐ ĩ ní fízú mužú kǐrú rī gé 'dǎlé rī gé, kōpi ní dōngí rī ọyuzú.

⁵ 'Bá ọrukọ pá tu' 'bá 'dǎlé rī pi ní kōpi zǐzú kínī, "ĩmi ri dōngí rī ọyú ālé?"

⁶ Kōpi ní tā rī újázú 'bá pá tu' 'bá rī pi ní sǔ Yēsū ní 'yoó ĩ ní rī tǐnǐ, 'bá pá tu' 'bá rī pi ní ā'yǐzú kínī, 'bá Yēsū ā pámvú ũbǐ' 'bá rī pi ā jǐkí dōngí rī mužú ǐyí.

⁷ Kōpi ní dōngí rī jǐzú mužú Yēsū vúgá 'dǎlé, kōpi ní ǐvé bōngó akoó rǔkǔ rī pi 'bezú dōngí rī ā úgóró gá, Yēsū ní tuzú úrízú drǐ ni gé.

⁸ 'Bá kárakarǎ ajakí ǐvé bōngó akoó rǔkǔ rī pi mužú létǐ rī drǐgé sǐ, ọrukọ'bée vǎkí ǐbǐbǐ ọmvú ágá rī pi ũ'bǎá mužú létǐ rī drǐgé sǐ.

⁹ 'Bá 'de' 'bá Yēsū ẹndrẹtǐ gé drǐdrǐ rī pi, 'de' 'bá ĩri ā vúdrǐ gé rī pi be, rikí gbǐlǐlǐ gaá mužú kínī, "Hōsánǎ!"

"Tǎkiri ā adri 'bá ímúpi Úpí ā rú sǐ rǐ† ní!"

¹⁰ "Múngú ā 'bǎ tǎkiri mǎlǔngǎ úyú Dǎwúđǐ vé rǐ ní ímú ruý rī drǐgé!"

"Hōsánǎ Múngú ọrukégé 'bǔ gé rǐ!"

† **11:9 11:9** *Bá ímúpi Úpí ā rú sǐ rǐ: 'Bá 'dǐri Yēsū 'i. 11:9 11:9*
Sǎwǐmǎ 118:25-26

11 Kúru Yēsũ ní cazú kũrũ Yẽrusãlémã vé rĩ gé 'dãá, ãri ní fizú Jó Múngú vé rĩ agá 'dãá, ãri ní 'dezú rizú ngá rĩ pi úndrezú ánázú kũrũ. 'Bo ũtũ rĩ ní 'deé gĩ rĩ sĩ, Yēsũ pi ní 'dezú mužú ívé 'bá áyúãyũ mužĩ drĩ ni ãrĩ rĩ pi be gũrũ Bêtēniyã vé rĩ gé.

*Yēsũ tri peṭi ĩ ní zĩ figĩ rĩ
(Mātáyo 21:18-19)*

12 Kã mužú adriĩ drũ 'dĩni, Yēsũ pi ní fũzú ívé 'bá 'ĩ pámvú ũbĩ'bá rĩ pi be gũrũ Bêtēniyã vé rĩ agásĩ ãmvé, ěbĩrĩ fu Yēsũ ri káyĩ.

13 Ĭri ní peṭi ĩ ní zĩ figĩ rĩ ndrezú rará rú, bĩ ni amu kú kũmvũ, ãri ní 'dezú mužú peṭi rĩ ã gãrã gá ĩnyĩnãgã 'dãá, lã ndree dô peṭi rĩ 'a rá. Kã mužú caá peṭi rĩ ã gãrã gá 'dãá, ĩsú peṭi rĩ 'a kuyé, 'yẽnã bĩ ni amu kú nĩ, ã'diãtãsiyã lókĩ 'dãri adri peṭi ní 'azú ni kuyé.

14 Yēsũ ní 'yozú peṭi rĩ ní kĩnĩ, “Lã 'bá ãzi ã gũ mívé ũ'a nyaá dĩĩ ãluñani ku.” 'Bá Yēsũ ã pámvú ũbĩ'bá rĩ pi yĩkĩ tã ĩri ní 'yoó 'dĩri rá.

*Yēsũ údró 'bá mũfẽngã ufu'bá rĩ pi Jó Múngú
vé rĩ agásĩ*

*(Mātáyo 21:12-17; Lúkã 19:45-48; Yũwãni
2:13-22)*

15 Yēsũ pi kã caá ívé 'bá 'ĩ pámvú ũbĩ'bá rĩ pi be Yẽrusãlémã gá 'dãá, ãri ní fizú mužú Jó Múngú vé rĩ ã bóró gá 'dãá, ãri ní í'dózú 'bá ri' 'bá ngá je' 'bá, ãzini ri' 'bá ngá ụzĩ' 'bá rĩ pi údrózú. Ĭri ní 'bá ri' 'bá mũfẽngã ufu' 'bá rĩ pi vé mísá uzezú u'dezú ũĩ rú, ãzini 'bá ãmãmũ ụzĩ' 'bá rĩ pi vé kĩtrĩ uzezú u'dezú ũĩ rú.

16 Yēsũ ã'yĩ 'bá ãzi ní ngá jìzú ụzìzú Jó Múngú vé rĩ ã bóro gá 'dǎá ku.

17 Yēsũ ní kọpi ímbázú, ìri ní 'yozú kọpi ní kīnĩ, “Sìkí nyo Búkũ Múngú vé rĩ agá 'yozú kīnĩ,

“ ‘Jó mávé rĩ ì zì

jó 'bá ǎngũ rĩ pi agásĩ rĩ pi ní ma zìzú ní 'dínì kuyé?

'Bo ìmi újǎkí jó rĩ ícá 'vũrǎ ụgú' 'bá rĩ pi ní rizú adrizú ní.' ”

18 Atala atala rĩ pi drĩgè rĩ pi, 'bá tǎĩmbị Mósè vé rĩ ímbá' 'bá rĩ pi be, kọpi kǎ tǎ Yēsũ ní 'oó 'dĩri yì, kọpi í'dókí létì ndǎá lèzú Yēsũ ri 'dìzú drǎzú rá. 'Bo kọpi 'okí ìri sǐ ụrĩ sǐ, ã'diǎtǎsìyǎ 'bá kǎrǎkarǎ ǎyǎkí tǎ ìri ní ímbá rĩ sǐ rá.

19 Kǎ muụ adrií ụndrénǎ rĩ sǐ, Yēsũ pi ní fũzú ívé 'bá 'ì pámvú ụbĩ' 'bá rĩ pi be kũrú rĩ agásĩ ǎmvé.

Peṭi ì ní zì fìgì rĩ vé 'wingárá

(Mǎtáyo 21:20-22)

20 Kǎ muụ adrií drũ 'dínì, kọpi kǎ rií ẹlì muzú peṭi ì ní zì fìgì rĩ ã gǎrǎ gá sǐ, Yēsũ vé 'bá ìri ã pámvú ụbĩ' 'bá rĩ pi ní peṭi Yēsũ ní trií 'dǎri ndrezú, peṭi rĩ í'dó 'wií úlá nì gélésìla.

21 Pétèró ní tǎ ǎndúrú Yēsũ ní peṭi rĩ trizú 'dǎri ã tǎ ígázú. Pétèró ní 'yozú Yēsũ ní kīnĩ, “Ímbápi, 'í ndre drĩ ká! Peṭi mí ní trií 'dǎri 'wi gí.”

22 Yēsũ ní 'yozú ívé 'bá 'ì pámvú ụbĩ' 'bá rĩ pi ní kīnĩ, “Lè ìmi ẹ'yìkí Múngú ri.

23 Ádarú á 'yo ìmi ní, 'bá rĩ ẹ'yì dō Múngú ri rá, yìkì nì awa dō 'ì ìrĩ kuyé, ìri ícá 'yo írǎ 'dĩri

ní ã nĭ 'i 'deé yĭ bālālā rĭ agá 'dāá, írā rĭ ícō 'i nĭ 'de yĭ bālālā rĭ agá 'dāá rá.

24 'Í 'bā dō éšĭ rizú ngá zĭzú Múngú vúgá, ngá mí ní zĭ rĭ, Múngú ri sē mí ní rá.

25 'Bo mi dō ri Múngú ri zĭ, 'í 'bā dō 'bá āzi ā tā kú mí éšĭ agá, lē mí trū ĩri rá, mí Ētépĭ 'bŭ gé rĭ ā trū rĭ mi mívé ũnjĭkānyā agásĭ bēnĭ.

26 'Bo 'í trū dō mí ógŭpĭ ri ívé ũnjĭkānyā agásĭ ku, mí Ētépĭ 'bŭ gé rĭ ícō mi trūú mívé ũnjĭkānyā agásĭ ku.”‡

Yāhŭdĭ rĭ pi zĭkĭ ũkpō Yēsŭ ní ězĭ ngazú rĭ ā tā (Mātáyo 21:23-27; Lúkã 20:1-8)

27 Yēsŭ pi ní gōzú cazú ívé 'bá 'í pámvú ũbĭ 'bá rĭ pi be Yērúsālēmā gá 'dāá dĭĭ. Yēsŭ kā riĭ écĭ Jó Múngú vé rĭ ā bóró agásĭ, atala atala rĭ pi drĭgé rĭ pi, 'bá tāĭmbĭ Mósē vé rĭ ĩmbá 'bá rĭ pi be, 'bá ambugu ũrukō 'bée be, kōpi ní ímŭzú Yēsŭ vúgá nŭó.

28 Kōpi ní Yēsŭ ri zĭzú kĭnĭ, “Ŭkpō mí ní 'bá ngá ũzĭ 'bá 'dĭ 'bée údrózú Jó Múngú vé rĭ ā bóró agásĭ 'dĭri, mí ĩsŭ íngŭgá? Ā'di sē mí ní ũkpō 'dĭri nĭ?”

29 Yēsŭ ní újázú kōpi ní kĭnĭ, “Ma drĭ ĩmi zĭ, ĩmi újákĭ dō tā má ní ĩmi zĭzú 'dĭri rá, ma kúru ũkpō má ní tā 'ozú rĭ vé tā ũlŭ ĩmi ní rá.”

30 Kúru ĩri ní kōpi zĭzú kĭnĭ, “Ā'di sē Yŭwánĭ ní ũkpō bātízĭmŭ sēzú 'dĭri nĭ? Yŭwánĭ vé bātízĭmŭ sēé 'dĭri íbĭ íngá 'bŭ gélésĭla yā, dōku íbĭ íngá 'bá áda vúgálésĭ? ĩmi újákĭ má ní!”

‡ 11:26 11:26 Átángá vērēsĭ 26 agá 'dĭri, búkŭ Mārākō vé ĩ ní sĭ Ĝĭrĭkĭ tĭ sĭ drĭdrĭ rĭ agá 'dāáyo, 'bo gōkĭ sĭ búkŭ Mārākō vé vŭlé rĭ agá rá.

³¹ Kōpi ní rizú átázú ĩ āsámvú gé sī kīnī, “Bá 'yokí dō, 'Ūkpō Yūwánī ní bātízīmū sēzú 'dīri íbī íngá 'bū gélésīla,' ĩri gō 'bā zī, 'Īmi ẹ'yīkí Yūwánī ri kuyé āsī?’

³² 'Bo 'bá rī pi ní 'yoó Yūwánī ri nēbī rī sī, 'bá ícókí 'yoó, bātízīmū Yūwánī ní sēé 'dīri, 'bá áda sē ĩri ní ūkpō ni nī 'dīni ku.”

³³ Kōpi ní újázú Yēsū ní kīnī, “Bá nīkí kuyé.”

Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, “Má ícó ūkpō má ní tā 'ozú rī vé tā ūlūú ĩmi ní ku.”

12

*Nāpí āgō ómvú 'ā'bá rī pi vé rī
(Mátáyo 21:33-46; Lúkã 20:9-19)*

¹ Kúru Yēsū ní átázú atala atala rī pi drīgé rī pi ní, 'bá tāĩmbī Mósē vé rī ímbá' 'bá rī pi ní, āzini 'bá ambugu ụrukọ' 'bée ní nāpí sī kīnī, “Ágó āzi sa pẹtì vinyọ vé rī pi,* sị ābi ómvú rī ā gārā sī kúrŭ, ga 'bú kụú vŭgá 'dāá, rizú vinyọ rī zozú ānī, āzini sị lágáraka āco ụrugégé 'dāá, rizú āngŭ úndrészú. Kúru ĩri ní ívé vinyọ ómvú agá rī kuzú 'bá ụrukọ' 'bée ómvú 'ā'bá ni pi ní ūkōlō, kōpi ũfēkí ĩri ní mŭfēngā, ĩri ní 'dezú mụzú āngŭ āzi gé.

* **12:1 12:1** *Pẹtì vinyọ vé rī:* Yāhūdī rī pi 'dúkí pẹtì vinyọ vé rī ā tā 'bāā tā āmbúgú rú, kōpi ri ũ'a ni zo vinyọ sù rú. Múngú ipē 'bá Īsērēlē vé rī pi adrii 'bá ívé ni, kōpi ā adriki rí sù pẹtì vinyọ vé Múngú ní saá 'aápi ũ'a be rī tịni. Nāpí pẹtì vinyọ vé 'dīri, sē 'bá tāĩmbī ímbá' 'bá rī pi atala atala rī pi drīgé rī pi be nīkí amá rá 'yozú kīnī Yēsū ri ívé tā átá. 'Í lā Sāwŭmā 80:8-16; Īsáyā 5:1-7; Mátáyo 21:33-46; Lúkã 20:9-19.

2 Lókí ĩ ní rizú ũ'a rĩ ũtĩzú peṭi vinyō vé rĩ pi sígé sī rĩ kã ícó, ĩri ní ívé ātí'bá pēzú mužú 'bá ĩri ní ómvú rĩ kuú kōpi ní ũkōlō 'dā'bée vúgá 'dāá, ātí'bá rĩ mu ĩrivé ũ'a rĩ ā vúgú ĩjĩ.

3 'Bo 'bá ĩ ní ómvú rĩ kuú kōpi ní ũkōlō 'dā'bée ní ĩri ružú, kōpi ní ĩri ũgbāzú, ĩri pēzú mužú drĩ be ule.

4 “Īri ní ātí'bá āzi pēzú mužú kōpi vúgá 'dālé dĭĩ, 'bo kōpi ā gbākí ĩri ě drĩ, kōpi u'dakí ĩri ũnjĩ ũnjĩ.

5 ĩri ní gōzú ātí'bá āzi pēzú, kōpi 'dĭkí ātí'bá 'dĩri drāá rá. Ri nyo ātí'bá rĩ pi ũpée mužú dĭĩ dĭĩ, kōpi ũgbākí uruḵo'bée, ú'dĭkí uruḵo'bée ũdrāá rá.

6 “'Bá rĩ ě ĩmbĩtā ace ālu, 'bá acepi rĩ, ĩri ómvú 'dĭpa rĩ vé mvá ĩri ní lée ambamba rĩ. ĩri ní mvá rĩ pēzú mužú 'bá ĩri ní ómvú rĩ kuú kōpi ní ũkōlō rĩ pi vúgá 'dāá kĭnĩ, 'Kōpi ícó mávé mvá ĩnjĩ rá.’

7 “'Bo 'bá ĩri ní ómvú rĩ kuú kōpi ní ũkōlō rĩ pi ní rizú átázú ĩ āsámvú gé sī kĭnĩ, “'Bá ĩmupi ĩrivé ngá ě tĩ ruúpi rĩ, ĩri ĩmú 'dā, lē 'bā 'dĭkí ĩri drāá 'dĭísĩ rá, 'bā 'dĭkí rí ómvú rĩ 'bá ní.’

8 Kōpi ní ĩri ružú, ĩri 'dĭzú drāzú rá, kōpi ní ĩrivé āvū 'dužú ómvú rĩ agásĩ, jĭzú 'bezú āmvé.”

9 Yēsũ ní kōpi zĭzú kĭnĩ, “Īmi kádō ũsũú, ómvú 'dĭpa ri gō tã íngóni ni 'o? Á lē lūú ĩmi ní 'yozú kĭnĩ, ĩri ĩmú 'bá ĩri ní ómvú rĩ kuú kōpi ní 'dā'bée ú'dĭ ũdrā rá, ĩri gō ómvú rĩ sē 'bá uruḵo'bée ní.

10 Īmi lākí tã ĩ ní sĭ Búkũ Múngu vé rĩ agá rĩ kuyé? Búkũ rĩ kĭnĩ,

“ 'Írã ándúru 'bá jó sĭ' 'bá rĩ pi ní gāá sī rĩ,

újá nóni 'i ícá írã sēepi jó rĩ ní pá tuzú ãní
ũkpó ũkpó ni.

11 Úpí 'o tā 'dĩri nĩ,
sē 'bá ní ãyāngará.' "

12 'Bá Yēsũ ní átá kôpi be 'dĩ'bée nĩkí áamá rá,
nāpí Yēsũ ní ũlũú 'dĩri, Yēsũ ri tã rĩ pi nāpí rú
ĩ rú'bá gá. Kôpi lēkí kōdô ĩri ruú, 'bo kôpi rukí
'bá bĩtríká rĩ pi, kôpi kukí ĩri ãní, kôpi gōkí muú
'dĩsĩ rá.

*Mũfēngā umbe jezú rĩ vé ũfēngará 'bāgú
ãmbúgú rĩ ní rĩ*

(Mātáyo 22:15-22; Lúkã 20:20-26)

13 Drĩkoma 'dĩ'bée ní Fārúsĩ rĩ pi ã uruḱo pēzú
'bá Ēródē ri ětĩ'bá rĩ pi be muzú Yēsũ ri uzizú, ã
'yo rí tã, ĩ tōkí rí ĩri ãní bēnĩ.

14 Kôpi ní cazú ĩri vúgá 'dãá, kôpi ní 'yozú ĩri
ní kīnĩ, "Ímbápi, 'bá nĩkí rá mi 'bá tã 'oópi pĩrĩ
ni, 'bá āzi ícó mívé yĩkĩ tã 'ozú rĩ újá ku, mi 'bá
rĩ pi vé tã 'du nga céré trōtrō, átã dō 'bá rĩ ã'di
'i, mi ri tã áda Múngú vé rĩ ímbá. ĩri nyo múké
ĩ ní mũfēngā umbe jezú rĩ ũfēzú 'bāgú ãmbúgú
Rómã vé rĩ ní, † dōku ã ũfēkí ku?

15 'Bã ũfēkí ĩyĩ, dōku 'bã ũfēkí ku?"

'Bo Yēsũ nĩ tã kôpi ě ěsĩ agá rĩ rá. Yēsũ ní kôpi
zizú kīnĩ, "Ími ri tã ndã mâ ru'bá gá 'dĩni ãsĩ?
Ími íjĩkí má ní mũfēngā fífĩ ěnjĩpi ěnjĩnĩ ãlu,
mã ndre drĩ ká."

12:11 12:11 Sāwúmã 118:22-23 † **12:14 12:14** *Bāgú ãmbúgú
Rómã vé rĩ:* ĩri 'bāgú ãmbúgú 'bāgú āngū āndĩāndĩ rĩ pi agá rĩ pi
drĩgē, āngū Yũdáyã vé rĩ drĩgē, āngū Gālíláyã vé rĩ drĩgē, āzini
āngū Yāhúdĩ rĩ pi vé rĩ drĩgē. 'Bá Rómã vé rĩ pi ĩvé 'bāgú ãmbúgú
rĩ zĩ ĩvé tĩ sĩ Kāyisárã.

16 Kōpi ní mūfēngā ã fífí íjǐzú ālu Yēsū vú nōó, Yēsū ní kōpi zǐzú kǐnī, “Índrǐlǐkǐ ĩ ní údé mūfēngā rǐ'bá gá nōri, āzini rǐ ĩ ní sǐi rǐ'bá ni gé nōri ā'di vé ni?”

Kōpi ní újázú Yēsū ní kǐnī, “Índrǐlǐkǐ rǐ, āzini rǐ rǐ 'bāgú āmbúgú Rómā vé rǐ vé ni.”

17 Yēsū ní újázú kōpi ní kǐnī, “Ngá rǐ dō 'bāgú āmbúgú Rómā vé rǐ vé ni, ĩmi sēkǐ 'bāgú āmbúgú Rómā vé rǐ ní, ngá rǐ dō Múngú vé ni, ĩmi sēkǐ Múngú ní.”

Tā Yēsū ní újā kōpi ní 'dǐri, sē kōpi ní āyāngará.

*Íngángará drāngará gálésīla rǐ vé tā
(Mātáyo 22:23-33; Lúkā 20:27-40)*

18 Kúru 'bá ĩ ní zǐj Sādókē,‡ 'yo'bá kǐnī, 'bá rǐ drā dō gí ícō gōō íngá ídri rú ku 'dǐ'bée ní ímǐzú Yēsū vúgá nōó, kōpi ní Yēsū ri zǐzú

19 kǐnī, “Ímbápi, Mósē sǐ 'bá ní kǐnī, “Bá rǐ vé édrǐpǐ drā dō, ku dō ǒwǐzǐ kú mvá ākó, 'bá drāápi rǐ vé édrǐpǐ rǐ gō ǒwǐzǐ rǐ é'yǐ 'í ní ũkú rú, kōpi anji tǐ ǒwǐzǐ rǐ be, anji kōpi ní tǐj rǐ pi adri édrǐpǐ drāápi 'dāri vé ni.’

20 Ándúru anji āgō ézǐrǐ, kōpi édrǐpǐj rú, mvá kǎyú rǐ je ũkú, ĩri ní drázú, kōpi tǐkǐ mvá ũkú rǐ be kuyé.

‡ 12:18 12:18 Sādókē: Sādókē rǐ pi ngúlúmū Yāhúdǐ rǐ pi vé tāĩmbǐ Mósē vé rǐ rǐ'bá tǐtǐ rǐ pi, 'bo kōpi é'yǐkǐ índri rǐ pi vé tā kuyé, é'yǐkǐ māláyikā rǐ pi vé tā kuyé, āzini kōpi é'yǐkǐ kpá 'yozú kǐnī, 'bá ũdrā'bá gí rǐ pi gō íngá ídri rú rá 'dǐni kuyé. 'Í lā Ézǐ 23:8. 12:19 12:19 Dētōrōnómē 25:5

21 Ɛdrīpī āzi rī ní gōzú ũkú rī ẹ'yízú, ĩri ní kpá drāzú mvá ākó, ẹdrīpī āzi rī ní kpá ũkú rī ẹ'yízú, drā kpá 'díní, kōpí tìkí mvá ũkú rī be kuyé.

22 Anjì ẹzìrī 'dī'bée ũdrākí céré, tìkí anjì ũkú rī be kuyé. Ụdũ ni gé, ũkú rī ní kpá drāzú.

23 Kúru 'í lū 'bá ní, āgō ũdrā'bá ẹzìrī 'dī'bée céré ríkí ũkú ālu 'dīri jeé, kādō mụyú caá ú'dú 'bá rī pí ní íngázú gōzú ídri rú rī gé, ũkú 'dīri adri ā'di vé ni?"

24 Yésù ní újázú kōpí ní kīnī, "Tā ĩmi ní átá 'dīri adri pìrì ku! ĩmi nīkí tā ĩ ní sīi Búkū Múngú vé rī agá rī kuyé! ĩmi nīkí ũkpō Múngú vé rī kuyé!

25 'Bá ũdrā'bá gí rī pí kádō íngá gōó ídri rú, ágó gō ũkú jeé ku, ũkú gō ágó jeé ku. Kōpí adri sī mālāyíkā 'bũ gé 'dālé rī pí tìni.

26 'Bá ũdrā'bá gí rī pí vé íngángará gōó ídri rú rī vé tā, ĩmi lākí búkū Mósē ní sīi rī agá rá. ĩmi nīkí tā ācì ní dīzú rụdú agá rī rá, Múngú 'yo Mósē ní kīnī, 'Ma Múngú Ābūrámā§ vé rī, Múngú Īsákā* vé rī, āzini Múngú Yókóbū† vé rī,'

27 Múngú adri 'yozú kīnī, ĩri Múngú 'bá ũdrā'bá gí rī pí vé ni kuyé, ĩri Múngú 'bá ídri rú rī pí vé ni. ĩmi Sādókē 'dī'bée, tā ĩmi ní 'yoó

§ 12:26 12:26 *Ābūrámā*: Múngú zì Ābūrámā ri kīnī, ā ku ívé 'bá 'bētì āsámvú gé rī pí, ā ku ívé āngū, ā 'de mụyú āngū āzi ú'dí ni gé. Ābūrámā ri ẹ'bípì Yāhūdī rī pí vé rī, tìkí ĩri ílì ẹlífù ālu mụdūrūlū ārō (1,800) gé, ịsụ tìkí drī Yésù ri kuyé. 'Í lā Í'dóngará 12-25.

* 12:26 12:26 *Īsákā*: Īsákā ri mvá Múngú ní ẹzìjì Ābūrámā ní rī. 'Í lā Í'dóngará 17-35. † 12:26 12:26 *Yókóbū*: Yókóbū ri Ābūrámā mvópì Īsákā vé mvá, ĩri anjì be mụdrì drī ní ñrī, Múngú újá rụ ni zìjì Īsērélē, úyú ĩrivé rī zìkí anjì Īsērélē vé ni. Sā Yésù vé rī gé, zìkí kōpì Yāhūdī. 'Í lā Í'dóngará 25-50. 12:26 12:26 *Wūngará* 3:6

kínī, 'bá ũdrā'bée gí rī pi íngákí gōō ídri rú ku 'dīri ũnjō."

Tāimbī tā be agaápi rá rī

(Mātáyo 22:34-40; Lúkã 10:25-28)

²⁸ 'Bá tāimbī ímbá'bá rī pi vé ālu ní ícázú, ísú Yēsū pi ri āgátá gā Sādókē rī pi be. Kā ímú ísú Yēsū újá tā rī pīrī, ĩri ní Yēsū ri zizú kīnī, "Tāimbī 'dī'bée agásī céré, ngōri ndē nī?"

²⁹ Yēsū ní újázú ĩri ní kīnī, "Tāimbī agaápi rá rī, ĩri 'dī, 'Ími anji Īsērélē vé 'dī'bée, ĩmi yīkí drī ká! Úpí 'bávé rī, ĩri 'yéṅá Úpí Múngú 'i.

³⁰ Lē mī lē Úpí Múngú mívé rī éṣí be céré, índri mívé rī be céré, yīkī mívé rī be céré, ũkpō mívé rī be céré.'

³¹ Tāimbī ĩrī rī 'dīni, 'Lē mī lē 'bá mī gārā gá rī sū mí ní mī rú'bá lēé rī tīnī.' Tāimbī āzi tāimbī ĩrī 'dī'bée ndēépi rá ni 'dāáyo."

³² Ágó riipi tāimbī ímbápi rī ní 'yozú kīnī, "Ímbápi, tā mí ní 'yoó kīnī, Múngú ri 'yéṅá ālu, Múngú āzi túngú ni 'dāáyo 'dīri, ĩri tā áda.

³³ Ádarú lē mī lē ĩri éṣí be céré, yīkī mívé rī be céré, ũkpō mívé rī be céré, āzini 'í lē dō 'bá mī gārā gá rī sū mí ní mī rú'bá lēé rī tīnī, ndē ngá mí ní sēé rī pi rá, āzini ndē rōbōṅṅō mí ní zāá rī rá."

³⁴ Yēsū kā ndreé ágó rī újá tā rī pīrī, ĩri ní 'yozú ágó rī ní kīnī, "Mí ítrú nóni mí ícá ĩnyīṅá mālūngā Múngú vé rī ā jélé gá gí." Vúdrī ni gé, 'bá āzi gō Yēsū ri zī tã āzi sī dīi kuyé.

Kúrísítō ri ā'di ā Mvá?
(Mātáyo 22:41-46; Lúkã 20:41-44)

³⁵ Yēsũ kã rií 'bá rĩ pi ímbá Jó Múngú vé rĩ ã bóró gá 'dãá, ĩri ní 'bá rĩ pi zizú kĩnĩ, “Bá tãímbĩ ímbá'bá rĩ pi ri 'yo kínĩ, Kúrísítō ri ímũ ĩfũ úyú Dãwúđĩ vé rĩ agá, tã kôpi ní 'yoó 'dĩri, kôpi ũsũkĩ ífĩfĩ nĩ a'di?

³⁶ Índrĩ Uleterē rĩ ású Dãwúđĩ ri, sē átá 'dĩni kĩnĩ,

“ Úpĩ Múngú 'yo mávé Úpĩ ní‡ kĩnĩ,
 “Mĩ úrĩ mâ drĩ ẽndépi§ gé,
 cĩmgbá má ní mívé ari'ba rĩ pi 'bãzú
 mĩ pálé gá rĩ gé.” ’

³⁷ Dãwúđĩ zĩ dō Kúrísítō ri ívé Úpĩ píri, Kúrísítō ri ícó adri Dãwúđĩ ã mvá íngóni ngóni?”

'Bá kárakará 'bãkĩ úvá rizú tã ĩri ní ímbá 'dĩri yizú ãyĩkō sĩ.

Yēsũ kĩnĩ lē 'bá rĩ pi ã adrikĩ mĩ be kowu 'bá tãímbĩ Mósē vé rĩ ímbá'bá rĩ pi vé tã sĩ
(Mātáyo 23:1-36; Lúkã 20:45-47)

³⁸ Yēsũ kã rií 'bá rĩ pi ímbá, ĩri ní 'yozú kôpi ní kĩnĩ, “Īmi adrikĩ mĩ be kowu 'bá ri'ba tãímbĩ Mósē vé rĩ ímbá'bá 'dĩ'bée ã tã sĩ. Kôpi lēkĩ ĩ úsú bõngó ãcoco ni pi sĩ, rií ẽcĩ jõkõnĩ agásĩ, 'bá rĩ pi kádõ ĩ ẽziĩ, kôpi ẽ ĩnjĩkĩ rĩ ĩ ĩnjĩnjĩ.

³⁹ Āzini kôpi lēkĩ ã 'bãkĩ ĩ úrĩ vũrã 'bá ambugu rĩ pi vé rizú úrizú Jó Múngú ri Zizú rĩ pi agá 'dãá

‡ **12:36 12:36** Úpĩ 'yo mávé Úpĩ ní: Tã 'dĩri vé ífĩfĩ, Dãwúđĩ zĩ Yēsũ Kúrísítō ri ívé Úpĩ. § **12:36 12:36** Drĩ ẽndépi gé: 'Bá úrĩpi drĩ ẽndépi gé rĩ, ĩri ũkpõ be, ĩri ĩnjĩnjĩ. **12:36 12:36** Sãwúmã 110:1

rĩ gé, āzini vūrā 'bá ĩnjĩzú ĩnjĩnjĩ rizú ũmũ nyazú rĩ gé.

⁴⁰ Kōpi ri oʋuzi rĩ pi ĩ mi ũ'bā rizú kōpivé ngá jó āsámvú gé rĩ pi u'duzú kōpi drigé sī. Kōpi ri Múngú ri zĩ sâ be āco, 'bá rĩ pi ā ndrekí rĩ ĩ. 'Bá tã 'o'bá 'dĩni 'dĩ'bée, Múngú ri ímũ kōpi ĩrĩñã ũnjĩ ũnjĩ."

Ngá õwúzígó rĩ ní sée rĩ vé tã

(Lúkã 21:1-4)

⁴¹ Yēsũ ní 'dezú mužú úrizú sōndúkũ ĩ ní 'bāã kuú Jó Múngú vé rĩ agá, ĩ ní rizú mũfēngã 'bezú 'a ni gé rĩ ā gārã gá. Tē riĩ 'bá kárákará mũfēngã jĩ'bá 'be'bá rĩ pi ndreé. Ndre 'bá ā'bú be rĩ pi 'bekí mũfēngã ĩvé rĩ āmbúgú.

⁴² Kúru õwúzígó āzi ĩjĩ ívé rĩ mũfēngã fĩfĩ nyírĩnã ĩnjĩpi ku ni 'beé ĩrĩ.

⁴³ Yēsũ ní ívé 'bá 'ĩ pámvú ũbĩ'bá rĩ pi zizú ímúzú 'í vúgá nōó, ĩri ní 'yozú kōpi ní kĩnĩ, "Ádarú á 'yo ĩmi ní 'dĩni, ũkú õwúzígó ngá ākó 'dĩri vé mũfēngã 'beé rĩ, ndě 'bá 'be'bá āmbúgú rĩ pi vé rĩ rá.

⁴⁴ Ngá 'bá ā'bú be rĩ pi ní sée rĩ, kōpi í'dúkĩ ĩvé ā'bú kárákará rĩ pi agá, 'bo ũkú ngá ākó 'dĩri sē ívé ngá 'í ní kōdô 'ĩ ĩzã kozú rĩ ārēvú céré."

13

Ĩ ímũ Jó Múngú vé rĩ ũñõ ári vũgá

(Mātáyo 24:1-2; Lúkã 21:5-6)

¹ Yēsũ kã riĩ fũu mužú Jó Múngú vé rĩ agásĩ, ĩrivé 'bá ĩri ā pámvú ũbĩ'bá rĩ pi vé ālu ní 'yozú ĩri ní kĩnĩ, "Ímbápi, 'í ndre drĩ írã ũnyĩ be 'dĩ'bée

ká, āzini í ndre drī jó ĩ ní sĭj jó Múngú ri ĩnjǐzú rī ā gārā gá sī ũnyī be 'dī'bée ká!"

² Yēsū ní újázú ĩri ní kīnī, "Jó mí ní ndreé ambugu ambugu 'dī'bée, ĩ ímú kōpi ũjō céré u'de vūgá, írā ĩ ní jó rī pi ũ'bázú ānī 'dī'bée, ĩ ímú kōpi ũjō ú'bé céré vūgá."

*Īzāngā ímúpi drīdrī 'dīlé rī
(Mātáyo 24:3-14; Lúkā 21:7-19)*

³ Vúdrī ni gé, Yēsū mụ úrí kuú Írā Ōlívē vé rī drīgé, ĩ'bujá aco kōpi āsámvú Jó Múngú vé rī be nī. Pétēró pi Yōkóbū be, Yūwánī sī, āzini Āndēréyā sī, kōpi ní ĩ njezú mụzú Yēsū vúgá 'dāá.

⁴ Kōpi ní Yēsū ri zizú kīnī, "Tā 'dī'bée ímú ĩ nga ngōtú? Ngá ímúpi lūúpi kīnī, tā 'dī'bée ímú ĩ nga rá rī ā'di?"

⁵ Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Īmi ndrekí múké, lē 'bá āzi ā ũ'bā ĩmī mī ku,

⁶ ā'diātāsīyā 'bá kárákará pi ímú ũnjō úlī mā rú sī, kōpi 'yo, ĩ Kúrísítō 'i. Kōpi 'bá kárákará pi ĩ mī ũ'bā rá.

⁷ Īmi kádō tā ẹ'dị vé ni yĭ, āzini ĩmi kádō tā ẹ'dị vé ĩ ní ríí átá rī ā tā yĭ, lē ĩmi adrikí ũrī sī ku. Tā 'dīnī 'dī'bée ímú ĩ nga rá, 'bo adri 'yozú kīnī, ũdū nyōkú nōri vé rī, ĩri 'i deępi 'dī 'dīnī kuyé.

⁸ 'Bá āngū āzi agá rī pi ímú ẹ'dị 'dị ĩ āsámvú gé sī 'bá āngū āzi agá rī pi be. 'Bá mālūngā rụ'bá rī pi ímú ẹ'dị 'dị ĩ ọgụpị mālūngā rụ'bá rī pi be, dīngídīngí ri ímú āngū aya vūrā kárákará ni pi agásī, ẹbírí ri ímú 'de ũnjí ũnjí. 'Bo tā 'dī'bée drī ĩzāngā rī vé í'dóngará.

9 “Īmi adrikí mī be kowu! Ī ímū ĩmi uru jī mu tō 'bá tā lī'bá rī pi ɛndrɛtī gé, ĩ ĩmi ũgbā Jó Múngú ri Zizú rī pi agásī kĕlĭná sī. Ī ímū ĩmi jī mu pá tu ũgalaku ambugu rī pi ɛndrɛtī gé, āzini 'bǎgú rī pi ɛndrɛtī gé mâ tā sī, ĩri adri drĭlĕ múké ĩmi ní mávé tā ũlŭzú kōpi ní.

10 U'dú ũdŭ vé rī ní drĭ ícázú kuyé rī gé, lĕ ā ũlŭkí ú'dŭkó múké rī muzú āngŭ rī pi agásī céré.

11 Urukí dō ĩmi, āzini tōkí dō ĩmi 'bá tā lī'bá rī pi ɛndrɛtī gé, lĕ ĩmi rikí ĩmi ũsŭŭ drāā átángá ĩmi ní lĕé muŭ átá rī vé tā sī ku. Sā ni kǎdō ícá, átángá ĩmi ní muŭ átá rī, Múngú ri ũlŭ ĩmi ní nī. Īmi átákí átángá rī nī ku, Índrī Uleterē rī átá nī.

12 “Ēdrĭpĭ ri ímū édrĭpĭ ā ũli 'be, ĩri édrĭpĭ ri sĕ 'dĭ drā rá. Ētĕpĭ ri ímū ívé anjĭná rī pi ā ũli 'be, ĩri kōpi sĕ ú'dĭ ũdrā rá, anjĭná rī pi ímū ufu ku ari'ba rú, kōpi 'bá ĩ tĭ'bá rī pi sĕ ú'dĭ ũdrā rá.

13 'Bá rī pi ímū ĩmi ngŭ ũnjĭ mâ tā sī, 'bo 'bá pá tuúpi tĭtĭ ívé ɛ'yĭngárá agá cĭmgbá cazú ũdŭ gé rī, Múngú ri ímū ĩri pa rá.

*Tā ũnjĭ ímŭpi 'i ngaápi rī
(Mátáyo 24:15-21; Lúkã 21:20-24)*

14 “Īmi kádō 'Ngá Ũnjĭ āngŭ izaápi' ni ndreé tu pá kuú vŭrā ĩri ní kōdō pá tuzú ku rī gé, 'bá tā ni lāápi rī ā nĭ tā ni vé ífĭfĭ múké. Sā 'dāri gé, 'bá adri'bá āngŭ Yŭdáyā vé rī agá rī pi, lĕ kōpi ā ápákí muzú írā drĭgé.

15 Tā 'dĭri ísŭ dō 'bá rī jó drĭgé, ẽ ísĭ fĭí jó agá 'dǎá, muŭ ngá āzi í'dŭ ku.

16 Tã 'dĩri ìsú dō 'bá rĩ ọmvú agá, lē 'bá rĩ ã gō vúlé mụú ívé bōngó akoó rŭkŭ rĩ í'dú ku.

17 Lókí 'dãri gé, tã rĩ ímú adri ũkpó ũkpó ũkú 'a be rĩ pi ní, āzini ũkú anji be drĩ ũdéná rú bā ndrũ'bá ndrũdrũ rĩ pi ní!

18 Lē ìmi zìkí Múngú ri, tã 'dĩ'bée ã ngá rí 'i lókí kílongóro vé rĩ* gé ku,

19 ã'diātāsīyā sã 'dãri gé, ìzāngã 'bá rĩ pi ní ímú nyaá rĩ, Múngú ní í'dózú vŭ rĩ gbīngárá gá 'dãá, kôpi nyakí drĩ ãvũ ni kuyé. 'Bo ìzāngã sŭ 'dĩri tịni ni, ícó gōó 'i ngaá dīi ku.

20 Úpí ē ítrú dō ú'dú ìzāngã nyazú rĩ ícá ẹlĩná ku, 'bá āzi ícó adrii ídri rú ku. 'Bo ìrivé 'bá ìri ní ìngá ùpěé rĩ pi ã tã sī, ìri ú'dú rĩ ítrú ícá ẹlĩná.

21 Lókí 'dãri gé, 'bá rĩ 'yo dō, "Í ndre, Kúrísítō ri nō!" dōku 'Ìri 'dã!' lē mí ẹ'yī ìrivé tã ìri ní 'yoó 'dĩri ku.

22 'Bá ũnjó rú 'yo'bá kínĩ ì Kúrísítō 'i rĩ pi nẹbĩ ũnjó rú rĩ pi be, kôpi ímú ífũ ri tã āyāzú āyāyā ni pi 'o 'bá Múngú ní ùpěé rĩ pi ē mị ũ'bāzú āní, 'bo kôpi ícókí ũ'bāá bā ku.

23 'Bo ìmi adrikí mị be kọwụ! Má ũlũ ìmi ní tã ímú'bá 'i nga'bá rĩ pi ārēvú céré drĩdrĩ gí.

Yésũ vé ìgōngárá

(Mātáyo 24:29-31; Lúkã 21:25-28)

24 "Lókí 'dãri gé, ìzāngã 'bá rĩ pi ní nyaá rĩ ã vŭdrĩ gé,

" 'Ūtŭ rĩ ē mị ri ímú bĩ ni ku ìnĩná rú,

* **13:18 13:18** *Lókí kílongóro vé rĩ:* Āngŭ Īsērēlē vé rĩ gé 'dãá, lókí kílongóro vé rĩ gé, ẹcị tungárá ũkpó ũkpó, ã'diātāsīyā yīgó ri 'dị ambamba, sē āngŭ rĩ igbe igbe.

mbãá rĩ gō kaá ku.

²⁵ Línyã rĩ pi ímú lű 'bű gé 'dãásĩ vűgá,
ĩ ímú ngá 'bű gé 'dãlé rĩ pi aya rá.'

²⁶ "Sã 'dãri gé, ma 'Bá Mvá 'i, 'bá rĩ pi ímú mávé ímúngará íribĩti agásĩ ũkpõ be ãmbúgú rĩ ndre, ãzini mávé d̄ngará p̄wũp̄wũ rĩ ndre ĩ mĩ s̄ĩ.

²⁷ Ma ímú mávé mālāyíkã rĩ pi ĩpē ímú 'bá ĩ ní ũpēé gĩ rĩ pi tra vű dr̄gē s̄ĩ céré, cĩmgbá cazú 'bű gé 'dãá.

Nãpi p̄eti ĩ ní z̄i f̄iḡi rĩ vé rĩ

(Mātáyo 24:32-35; Lúkã 21:29-33)

²⁸ "Lē ĩmi n̄kĩ tã 'd̄iri áamá p̄eti rű 'bá gá, p̄eti ĩ ní z̄i f̄iḡi rĩ ĩ b̄i í 'dó d̄o rűú gĩ, mĩ ícó n̄ĩ áamá 'yozú k̄inĩ, ěézũ ícá ĩnyinã gĩ.

²⁹ Kúru ĩmi ndrekĩ d̄o tã má ní ũlűú 'd̄i'bée ri ĩ 'o, ĩmi ícó n̄ĩ áamá 'yozú k̄inĩ, lókĩ má ní ĩḡozú rĩ ícá ĩnyinã gĩ.

³⁰ Ádarú á lē 'yoó ĩmi ní 'd̄ini, 'bá uringo lókĩ n̄ori vé rĩ pi ũdrãkĩ dr̄i ku, tã 'd̄i'bée ãr̄evú céré ímú ĩ nga dr̄idr̄i ũgbále ká.

³¹ 'Bű pi vű be, k̄opi ímú d̄e rá, 'bo átángá má ní átá rĩ tã áda, ĩri adri mužú 'd̄ani'dani.

'Bá ãzi n̄ĩ ũ'dű, d̄oku sã má ní ímvízú rĩ kuyé

(Mātáyo 24:36-44)

³² "'Bo 'bá ãzi n̄ĩ ũ'dű, d̄oku sã tã 'd̄i'bée ní 'i ngazú rĩ kuyé, mālāyíkã 'bű gé rĩ pi n̄kĩ kpá kuyé, Ma Mvá rű, á n̄ĩ kpá kuyé, 'yénã má Ęt̄epi Múngú n̄ĩ ĩngá n̄ĩ.

³³ Lē ãmi adrikí mị be kowu, ãmi adrikí ùrē, ã'diātāsīyā ãmi nĭkí sâ tã rĩ ní ímúzú 'i ngazú rĩ kuyé.

³⁴ Tã má ní átá 'dĩri, ĩri adri sũ ágó ãzi ní ívé 'bětĭ kuú, ĩri ní 'deé muú ěcĭ gé rará rú, ĩri ní ězĭ awaá ívé ãtĭ'bán rĩ pi ní, ĩri ní 'yoó ívé ãtĭ'bán kĕtĭlĕ ùtĕēpi rĩ ní, ã adri mị be mgbọ rĩ tĭni.

³⁵ “Kúru lē ãmi adrikí mị be mgbọ, ã'diātāsīyā lókĭ jó 'dĭpa ní ícázú rĩ, dō ĩri ícá ùndrĕṅá sĭ yā, dō ĩnĭṅá útú gé yā, dō ũ'bütĭ sĭ yā, ãmi nĭkĭ kuyé.

³⁶ 'Bo jó 'dĭpa ícá dō mbĕlĕṅá, ě ícá rĭ ãmi ĩsú ú'dú kongará gá ku.

³⁷ Tã má ní 'yoó ãmi ní 'dĩri, á 'yo 'bán céré ní, lē ãmi adrikí mị be mgbọ, ãmi ùtĕkĭ ĩrivé ĩgōngará!”

14

'Bekí Yēsũ ã ũli lĕzú ĩri 'dizú

(Mátáyo 26:1-5; Lúkã 22:1-2; Yũwánĩ 11:45-53)

¹ Ũ'dú Múngú ní Ēlĭzú Jó rĩ pi tĭ gé sĭ rĩ,* ãzini Ũmũ ĩ ní Pángá ni 'Bãá Údrá ku rĩ nyazú rĩ† vé

* **14:1 14:1** Ũ'dú Múngú ní Ēlĭzú Jó rĩ pi tĭ gé sĭ rĩ: Yãhúdĭ rĩ pi ri ú'dú Múngú ní ọtĭ ělĭzú Ĩsĕrĕlĕ rĩ pi vé jó rĩ pi tĭ gé sĭ Ējĕpĕtō gá 'dãá rĩ vé tã ígá. Ọtĭ kọpi ẹ'bĭpĭjĭ ũbĕkĭ kãbĭlō ã ãrĭ ívé kĕtĭ ě ěrĭfe gá sĭ, sĕ Múngú ú'dĭ kọpi kuyé. Múngú ú'dĭ 'bán Ējĕpĕtō vé kãbĭlō ãrĭ ũbĕ'bán ívé kĕtĭ ě ěrĭfe gá sĭ kuyé rĩ pi vé anjĭ ãgō kãyú rĩ pi ũdrãá 'bán ãlu ãlu vé 'bětĭ ãsãmvú gé sĭ rá. 'Í lã Wũngará 12:17-28; Mátáyo 26:2; Mārākō 14:1; Lúkã 2:41; Yũwánĩ 2:13; Ēzĭ 12:4; 1 Kōrĭnĭtō 5:7; Ēbĕrĕ 11:28. † **14:1 14:1** Ũmũ ĩ ní Pángá ni 'Bãá Údrá ku rĩ nyazú rĩ: Yãhúdĭ rĩ pi ri ũmũ 'dĩri nya ca ú'dú ězĭrĭ, kọpi ri ú'dú Múngú ní ĩ pazú adringará tũgĕrĭ rú 'bán Ējĕpĕtō vé rĩ pi drĭgé sĭ rĩ vé tã ígá ãnĭ. Ũmũ 'dĩri ĩ 'dó nya Ũ'dú Múngú ní Ēlĭzú Jó rĩ pi tĭ gé sĭ rĩ gé. 'Í lã Wũngará 12:17-20.

ú'dú kã aceé ïrĩ, atala atala rĩ pi drĩgé rĩ pi, 'bá tãĩmbĩ ímbá'bá rĩ pi be, rikí Yēsũ ã tâ ndrĩĩ lēzú ïri ruzú, ĩ 'dĩkí rí ïri drãá 'dĩĩsĩ rá.

² Kõpi rikí 'yoó kĩnĩ, “Lē 'bã ruxí Yēsũ ri ú'dú ũmũ nyazú rĩ gé ku, ã'diãtãsiyã 'bã rĩ pi ímũ íngã 'bã drĩgé gí.”

*Ūkú āzi dā ũdu Yēsũ drĩgé
(Mátáyo 26:6-13; Yũwánĩ 12:1-8)*

³ Yēsũ kã riĩ adriĩ Bētēniyã gá 'dãá, ri adriĩ Sĩmõnã ọtũ ũfú ní nyaá rĩ vé ãngá. Yēsũ kã úri ínyá nyangará gá, ũkú āzi ní ímũzú ũdu ngũũpi ndrĩndrĩ ni be drĩgé mālãngĩ agá, ũdu rĩ ãjē be ãmbúgu. Ūkú rĩ ní mālãngĩ rĩ ě tị zĩzú, ïri ní ũdu rĩ dãzú Yēsũ drĩgé.

⁴ Tã 'dĩri sē 'bã ụrukọ ũmũ rĩ gé 'dãlé rĩ pi ě ẹsị ve rá, kõpi ní rizú unuzú ĩ ãsãmvú gé sĩ kĩnĩ, “Ngá ũkú rĩ ní rizú ũdu rĩ izazú 'dĩni rĩ ã'di?”

⁵ Kõpi íngákí ũkú rĩ drĩgé mgbárãsi. Kõpi kĩnĩ, “Ūkú rĩ té ũdu rĩ ụzi mũfēngã fífí ẹnjĩpi ẹnjĩenjĩ mũdũrũlũ na, ïri té mũfēngã ni awa 'bã ngá ãkó rĩ pi ní.”

⁶ Yēsũ ní újázú kõpi ní kĩnĩ, “Lē ĩmi kukí ũkú rĩ, ngá ĩmi ní rizú ũkú rĩ ě drĩ izazú 'dĩni rĩ ã'di? Tã ũkú rĩ ní 'oó má ní 'dĩri, ïri tã múké,

⁷ ã'diãtãsiyã ú'dú céré ĩmi ri adri 'bã ngá ãkó rĩ pi be trũ, ĩmi lēkí dõ kõpi ě ĩzã koó, ĩmi ícó ko rá. 'Bo má ícó áwí adriĩ ĩmi be nõgó rõ ku.

⁸ Ūkú 'dĩri 'o ngá 'í ní lēé 'oó má ní rĩ gí. Má ní drĩ adrizú ídri rú rĩ gé, ũkú rĩ dã ũdu mã rụ'bã trizú ãní, má kãdõ ímũ drãá, ísú trị mã rụ'bã ũdu rĩ sĩ ïnógósị gí.

⁹ Ádarú á lē 'yoó ĩmi ní 'díni, 'bá rĩ pi kádō rií ú'dúkó múké rĩ ũlũú mužú vũ drĩgé sĩ, kōpi tā ũkú rĩ ní 'oó rĩ ígá, kōpi ũlũ mužú 'bá rĩ pi ní."

Yúdā 'be Yēsũ ā ũli
(*Mātáyo 26:14-16; Lúkã 22:3-6*)

¹⁰ Kúru Yúdã Īsíkārĩyótã Yēsũ vé 'bá áyúäyũ mužrĩ drĩ ní ĩrĩ rĩ pi vé āzi ní 'dezú mužú atala atala rĩ pi drĩgé rĩ pi vúgá 'dãá, 'ĩ 'be rĩ Yēsũ ā ũli, kōpi ā rúkĩ rĩ ĩri.

¹¹ Atala atala rĩ pi drĩgé 'dĩ'bée kã tā 'dĩri yĩ, kōpi adrikĩ ānĩ äyĩkō sĩ, kōpi 'yokĩ ĩ tĩ sĩ kĩnĩ, ĩ Yúdã ní mũfēngã sē rá. Kúru Yúdã ní lētĩ ndázú Yēsũ ā ũli 'bezú ānĩ.

Ínyá ũdũ Yēsũ ní nyaá rĩ
(*Mātáyo 26:17-25; Lúkã 22:7-14, 21-23; Yũwánĩ 13:21-30*)

¹² Ү'dú ĩ ní í'dózú Үmũ ĩ ní Pángã ni 'Bãá Údrã ku rĩ nyazú rĩ gé, Yãhúđĩ rĩ pi céré älu älu kãbĩlō mvá‡ í'dú lĩ rōbōŋō rú Ү'dú Múngú ní Ғlĩzú Jó rĩ pi tĩ gé sĩ rĩ gé, Yēsũ vé 'bá ĩri ā pámvú ũbĩ'bã rĩ pi ní ĩri zĩzú kĩnĩ, "Mĩ lē 'bã mužĩ ínyá mí ní lēé nyaá Ү'dú Múngú ní Ғlĩzú Jó rĩ pi tĩ gé sĩ rĩ vé rĩ á'dĩ íngũgá?"

¹³ Kúru Yēsũ ní ívé 'bã 'ĩ pámvú ũbĩ'bã ĩrĩ ni pi pēzú, ĩri ní 'yozú kōpi ní kĩnĩ, "Ĩmi mužĩ kũrú

‡ **14:12 14:12** *Kãbĩlō mvã*: Múngú sē tāĩmbĩ Mósē ní kĩnĩ, 'bã rĩ pi ā zãkĩ kãbĩlō Múngú ní rōbōŋō rú, ā trũkĩ rĩ kōpi ívé ũnjĩkãnyã agãsĩ rá. Sē ĩ ní Yēsũ ri zĩzú Kãbĩlō Mvã Múngú vé ni ānĩ, ä'diãtãsiyã Múngú ĩpē ĩri ímũ drãã 'bãvé ũnjĩkãnyã ũjĩ. 'Í lã Wũngárã 12:17-28; Lúkã 22:7; Yũwánĩ 1:29-35; 1 Kōrínitō 5:7; 1 Pétērō 1:19.

Yērúsālēmā vé rī agá 'dāá, ĩmi ca muḡ ágó āzi ĩsú 'dālé, ĩri ri ũdrī 'du muḡú yīḡ be agá. ĩmi 'deki muḡú vú ni gé sī.

14 Jó 'dīpa rī kādō fī jó agá 'dāá, ĩmi lūki ĩri ní kīnī, 'Īmbápi kīnī, “Bā ũmũ Ũ'dú Múngú ní Eḡizú Jó rī pi tī gé sī rī nya mávé 'bá mâ pámvú ũbī'ba rī pi be íngūgá?” ’

15 Jó 'dīpa ri ĩmi jī tu muḡú jó 'a be āmbúgú urugégé, ĩ ní ngá ũmũ vé rī útú ũ'bāá kuú 'a ni gé ínogósī gī rī agá 'dāá, ĩri ĩmi ní jó rī i'da. Kúru ĩmi á'díkí ínáyá rī, ĩmi ũ'bāki jó rī agá 'dāá.”

16 Kúru 'bá Yēsũ ā pámvú ũbī'ba ĩrī 'dī'bée ní ngazú 'dezú muḡú kūrú rī agá 'dāá, kōpi cakí tā rī ĩsú, sũ nyo Yēsũ ní 'yoó rī tīnī. Kōpi ní ínáyá ĩ ní lée muḡú nyaá ũmũ Ũ'dú Múngú ní Eḡizú Jó rī pi tī gé sī rī vé rī á'dízú, kōpi ní ũ'bāzú jó rī agá 'dāá.

17 Kā muḡú adrii ũndré sī, Yēsũ pi ní ícázú ívé 'bá áyúāyũ muḡrī drī ni ĩrī rī pi be.

18 Yēsũ pi kâ úrī ínáyá rī nyangará gá ívé 'bá áyúāyũ rī pi be, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Ádarú ĩmi āsámvú gé 'dīgé, 'bá 'bá ní rií ngá nyaá ĩri be trú rī ímú mâ ũli 'be nī.”

19 Tā Yēsũ ní 'yoó 'dīri sē 'bá Yēsũ ā pámvú ũbī'ba 'dī'bée ní ízāngā ambamba, 'bá ālu ālu 'de rī Yēsũ ri zī, “Bá rī adri nyo ma 'i ku?”

20 Yēsũ ní újázú kōpi ní kīnī, “Īmi 'bá muḡrī drī ni ĩrī 'dī'bée, ĩmi āsámvú gé 'dīgé, 'bá ínáyá dūúpi má be trú sákānī nōri agá rī, 'bá rī adriipi 'dī.”

21 Ma 'Bá Mvá 'i, ĩ ímú ma 'dī drā rá, sũ ĩ ní sīi Búkũ Múngú vé rī agá rī tīnī. 'Bo ízāngā rī ímú

adri 'bá mâ ũli 'beépi rĩ vé ni! Ọtú ã tìkí dō ágó
'dĩri kuyé, ĩri té adri múké.

Ínyá Úpí vé uletere rĩ vé nyangára
(Mátáyo 26:26-30; Lúkã 22:14-23; 1 Kōrínitō
11:23-25)

²² Yēsũ pi kã úrí ívé 'bá 'î pámvú ũbĩ' 'bá rĩ pi
be ngá nyangára gá, ĩri ní pánga í'dúzá, ĩri ní
ōwō'dífô sēzú Múngú ní, ĩri ní 'a ni ãndĩzú, ĩri
ní sēzú ívé 'bá 'î pámvú ũbĩ' 'bá rĩ pi ní, ĩri ní 'yozú
kĩnĩ, “Īmi é'yíkí nyaá, 'dĩri rú' 'bá mávé rĩ.”

²³ Īri ní kpá kópō vinyō be agá rĩ í'dúzá, ĩri ní
ōwō'dífô sēzú Múngú ní, ĩri ní sēzú kōpi ní, kōpi
ní cére é'yízú mvuzú.

²⁴ Kúru ĩri ní 'yozú kōpi ní kĩnĩ, “'Dĩri mávé
ãrĩ dāapi, má ní ũndĩ ruzú 'bá kárakará pi ã tã
sĩ rĩ. §

²⁵ Ádarú ã lē 'yoó ĩmi ní 'dĩni, í'dózú ãndrũ
muzú drĩdrĩ, á gō vinyō mvuzú dīĩ ku, ma mu
vinyō ú'dí mvu mālũngã Múngú vé rĩ gé.”

²⁶ Kúru kōpi ní úngó ngozú, kōpi ní 'dezú
muzú ánga ĩ ní zĩ Īrã Ōlívě vé rĩ drĩgé 'dãá.

§ 14:24 14:24 *Dĩri mávé ãrĩ má ní ũndĩ ruzú 'bá kárakará pi be
rĩ: Ārĩ 'dĩri 'bá rĩ pi vé ũnjikányã ũjĩ, ĩri sē kōpivé ũndĩ Múngú
be rĩ adri múké. 'Bá Īsērélē vé rĩ pi ríkí tĩ, ázini ndrĩĩ zãá Múngú
ní rōbōṅō rú, ã ũjĩ rĩ ívé ũnjikányã, ĩ adrikí rĩ ule. Rōbōṅō ĩ
ní zãá 'dĩri í'da Yēsũ vé drãngára peṭi alambaku sígé sũ Kãbilō
Mvá Múngú vé rĩ tĩnĩ rĩ. Ārĩ Yēsũ vé dāapi rōbōṅō rú 'dĩri, ĩri
'bá cére ĩri é'yĩ' 'bá gĩ rĩ pi trũ ívé ũnjikányã agásĩ. 'Í lã Wũngára
24:8; Lẹvītíkã 16:11-19; Mátáyo 26:28; Ēbérē 9:15-22.*

Yēsũ kīnī, Pētēro ri ímú 'i gā rá
(Mātáyo 26:31-35; Lúkã 22:31-34; Yũwánĩ
13:36-38)

²⁷ Kōpi ní rií mungará gá lẹti gé 'dīgé, Yēsũ ní 'yozú ívé 'bá 'î pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ní kīnī, “Ími céré ímú ápá mâ rụ'bá gá sī rá, ã'diātāsīyã sīkí Búkũ Múngú vé rĩ agá kīnī,

“ 'Ma ímú 'bá kãbĩlō úcépi rĩ 'dị drã rá,
 kãbĩlō rĩ pi ímú ayi kpélékpélé.’

²⁸ 'Bo má kãdō íngá gōō ídri rú, ma 'de mužú ĩmĩ drĩlé gá sī drĩdrĩ ãngũ Gãliláyã vé rĩ gé 'dãlé, 'bã mu 'bã ĩsú ĩmi be 'dãlé.”

²⁹ Pētēro ní 'yozú ĩri ní kīnī, “'Bá rĩ pi dō céré ápá mĩ rụ'bá gá sī rá drããsīyã, má ícó ápá ku.”

³⁰ Yēsũ ní újázú ĩri ní kīnī, “Pētēro, ĩnĩjã ãndrũ nōri sī, mi ímú ma gã ca vú na, vũdrĩ ni gé, lōgúlōgú ri ímú céré 'be vú ĩrĩ.”

³¹ Pētēro gō rií tã rĩ sí dđĩ dđĩ kīnī, “Má ícó ãlunãni 'yoó á gã mi sī 'dĩni ku, 'bã ũdrã mí be trũ.” 'Bá Yēsũ ã pámvú ũbĩ'bá rĩ pi céré ngakí 'yoó, sũ Pētēro ní 'yoó 'dĩri tĩnĩ.

Yēsũ zị Múngú ri Gētēsēmánĩ gé 'dãlé
(Mātáyo 26:36-46; Lúkã 22:39-46)

³² Yēsũ pi ní 'dezú mužú ívé 'bá 'î pámvú ũbĩ'bá rĩ pi be ãngũ ĩ ní zị Gētēsēmánĩ rĩ gé 'dãlé, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Ími úríkí 'dīgé, ma drĩ mu Múngú ri zị.”

³³ Yēsũ jị Pētēro pi Yōkóbũ be, Yũwánĩ sĩ mužú 'í vúgá sĩ ĩndĩ. Īzãngã ñō ẹsị ni ambamba.

34 Īri ní 'yozú kôpi ní kīnī, “Īzāngā fi má ẹsị agá nōlé, lē ma 'dị drāá. Īmi adrikí 'dīgẹ, 'bo ĩmi adrikí mị be mgbọ, ā kokí ụ'dụ ku.”

35 Yẹsụ gō 'i útrú drīdrī mādā, ĩri ní kūmūcī ũtịzú, ĩri ní Múngú ri zizú kīnī, “Ícọ dō rá, lē tā ũkpó ũkpó 'dīni 'dīri ā nga 'i mâ rụ'bá gá ku.”

36 Īri ní 'yozú kīnī, “Ábā,* má Ẹtẹpi, tā āzi mi ndēepi ni 'dāayo. Ícọ dō rá, 'í 'dụ kópō ĩzāngā vé 'dīri mâ rụ'bá gá sī rá. 'Í 'o tā mī ẹsị ní lēé rī, adri 'yozú kīnī tā mâ ẹsị ní lēé rī ku.”

37 Yẹsụ ní 'i újázú gōzú ívé 'bá 'î pámvú ũbī'bá rī pi vúgá 'dāá, ịsụ kôpi ri ụ'dụ ko. Īri ní 'yozú Sīmónā Pétēró ní kīnī, “Īmi ri ụ'dụ ko? Īmi ícókí nyo adrií mị be mgbọ sá be ālu ku?

38 Lē ĩmi adrikí mị be mgbọ, ĩmi zíkí Múngú ri, tā ũkpó ũkpó ni ẹ ímụ rí ĩmi ụ'bị ku. Ẹsị ĩmivé rī lē kōdō tā 'oó pịrị, 'bo ĩmī rụ'bá ní adrií ũkpō ākó rī sī, ĩmi ícókí tā pịrị 'oó ku.”

39 Yẹsụ gō kpá 'deé mụyú Múngú ri zị dī, sụ 'í ní té zị drīdrī rī tịni.

40 Yẹsụ ká 'i újá gōó vúlé ívé 'bá 'î pámvú ũbī'bá rī pi vúgá 'dāá dī, ịsụ kôpi ri ụ'dụ ko, ā'diātāsīyā ụ'dụ rī drī kôpi mị gé 'dāá ũgōgō, sē kôpi ndākí átángá ĩ ní lēé átá rī tí.

41 Yẹsụ ká 'i újá caá kôpi vúgá 'dāá vú na ni gé, ĩri ní 'yozú kīnī, “Īmi drī ri ụ'dụ rī koko, āzini ĩmi drī ri uvuvu? Īmi kokí ụ'dụ rī ẹsịrị! Sā ĩ ní 'Bá Mvā ri ruzú sēzú 'bá ũnjí rī pi drīgẹ rī ícọ gí.

* 14:36 14:36 *Ábā*: Ábā vé ífífí, Ārāmáyīkí tị sī, ẹtẹpi.

42 Īmi íngákí uryu! 'Bá 'dekí muų! 'Bá mâ ũli 'beépi rĩ ícá gí."

Yēsũ vé rųngará

(Mătáyo 26:47-56; Lúkã 22:47-53; Yũwánĩ 18:3-12)

43 Yēsũ kã drĩ átángá rĩ átá deų 'í tị gé sĩ kuyé, koro Yúdã Yēsũ ã ũli 'beépi rĩ ní ícázú, Yúdã ri 'bá Yēsũ ã pámvú ũbĩ'bá muųrị drĩ ni ĩrị rĩ pi vé ãzi. 'Bá kárakarã ímúkí Yúdã pi be trų, kôpi í'dúkí ĩlĩ ãco ãco ni pi, ãzini túré pi be ímųzú ĩ drịgé sĩ ĩndĩ. Atala atala rĩ pi drịgé rĩ pi, 'bá tãimbĩ Mósẽ vé rĩ ímbá'bá rĩ pi, ãzini 'bá ambugu rĩ pi be, ĩpěkĩ kôpi ímųzú nĩ.

44 Yúdã lũ ãngáráwã rĩ pi ní drĩdrĩ kĩnĩ, "Ágó má ní muų u'deé eųĩ będrĩ sĩ rĩ, 'bã rĩ ĩri adriipi 'dĩ. Īmi rųkĩ ĩri, ĩmi jikĩ ĩri muųzú, ĩmi ũtėkĩ ĩri muųzú ũtėtė."

45 Kôpi kã caá, koro Yúdã ní 'dezú muųzú Yēsũ vúgã 'dãá, ĩri ní 'yozú Yēsũ ní kĩnĩ, "Ímbãpi!" ĩri ní kúru Yēsũ ri u'dezú eųizú będrĩ sĩ.

46 Kúru ãgõ ímų'bã Yúdã pi be 'dĩ'bée ní Yēsũ ri rųzú.

47 Āgõ pá tu'bã Yēsũ ã gãrã gã 'dĩ'bée vé ãlu† ní ívé ĩlĩ ãco rĩ ĩnjézú kėrėwũ rĩ agásĩ, ĩri ní átálágú ãmbúgú rĩ vé ãtĩ'bã ĩ bĩ gazú mvórų 'dezú vúgã 'dãá.

48 Yēsũ ní 'yozú 'bã 'i rų'bã rĩ pi ní kĩnĩ, "Ngã ĩmi ní ímųzú ĩlĩ ãco ãco ni pi be, ãzini túré pi be drịgé, ma rųzú sũ 'bã tã ũnjĩ 'oópi rĩ tịnị rĩ ã'di?

† 14:47 14:47 Āgõ 'dĩ'bée vé ãlu: 'Bã 'dĩri Pėtėrõ 'i. 'Í lã Yũwánĩ 18:10-11.

49 Ụ'dụ céré 'bá rikí adrií ìmi be trụ, á ri ìmi ímbá Jó Múngú vé rĩ ã bóró gá 'dǎá, ìmi rụkí ma kuyé. 'Bo tǎ 'i ngaápi má rụ 'bá gá ǎndrũ nōri, ǎ sē rí tǎ ì ní sǐí kú Búkũ Múngú vé rĩ agá rĩ, ǎ nga rí 'i fũú tịjị gé bēnĩ."

50 Kúru Yēsũ vé 'bá ìri ǎ pámvú ùbĩ 'bá rĩ pi ngakí ápá céré, kukí Yēsũ ri kú ọ'dụkúlegúsĩ.

51 Kẹrịmvá ǎzi ri 'deé muzú Yēsũ ǎ vùdrĩ gé sĩ, ndrǎ bōngó 'i rụ 'bá gá. 'Bá rĩ pi kǎ lēé ìri rụú,

52 kẹrịmvá rĩ ǎnjó 'i kọpi drịgé sĩ, ku ívé bōngó kuú kọpi drịgé, ápá muzú rụ 'bá be ule.

Yēsũ tu pá Yǎhúdĩ ambugu tǎ lị 'bá rĩ pi ẹndrẹtị gé

(Mátáyo 26:57-68; Lúkǎ 22:54-55, 63-71; Yũwánĩ 18:13-14, 19-24)

53 'Bá Yēsũ ri rụ 'bá rĩ pi ní Yēsũ ri jịzú muzú átálágú ǎmbúgú rĩ vé ǎngá. Atala atala rĩ pi drịgé rĩ pi, 'bá drịkoma rú rĩ pi, 'bá tǎimbị Mósē vé rĩ ímbá 'bá rĩ pi be, úmúkí ì céré vũrǎ ǎlu gé.

54 Pétěró ri 'deé muzú Yēsũ ǎ vùdrĩ gé sĩ, se 'i gōó vúlé rú ǎsámvú sĩ. Kǎ caá átálágú ǎmbúgú rĩ vé bóró gá 'dǎá, mụ úrí 'bá ǎngũ ùtē 'bá rĩ pi be trụ, ríí ǎcí yuú.

55 Atala atala rĩ pi drịgé rĩ pi, 'bá tǎ lị 'bá rĩ pi‡ be céré, rikí létị ndǎá lēzú tǎ ùnjí ịsúzú Yēsũ ǎ rụ 'bá gá, ì 'dịkí rí ìri drǎá ǎní, 'bo kọpi ịsúkí tǎ ùnjí rụ 'bá ni gé kuyé.

56 'Bá kárakarǎ 'dekí ríí ùnjō ụlị Yēsũ drịgé, 'bo átángá kọpivé rĩ, úmú 'i trụ kuyé.

‡ 14:55 14:55 'Bá tǎ lị 'bá rĩ pi: Átálágú ǎmbúgú rĩ, atala atala rĩ pi drịgé rĩ pi, drịkoma rĩ pi, kọpi ri ì úmú tǎ Yǎhúdĩ rĩ pi vé rĩ lị.

57 Kúru 'bá ụrụkọ'bée ní ngazú pá tuzú ụrụ sī, ũnjō úlízú Yésù drịgé, kọpi kīnī,

58 "'Bá yìkí rá, Yésù ri 'yoó kīnī, 'Ma Jó Múngú vé 'bá áda ní sị rī ũjō kpélékpélé, ma gō āzi ni sị ụ'dụ na agá, 'bá áda sị nī ku.' "

59 'Bo átángá kọpi ní átá rī úmú 'i trụ kuyé.

60 Átálágú āmbúgú rī ní íngázú pá tuzú ụrụ sī 'bá tã lị'bá 'dī'bée āsámvú gé, ìri ní Yésù rī zìzú kīnī, "Tã āgō 'dī'bée ní rii ũmbīí mí drịgé kárakará 'dī'bée, 'í 'yo átángá mí tị gé sī ku āsī?"

61 'Bo Yésù ụjí kírí, zī 'í tị átángá 'yozú ālunāni kuyé.

Átálágú āmbúgú rī ní gōzú ìri zìzú dīí kīnī, "Mi Kúrísítō, Múngú ì ní íngúngū rī vé Mvá?"

62 Yésù ní újázú ìri ní kīnī, "'Bá rī ma 'i, ma 'Bá Mvá 'i, úmvúlésí ìmi ímụ ma ndre, ma úrí Múngú Ūkpō 'Dịpa vé drị ẹndẹpị gé, ma ìgō ímụ 'bụ gé 'dāásí vūgá nōó ìrìbìtì agásí."

63 Átálágú āmbúgú rī ní ívé bōngó āsìzú, § ìri ní 'yozú kīnī, "Ngá 'bá ní ādú'bá ụrụkọ lēzú dīí rī ā'di?

64 Ìmi yìkí ìmì bì sī rá, ìnjī Múngú ri ku. Ìmi ụsụkí tã 'dīri drịgé ngóni?"

Kọpi ngakí ā'yīí céré kīnī, ā 'dìkí ìri drāá rá.

65 'Bá rī pi ā ụrụkọ'bée í'dókí rii tūsú úwé Yésù ā rụ'bá gá, kọpi úmbékí mị ni bōngó sī cí, kọpi í'dókí rii ìri udịí, kọpi ní 'yozú ìri ní kīnī, "'Í lū 'bá ní, 'bá mi udì'bá rī pi ā'di pi?" 'Bá āngū ùtē'bá

§ 14:63 14:63 *Bōngó āsìzú*: Átálágú āmbúgú rī āsì ívé bōngó lüzú kīnī, ẹsị ni ve tã Yésù ní 'yoó 'i úrí Múngú vé drị ẹndẹpị gé rī vé tã sī.

rĩ pi ní Yēsũ ri jizú mužú 'dĩisĩ rá, kòpi ní rizú ĩri ũgbāzú mužú.

Pétēró gā Yēsũ ri sī

(Mātáyo 26:69-75; Lúkã 22:56-62; Yũwánĩ 18:15-18, 25-27)

⁶⁶ Pétēró kã rií adrií jó tã lizú rĩ vé bóró gá 'dãá, átálágú ãmbúgú rĩ vé ãtí'bá ũkúná rú rĩ ní ímúzú.

⁶⁷ ĩri ní Pétēró ri ndrezú, ĩri ri ãcí yu. ãtí'bá ũkúná rú rĩ ndre Pétēró ri gōgō.

Ĩri ní 'yozú kĩnĩ, “Bá rĩ ãzi mi 'i, ĩmi riki ándúrú adrií Yēsũ Nãzērétãgú rĩ be trú.”

⁶⁸ Pétēró gã, kĩnĩ, “Bá rĩ adri ma 'i ku! Tã mí ní átá 'dĩri fi má drĩgé ãluñáni kuyé.” Pétēró ní 'dezú mužú kání rĩ vé kẹ̀tìlẹ̀ gá 'dãá, lōgúlōgú ní cě̀ré 'bezú.

⁶⁹ ãtí'bá ũkúná rú rĩ kã ndree Pétēró tu pá kuú 'dãá, ĩri ní 'yozú 'bá pá tu'bá 'í gārã gá rĩ pi ní kĩnĩ, “Ágó 'dĩri, ĩri 'bá Yēsũ ã pámvú ũbĩ'bá rĩ pi vé ãzi!”

⁷⁰ Pétēró gã kĩnĩ, “Bá rĩ adri ma 'i ku!”

Vúdrĩ ni kã vùú mādã, 'bá pá tu'bá Pétēró gārã gá rĩ pi ní 'yozú Pétēró ní kĩnĩ, “Ádarú mi 'bá Yēsũ ã pámvú ũbĩ'bá rĩ pi vé ãzi! Mi Gãlĩláyãgú!”

⁷¹ Pétēró ní 'i trizú, ĩri ní ũyō sōzú kĩnĩ, “Múngú ẹ̀ndrẹ̀tì gé, á nĩ mã ágó ĩmi ní rií tã ni 'yoó 'dĩri kuyé.”

⁷² Koro lōgúlōgú ní gōzú cě̀ré vú ĩrĩ ni 'bezú. Pétēró ní tã Yēsũ ní ándúrú 'yoó 'í ní kĩnĩ, “Mi ímú ma gã ca vú na, vùdrĩ ni gé, lōgúlōgú ri ímú cě̀ré 'be ca vú ĩrĩ” 'dãri ígázú. Pétēró í'dó rií ngoóngo.

15

Yēsũ tu pá Pīlátō ɛndrɛtj gé
(Mātáyo 27:1-2, 11-14; Lúkã 23:1-5; Yũwánĩ
18:28-38)

¹ Kã mujú adrii ũ'bútĩjã rĩ sĩ, atala atala rĩ pi drĩgɛ rĩ pi, 'bá drĩkoma rú rĩ pi be, 'bá tãĩmbĩ Mósɛ vé rĩ ímbá'bá rĩ pi be, 'bá tã lĩ'bá rĩ pi be cére úríkĩ átá trú, kôpi ní Yēsũ ri úmbézú, ĩri jizú mužú pá tuzú Pīlátō ɛndrɛtj gé.

² Pīlátō ní Yēsũ ri zizú kĩnĩ, “Mi 'bãgú Yãhúdĩ rĩ pi vé rĩ?”

Yēsũ ní újázú Pīlátō ní kĩnĩ, “Í 'yo tã 'dĩri mi 'i.”

³ Atala atala rĩ pi drĩgɛ rĩ pi tōkĩ Yēsũ ri, kôpi úlíkĩ ũnjō drĩ ni gé kárakarã.

⁴ Pīlátō ní gōzú ĩri zizú dđĩ kĩnĩ, “Í 'yo tã mí tĩ gé sĩ ku ãsĩ? 'Í yĩ drĩ tã ĩ ní ũmbĩĩ mí drĩgɛ kárakarã 'dĩ'bée kã!”

⁵ Yēsũ újĩ tĩtĩ, 'yo tã ãzi kuyé, ĩri ní 'ĩ tĩ zĩĩ tã 'yozú kuyé rĩ sĩ, sɛ Pīlátō ní ãyãngará.

Pīlátō lĩ Yēsũ vé drãngará ã tã
(Mātáyo 27:15-26; Lúkã 23:13-25; Yũwánĩ
18:39-19:16)

⁶ Ílí ãlu ãlu, ú'dú ĩ ní rizú ũmũ Ú'dú Múngú ní Elijú Jó rĩ pi tĩ gé sĩ rĩ ã nyangará gã, 'bá ĩ ní ũ'yĩ rĩ pi ãsãmvú gé, Pīlátō ri 'bá ãlu 'bá rĩ pi ní lée ɛ ĩtrũkĩ rĩ ĩtrũ.

⁷ Ágó ãzi rú ni Bãrãbã 'i, ágó 'dĩri 'yĩkĩ kôpi 'bá wa'bá ari'ba rú tã Rómã vé rĩ gã'bá sĩ rĩ pi be, ágó 'dĩri 'dĩ 'bá drãá rá.

⁸ 'Bá kárakarã pi ní ímúzú Pīlátō vúgã nõó, kôpi ní ĩri zizú kĩnĩ, lɛ Pīlátō ɛ ĩtrũ ĩ ní 'bá ãlu,

'bá ĩ ní ũ'yĩ 'dĩ'bée āsámvú gé, sũ ĩri ní ándúró ríí 'oó rĩ tĩnị.

⁹ Pīlátō ní 'bá kárákará 'dĩ'bée zizú kīnī, “Īmi lēkí má ĩtrũ ĩmi ní 'bāgú Yāhūdī rĩ pi vé rĩ?”

¹⁰ Pīlátō nĩ áamá múké 'yozú kīnī, atala atala rĩ pi drĩgé rĩ pi ĩpēkí Yēsũ ri ímú 'í vúgá nólé nĩ, ā'diātāsīyā Yēsũ vé tā 'de kōpi ē ẹsị agá ũnjí.

¹¹ 'Bo atala atala rĩ pi drĩgé rĩ pi rikí 'bá kárákará 'dĩ'bée ĩcīcīkī, kōpi ā 'yokí rí, ē ĩtrũkí ĩ ní Bārābā ri áyu Yēsũ ā vūrā gá.

¹² Pīlátō ní kōpi zizú kīnī, “‘Bo á trũ dō Bārābā ri gí, ágó ĩmi ní zĩ 'bāgú Yāhūdī rĩ pi vé 'dĩri, má 'o ĩri íngóni?”

¹³ 'Bá rĩ pi ní ọ'úzá ọ'dúkọ be ọrọ 'dāá kīnī, “Ā gbākí ĩri peṭi alambaku sígé.”

¹⁴ Pīlátō ní kōpi zizú kīnī, “Tā ũnjí Yēsũ ní 'oó rĩ ā'di?” 'Bo kōpi gōkí ọ'ú múzú drĩgélé kīnī, “Ā gbākí ĩri peṭi alambaku sígé!”

¹⁵ Pīlátō ní lēé 'bá bĩtríká 'dĩ'bée ē ẹsị ā ve 'í ní ku rĩ sī, ĩri ní Bārābā ri trũzú, ĩri ní tǎĩmbí sēzú ívé āngáráwá rĩ pi ní, kōpi ā ũgbākí Yēsũ ri kẹlĩná sī, kōpi ā jikí ĩri gbāá peṭi alambaku sígé.

*Āngáráwá rĩ pi ínjákí Yēsũ ē drĩ
(Mátáyo 27:27-30; Yūwánĩ 19:2-3)*

¹⁶ Āngáráwá rĩ pi ní Yēsũ ri jizú múzú vūrā 'bāgú Pīlátō ní adrizú rĩ gé 'dāá, kōpi ní ĩ ọgũpíi zizú ímúzú céré vūrā ālu gé.

17 Kōpi 'yīkí bōngó ika akoóko rŭkũ* ni Yēsũ ã rŭ'ba gá, kōpi údékí ũcékúcé suú drĭ ni gé kŭlá rŭ.

18 Kōpi í'dókí rii guú Yēsũ sĭ, kōpi 'yokí ú'dúkó be uru 'dǎá kĭnĭ, "Ī ndrekí drĭ 'bāgú Yāhŭdĭ rĭ pi vé rĭ ká!"

19 Kōpi ní drĭ ni āgbāzú peṭi sĭ, kōpi ní kpá tŭsú úwézú rŭ'ba ni gé, kōpi ũṭĭkí kŭmŭcí vŭgá Yēsũ ri ĩnjĭzú, 'bo adri ĩnjĭngará áda ni kuyé.

20 Āngaráwá rĭ pi kâ guú Yēsũ sĭ gí, kōpi ní bōngó ika akoóko rŭkũ rĭ njezú rŭ'ba ni gé sĭ, kōpi ní gōzú ĩrivé bōngó í'dŭzú suzú rŭ'ba ni gé ũzi, kōpi ní ĩri jĭzú muzú vŭrā ĩ ní lēzú ĩri gbāzú peṭi alambaku sĭgé rĭ gé 'dǎá.

21 Ágó āzi rŭ ni Sĭmónā 'i, ĩri Kŭrénēgú, íbĭ ímŭ ómvú gélésĭ, kōpi mĭkí ĩri peṭi alambaku ĩ ní muzú Yēsũ ri gbāzú rĭ 'duú muzú. Sĭmónā ri Ālĕkĭzándā pi vé étēpi Rŭfāsĭ be.

*Yēsũ vé gbāngará peṭi alambaku sĭgé rĭ
(Mātáyo 27:31-44; Lúkã 23:27-43; Yŭwánĭ
19:17-27)*

22 Āngaráwá rĭ pi ní Yēsũ ri jĭzú muzú vŭrā ĩ ní zĭj Gōlōgótā rĭ gé 'dǎá (ífií ni, vŭrā drĭ kōlōmgbó vé ni).

23 Kōpi sĕkí ĩri ní vĭnyõ, usakí pí ũjó be sĕé mvuú ĩri ní, rŭ'ba ni ásópi rĭ ã ndrĭ rí ānĭ, 'bo gā mvugá sĭ.

* **15:17 15:17** *Bōngó ika akoóko rŭkũ ni:* 'Bāgú rĭ pi ri bōngó ika akoóko rŭkũ ni su, ã lŭ rĭ 'yozú kĭnĭ, ĩ 'bāgú. **15:21 15:21** Rómã 16:13

24 Kōpi ní Yēsũ ri gbāzú peṭi alambaku sígé. Kōpi 'bekí ìrivé bõngó jêké sî, 'bá ngõri dõ ngõri 'dụ.

25 Kōpi gbākí Yēsũ ri peṭi alambaku sígé 'dǎá sâ úrõmĩ ù'bútĩná vé rĩ gé.

26 Sīkí tǎ drĩlé ni gé 'dĩni, “BĀGÚ YĀHỤDỊ RĪ PI VÉ RĪ.”

27 Āngáráwá rĩ pi gbākí kpá ùgù' 'bá ìrĩ peṭi alambaku sígé, āzi rĩ Yēsũ vé drĩ ẹndẹpị gélésĩla, āzi rĩ ìrivé drĩ ìjị gélésĩla.

28 Tǎ ì ní sīi Búkũ Múngú vé rĩ agá, ì ní 'yoó, “Lākí ìri 'bá ùnjĩkányā 'o' 'bá rĩ pi be trú 'dĩri, nga 'i fũú tị ni gé gí.†”

29 'Bá rì' 'bá ẹlì' 'bá ẹlì ẹlì rĩ pi rikí ìri u' 'daá, kōpi rikí drĩ yaa ìri idezú ãní, kōpi rikí 'yoó kínĩ, “Mí ándúrú 'yoópi, mi Jó Múngú vé rĩ ìnjányā, mi gō sị ú' 'dụ na agá rĩ, mi adriípi 'dĩ”

30 'Í pa mi peṭi alambaku rĩ sígé sî, mí ísị vūgá nǎó!”

31 Atala atala rĩ pi drĩgé rĩ pi, 'bá tǎimbị Mósē vé rĩ ímbá' 'bá rĩ pi be, kōpi gùkí kpá Yēsũ sî, kōpi kínĩ, “Ídrí 'bá ụrụkọ rá píri, 'bo ídrí 'ì ngúlúpí ku ãsĩ?”

32 Kĩnĩ dõ 'i Kúrísítõ 'i, 'i 'bāgú Īsērélē rĩ pi vé rĩ, lē ē ísị peṭi alambaku rĩ sígé sî vūgá nǎó! 'Bá ndrekí dõ gí, 'bá íbí ẹ'yĩ ndõ.” Ụgù' 'bá ìrĩ ì ní gbǎá Yēsũ be trú 'dĩ' 'bée idekí kpá Yēsũ ri rá.

† 15:28 15:28 Átángá véřęř 28 agá 'dĩri, búkũ Mārākō vé ì ní sīi Gĩrĩkĩ tị sī drĩdrĩ rĩ agá 'dǎáyo, 'bo gōkí sīi búkũ Mārākō vé vúlé rĩ agá rá. 15:28 15:28 Īsáyā 53:12

Yēsũ vé drāngára
(*Mātáyo 27:45-56; Lúkã 23:44-49; Yũwánĩ 19:28-30*)

³³ Kã muų adrií ũtũ mgbímgbi gé 'dĩgé, āngũ rĩ bĩ nĩ kuú cịcị vũ drĩgé sĩ céré, āngũ rĩ nĩ caá sã na ũndrēja vé rĩ gé.

³⁴ Kã muų adrií sã na ũndrēja vé rĩ gé, Yēsũ ní trezú ụ'dúkọ be ụrụ 'dãá kĩnĩ, “Ĕlọyĩ, Ĕlọyĩ, lãmã sãbãkátánĩ?” Ífífí ni kĩnĩ, “Múngú mávé rĩ, Múngú mávé rĩ, ngá mí ní ma adizú rĩ ã'di?”

³⁵ 'Bá ụrụkọ pá tu'ba 'dãlé rĩ pi yíkí tã Yēsũ ní átã 'dĩri, kọpi nĩkí ífífí ni kuyé, kọpi ní 'yozú kĩnĩ, ìri ri Ĕllyã ri zị.

³⁶ Ágó āzi ní njuzú muųú lífã suzú vinyọ údrápi gí ni agá, ìri ní suzú pẹtị sígé, suzú muųú ụrụ Yēsũ tị gé pẹtị alambaku sígé 'dãá, ã mvụ rí, ìri ní 'yozú kĩnĩ, “'Bá tẽkí drĩ ndreé ká, dō Ĕllyã ri ímụ ìri pa pẹtị alambaku rĩ sígé sĩ rá.”

³⁷ Yēsũ ní trezú ụ'dúkọ be ụrụ 'dãá, ìrivé idri ní kúru fũzú.

³⁸ Bōngó ì ní Jó Múngú vé rĩ ã 'a ẹlịzú rĩ‡ ní 'i ãsịzú ìrĩ, í'dózú ụrụ 'dãá, cĩmgba vũgá nōó.

³⁹ Ūgalaku āngáráwá rĩ pi vé\$ pá tuúpi Yēsũ ẹndrẹtị gé rĩ kã ndreé Yēsũ drã gí, ìri ní 'yozú

15:34 15:34 Sãwụmã 22:1 ‡ **15:38 15:38** Bōngó ì ní Jó Múngú vé rĩ ã 'a ẹlịzú rĩ: Bōngó 'dĩri ẹlịkí Vũrã Uleterere rĩ pi ãsámvú Vũrã Uleteretere rĩ be rĩ ãnĩ. Átálágú ãmbúgú rĩ 'yéná aga fi bōngó rĩ agásí Vũrã Uleteretere rĩ agá 'dãá nĩ, ã'diãtãsiyã Múngú ri adri Vũrã Uleteretere dīpi pọwụpọwụ rĩ agá 'dãá. 'Í lã Lẹvītíkã 16; Mātáyo 27:51; Lúkã 23:45; Ĕbéré 6:19-20; Ĕbéré 9:1-7. § **15:39 15:39** Ūgalaku āngáráwá rĩ pi vé rĩ: Ìri āngáráwá mụdũrũlũ ãlu rĩ pi ã drĩ kọpi ní.

kīnī, “Ádarú ágó 'dīri Mvā Múngú vé ni.”

⁴⁰ Ūkú ʊrʊkʊ'béé tukí pá kuú rará rú, kʊpi tēkí nyo rí tā 'dīri ndreeé. Kʊpi āsámvú gé 'dāá, 'bá rī Māriyā Māgādēlénā pi Māriyā āzi rī be, Sālómē sī. Māriyā āzi 'dīri Yōkóbū mvá ʊdú rī vé ɛndrɛpi, ɛdrɛpi ri Yósē 'i.

⁴¹ Āngū Gāliláyā vé rī gé 'dālé, ūkú 'dī'béé rikí Yēsū ā pámvú ūbīi, kʊpi rikí kpá ĩri ē ĩzā koó ɛzī sī nī. Ūkú ʊrʊkʊ kárakarā mukí kʊpi be trú Yērúsalémā gá 'dālé.

Yēsū vé sīngará

(Mātáyo 27:57-61; Lúkã 23:50-56; Yūwánī 19:38-42)

⁴² Kā muų adrii ʊ'dú tʊwú sī, ʊtú rī kā rii 'deé, ʊ'dú 'dāri ní adrii Yāhūdī rī pi vé ni rizú ĩ útúzá cazú ʊ'dú Sābátā vé rī gé rī* sī,

⁴³ ágó āzi rú ni Yōsépā 'i, ĩri Ārīmātáyōgú, ĩri 'bá ĩ ní ĩnĵī ĩnĵī ni Yāhūdī rī pi vé 'bá tā lĵ'bá rī pi āsámvú gé, ri mālūngā Múngú vé úmvúlésī ímúpi rī ūtēé. Nga muų ʊrĵi ākó Yēsū vé āvū ā tā zĵi Pīlātō tĵi gé.

⁴⁴ Pīlātō kā yĵi kīnī Yēsū drā gí, sē ĩri ní āyāngará. ĩri ní ūgalaku āngaráwá rī pi vé rī zĵzú ímúzá, lē nĵi dō ádarú Yēsū drā gí.

⁴⁵ Ūgalaku rī kā lūú ĩri ní, Yēsū drā gí, ĩri ní kúru āvū Yēsū vé rī ʊyuzú sēzú Yōsépā drĵgé.

⁴⁶ Yōsépā ní kúru bōngó jezú, ĩri ní āvū rī í'dúzá pɛtĵi alambaku sígé 'dāásī vūgá nōó, ĩri ní ímūlūzá bōngó rī sī, ĵĵzú muųzú sĵzú 'bū ĩ ní

* **15:42 15:42** *Útúzá cazú ʊ'dú Sābátā vé rī gé rī: ʊ'dú Sābátā vé rī ĩri í'dó ʊ'dú tʊwú gé ʊtú ní 'dengará.*

gaá lūú ɪnógósɪ írā rú' bá gá rĩ agá. Ɔri ní kúru írā āmbúgú ni ɪgũzú, 'bú rĩ ẽ tɪ ɔzũzú āní cí.

⁴⁷ Māriyā Māgādēlénā pi, Māriyā Yósē ɛndrɛpi be, kōpi ndrekí vūrā ɪ ní āvũ rĩ sɪzú rĩ rá.

16

*Yēsũ vé ɪngángará drāngará gálésɪla rĩ
(Mātáyo 28:1-8; Lúkã 24:1-12; Yũwánĩ 20:1-10)*

¹ Ɔ'dú Sābátá vé rĩ kã deɛ gí, Māriyā Māgādēlénā pi Māriyā Yókóbũ ɛndrɛpi be, Sālómē sɪ, kōpi jekí ũdu ngũŭpi ndrĩndrĩ ni, kōpi lēkí muɔ Yēsũ vé āvũ trɪĩ āní.

² Kã muɔ adriĩ Yĩngã sɪ ũ'bútɪ, ũtú ní riĩ ɪfũngará gá 'dĩgɛ, kōpi ní 'dezú muɔú 'búrɛdrĩ gɛ 'dãá.

³ Kōpi ní riĩ mungará gá létɪ gɛ 'dĩgɛ, kōpi rikí ɪ zɪjĩ ɪ āsámvú gɛ sɪ kɪnĩ, ā'di ā gũ rĩ 'bá ní írā rĩ 'bú rĩ tɪ gɛ sɪ āmvé nĩ?

⁴ 'Bo kōpi kã caá, kōpi ndrekí gũkí írā āmbúgú 'dĩri 'bú rĩ tɪ gɛ sɪ gārã gá gí!

⁵ Kōpi ní fizú muɔú 'bú rĩ agá 'dãá, kōpi ndrekí kɛrɪmvá* āzi úrí kuú drɪ ɛndɛpi gélésɪ, su bōngó imvesírɪlɪlĩ akoóko rũkũ ni. Sɛ kōpi ní ũrĩ.

⁶ Kɛrɪmvá rĩ ní 'yozú kɪnĩ, “Lɛ ĩmi adrikí ũrĩ sɪ ku! Á nĩ rá ĩmi ri Yēsũ Nāzērétāgú ɪ ní gbãá peɪtɪ alambaku sɪgɛ rĩ ndã. Múngú inga ɪri gōó idri rú gí! Ɔri nōgó 'dãáyo. Ɔmi ndrekí vūrā ɪ ní ɪrivé āvũ 'bãzú rĩ 'dĩ.

⁷ Lɛ ĩmi muɔkí lūú 'bá ɪri ā pámvú ũbĩ' bá rĩ pi ní, agaápi rá rĩ, lɛ ĩmi lūkí Pétēró ní kɪnĩ, Yēsũ

* **16:5 16:5** *Kɛrɪmvá*: Kɛrɪmvá 'dĩri mālāyikā Múngú ní ɪpɛé rĩ. 'Í lã Mātáyo 28:2.

ri 'de mužú ĩmi ęndreṭi gé sĭ ąngũ Gąlĭláyā vé rĭ
 gé 'dāá'dā, sŭ ĩri ní lŭú ĩmi ní rĭ tĭni, ĩmi ca muž
 ĩri ĩsŭ 'dālé."

⁸ Ūkú rĭ pi kâ ĩfŭú 'bŭ rĭ agá 'dāásĭ, kôpi ę
 drĭ ábá céré céré, kôpi ą rŭ'bá yā kpĭríkpĭrí, ũrĭ
 ĩmvŭ kôpi, kôpi ngakí njuú mužú ęngŭ sĭ, kôpi
 lŭkí tĕ 'i ngaápi 'dĭri 'bá ązi ní kuyé.

*Yésŭ i'da 'i Māriyā Māgādĕlénā ęndreṭi gé
 (Mátayo 28:9-10; Yŭwánĭ 20:11-18)*

⁹ †Ū'bŭtĭ Yĭngā sĭ, Yésŭ kâ ینگá drąngará
 gálésĭ, ĩri ní 'i i'dazú Māriyā Māgādĕlénā ándŭrú
 ĩri ní ındrĭ ũnjĭ ęzĭrĭ droó fŭú drĭ ni gé sĭ rĭ
 ęndreṭi gé.

¹⁰ Māriyā Māgādĕlénā ní mužú tĕ 'dĭri ũlŭzú
 'bá Yésŭ ą pámvú ũbĭ'bá, ri'bá ĩząngā 'bā'bá, ąą
 ngo'bá rĭ pi ní.

¹¹ Kôpi kâ yĭ kĭnĭ, Yésŭ ri ídri rŭ, Māriyā ndre
 ĩri rá, kôpi ę'yĭkĭ ĩrivé tĕ 'dĭri kuyé.

*Yésŭ i'da 'i ívé 'bá 'i pámvú ũbĭ'bá ĩrĭ ni pi
 ęndreṭi gé
 (Lŭkĕ 24:13-35)*

¹² Vŭdrĭ ni gé, Yésŭ ní 'i i'dazú ındrészú ũ'dŭ be
 túngŭ ívé 'bá 'i pámvú ũbĭ'bá ĩrĭ ni pi ęndreṭi gé,
 ĩsŭ kôpi ri fŭ mužú kŭrŭ Yĕrŭsĕlémā vé rĭ agásĭ
 ąmvé.

¹³ 'Bá Yésŭ ą pámvú ũbĭ'bá rĭ pi kâ nĭĭ ámá 'bá
 rĭ Yésŭ 'i, kôpi ní njuzú gōzú vŭlé, mužú ũlŭzú

† **16:9 16:9-20** Átąngá véřĕřĭ 9-20 agá 'dĭ'bée, búkŭ Mārākō vé ĩ
 ní sĭĭ Ğĭrĭkĭ tĭ sĭ drĭdrĭ rĭ agá 'dāáyo, 'bo gōkĭ sĭĭ búkŭ Mārākō vé
 vŭlé rĭ agá rá.

ĩ օgǔpǐi ní, 'bo օgǔpǐi օ'yǐkí tã kǒpi ní ũlũú 'dĩri kuyé.

Yēsũ օzi ívé 'bá 'i pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ní օzi ú'dúkó múké rĩ ũlũzú rĩ vé tã

(Mātáyo 28:16-20; Lúkã 24:36-49; Yũwánĩ 20:19-23; օzi 1:6-8)

¹⁴ Vúdrĩ ni gé, Yēsũ ní gǒzú 'i i'dazú ívé 'bá 'i pámvú ũbĩ'bá mǔdrĩ drĩ ni ãlu, ri'bá ngá nya'bá rĩ pi օndręti gé. Átã kǒpi drĩgé ũkpō ũkpó, ã'diãtãsiyã 'bá ívé íngángará ndre'bá rá rĩ pi kã ívé íngángará ã tã ũlũú kǒpi ní, kǒpi օ օsi mbamba, kǒpi gãkí tã rĩ օ'yĩgã sĩ.

¹⁵ Yēsũ ní 'yozú ívé 'bá 'i pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ní kĩnĩ, “Ími mǔkí ú'dúkó múké Múngú vé rĩ ũlũú mǔzú 'bá rĩ pi ní vũ drĩgé sĩ céré.

¹⁶ 'Bá ú'dúkó múké 'dĩri օ'yĩpi rá, ãzini bãtízĩmũ ísǔpi rá rĩ, ĩri ídri 'dãni'dãni rĩ ísǔ rá. 'Bo 'bá ú'dúkó múké rĩ օ'yĩpi kuyé rĩ, ĩ tã lĩ drĩ ni gé ũnjĩ.

¹⁷ 'Bá ma օ'yĩ'báná rá rĩ pi, kǒpi ícǒ tã ãyãzú ãyãyã ni pi 'o rá. Mávé rǔ sĩ, kǒpi índri ũnjĩ údró fũ 'bá rĩ pi drĩgé sĩ rá, kǒpi ícǒ átã tĩ ãndiãndĩ ĩ ní nĩ kuyé ni pi sĩ rá.

¹⁸ Kǒpi ícǒ ĩnĩ rǔ drĩ sĩ rá, kǒpi mvúkí dō kícú, kícú rĩ ícǒ kǒpi 'oó ũnjĩ ku. Kǒpi ícǒ drĩ tĩ 'bá drã be rĩ pi drĩgé, drã rĩ dę kǒpi rǔ'báná gã sĩ rá.”

Yēsũ nga mǔú 'bũ gé

(Lúkã 24:50-53; օzi 1:9-11)

¹⁹ Úpí Yēsũ kã átángã rĩ átã dę ívé 'bá 'i pámvú ũbĩ'bá rĩ pi be gĩ, Múngú ní ĩri 'dǔzú

mụzú 'bũ gé 'dãá, mụ úrí Múngú vé drị ẹndépi gé.

²⁰ 'Bá Yẹsũ ã pámvú ùbĩ'bá rĩ pi ní mụzú ú'dúkọ múké Múngú vé rĩ ùlũzú mụzú 'bá rĩ pi ní céré, Úpí vé ùkpõ nga ẹzị kọpi rụ'bá gá rá, tã ãyãzú ãyãyã kọpi ní 'oó rĩ lũ 'yozú kínĩ, ú'dúkọ múké kọpi ní ùlũú rĩ, ìri tã áda.

Keliko

Keliko: Ụ'dụkọ Múké Múngú vé rị New Testament+
copyright © 2017 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Keliko

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2025-05-06

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 6 May 2025 from source files
dated 6 May 2025

14717198-957a-524c-b31f-2c3197945b20